

**T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
HAMİDİYE SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TİPİK VE ATİPİK GELİŞİM GÖSTEREN
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ
BABA-ÇOCUK OYUN SÜREÇLERİNİN
İNCELENMESİ**

DERYA MERCAN

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ERHAN ALABAY**

**ÇOCUK GELİŞİMİ ANA BİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
OCAK/2025**

İTHAF

“Bu çalışmayı büyüklerin savaşında mağdur olan çocuklara ithaf ediyorum...”

TEŞEKKÜR

Çalışma süresince büyük sabır ve titizlikle bana yol gösteren, kıymetli vaktini ayırarak sorularımı her zaman güler yüzle ve samimiyetle cevaplayan, bilim insanı olarak kendisini daima örnek aldığım danışman hocam Doç. Dr. Erhan ALABAY’a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans ders döneminde bana çok yönlü katkıları bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Esin SEZGİN, Doç. Dr. İrem PAMUK, Doç. Dr. Zeynep Esra ABAY ÇELİK, Dr. Öğr. Üyesi Büşra ŞAHAN AKTAN, Doç. Dr. Mehmet KARAKUŞ’a teşekkür ederim.

Araştırma sürecimin tüm aşamalarında motivasyon kaynağım olan ve manevi desteklerini hissettiren arkadaşlarım Uzm. Şevval Nur AYDOĞAN, Kadriye BAKIR, Büşra AYGAR ve Uzm. Seda Nur DEMİR’e çok teşekkür ederim.

Hayatımdaki beni ben yapan değerleri bana kazandıran, maddi ve manevi desteklerini hep hissettiğim, bana güvenen, sevgileriyle kuşatan canım annem Süreyya MERCAN ve canım babam İlhan MERCAN’a, bu süreçte fikirleri, enerjileri ve içtenlikleriyle her daim içimde umutlar yeşerten sevgili ablam Çağla ÇAKMAK ve eşi Murat ÇAKMAK ile kardeşlerim Damla MERCAN ve Muhammet Onur MERCAN ve tabii ki yeğenim Ahmet Haşim’e sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmaya katkı sağlayan tüm babalara ve çocuklara teşekkür ederim.

Derya MERCAN

İÇİNDEKİLER

İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1.GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları	2
1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEM DURUMU	2
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	3
1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	4
1.6. TANIMLAR	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. OYUN.....	5
2.1.1. Oyunun Tarihçesi.....	7
2.2. OYUNUN ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE ÖNEMİ	8
2.2.1. Oyunun Çocuğun Fiziksel Gelişimine Olan Etkileri	8
2.2.2. Oyunun Çocuğun Sosyal–Duygusal Gelişimine Etkileri	9
2.2.3. Oyunun Çocuğun Bilişsel Gelişimine Olan Etkileri.....	10
2.2.4. Oyunun Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkileri.....	11
2.3. OYUN GELİŞİMİ AŞAMALARI	11
2.4. ATİPİK GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLAR VE OYUN SÜREÇLERİ	12
2.4.1. Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun	13
2.4.2. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Çocuklarda Oyun.....	15
2.4.3. Görme Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun.....	16
2.4.4. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun.....	17
2.4.5. Fiziksel Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun	18
2.4.6. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklarda Oyun.....	19
2.5. OYUN SÜRECİNDE EBEVEYN- ÇOCUK ETKİLEŞİMİ	19
2.6. BABA VE ÇOCUK İLETİŞİMİ- ETKİLEŞİMİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER	21

2.6.1. Baba-Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler	22
2.7. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN BABALAR VE BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİ	23
2.8. BABA-ÇOCUK OYUN ETKİLEŞİMİ VE OYUN SÜRECİ.....	25
2.9. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	26
2.9.1. Baba- Çocuk Oyun Süreciyle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	26
2.9.2. Baba-Çocuk Oyun Süreciyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	31
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	35
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	35
3.2. ÇALIŞMA GRUBU	35
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	37
3.3.1. Baba- Çocuk Demografik Bilgi Formu	38
3.3.2. Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu	38
3.3.3. Baba Görüşme Formu	38
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI	39
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	40
3.6. İNANDIRICILIK VE ETİK İLKELER	41
4. BULGULAR.....	42
4.1. BABA-ÇOCUK OYUN SÜRECİNİ İÇEREN GÖZLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	42
4.2. BABA GÖRÜŞMELERİNE İLİŞKİN BULGULAR	47
4.2.1. Oyun Tanımı Temasına İlişkin Bulgular	47
4.2.2. Oyunun Çocuğa Etkisi Temasına İlişkin Bulgular	53
4.2.3. Oyun Oynarken Dikkat Edilenler Temasına İlişkin Bulgular	64
4.2.4. Babaların Oyun Yeterlilikleri Temasına İlişkin Bulgular.....	71
4.2.5. Oyun Süreçleri Temasına İlişkin Bulgular	79
4.2.6. Oyun Oynarken Zorlanma Temasına İlişkin Bulgular	88
5. TARTIŞMA	98
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	107
KAYNAKLAR	110
EKLER	120

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine dair bilgiler.....	36
Tablo 3.2: Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine dair bilgiler.....	37
Tablo 4.1: Tipik gelişim gösteren çocuk ve babalarının baba-çocuk oyun süreci gözlem formunun değerlendirilmesi.....	42
Tablo 4.2: Atipik gelişim gösteren çocuk ve babalarının baba-çocuk oyun süreci gözlem formunun değerlendirilmesi.....	45
Tablo 4.3: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun tanımı temasına ait kod ve sıklık bilgileri	48
Tablo 4.4: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun tanımı temasına ait kod ve sıklık bilgileri	51
Tablo 4.5: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyunun çocuğa etkileri temasına ait kod ve sıklık bilgileri.....	54
Tablo 4.6: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyunun çocuğa etkileri temasına ait kod ve sıklık bilgileri.....	60
Tablo 4.7: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken dikkat edilenler temasına ait kod ve sıklık bilgileri.....	65
Tablo 4.8: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken dikkat edilenler temasına ait kod ve sıklık bilgileri.....	68
Tablo 4.9: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların oyun yeterlilikleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri	71
Tablo 4.10: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların oyun yeterlilikleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri	75
Tablo 4.11: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun süreçleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri	79

Tablo 4.12: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun süreçleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri	84
Tablo 4.13: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken zorlanma temasına ait kod ve sıklık bilgileri.....	88
Tablo 4.14: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken zorlanma temasına ait kod ve sıklık bilgileri.....	91
Tablo 4.15: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre eklemek istenenler kategorisine ait kod ve sıklık bilgileri.....	94
Tablo 4.16: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre eklemek istenenler kategorisine ait kod ve sıklık bilgileri.....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1: Baba-çocuk oyun gözleminde kullanılan oyuncak	40
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

OSB : Otizm Spektrum Bozukluğu

TİPİK VE ATİPİK GELİŞİM GÖSTEREN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ BABA-ÇOCUK OYUN SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukların babalarıyla gerçekleştirdikleri oyun süreçlerinin incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni ile tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde bulunan 10 tipik gelişim gösteren çocuk ve babası ile 10 atipik gelişim gösteren çocuk ve babası oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında Baba-Çocuk Demografik Bilgi Formu, Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu ve Baba Görüşme Formundan yararlanılmıştır. Veriler betimsel ve içerik analizi yöntemleri ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci gözlemleri incelendiğinde, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun başlatma, oyun sürdürme ve oyun bitirme davranışlarının atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre daha olumlu olduğu ve tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların atipik gelişim gösteren babalara göre oyun oynarken daha motive edici ve iş birliğine açık olduğu görülmüştür. Tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyuna dair görüşmeleri incelendiğinde ise; babaların oyun tanımlamalarında, oyunun etkilerine dair ifadelerinde, oyun oynarken dikkat ettiklerinde, oyun yeterliliklerinde, oyun oynama ve oyun oynarken zorlanma durumlarında ortak ve farklı yönlerin olduğu ve bu bulguların alanyazın ile benzer olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçlerinde ve oyuna dair görüşlerinde ortak temalara rastlanmıştır. Fakat tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atipik Gelişim, Baba, Baba-Çocuk Oyun, Çocuk, Tipik Gelişim.

INVESTIGATION OF FATHER-CHILD PLAY PROCESSES OF PRESCHOOL CHILDREN WITH TYPICAL AND ATYPICAL DEVELOPMENTS

ABSTRACT

Aim: The purpose of this study is to examine the play processes of typically and atypically developing preschool children with their fathers.

Materials and Methods: This study was designed with a case study design, one of the qualitative research designs. The study group consisted of 10 typically developing children and their fathers and 10 atypically developing children and their fathers in Istanbul. The maximum variation sample, one of the purposeful sampling methods, was used to determine the study group. Father-Child Demographic Information Form, Father-Child Play Process Observation Form and Father Interview Form were used in data collection. Data were analyzed with descriptive and content analysis methods.

Results: When the play process observations of fathers with typically developing and atypically developing children who participated in the study were examined, it was seen that the play initiation, play continuation and play termination behaviors of fathers with typically developing children were more positive than those of fathers with atypically developing children, and that fathers with typically developing children were more motivating and cooperative while playing than fathers with atypically developing children. When the play-related interviews of fathers with typically developing and atypically developing children were examined, it was determined that there were common and different aspects in fathers' definitions of play, their statements about the effects of play, what they paid attention to while playing, their play competencies, and their difficulties while playing and that these findings were similar to the literature.

Conclusion: Common themes were found in the play processes and views on play of fathers with typically and atypically developing children, but it was concluded that the play processes of fathers with typically developing children were more positive.

Key Words: Atypical Development, Child, Father, Father-Child Play, Typical Development.

1.GİRİŞ VE AMAÇ

Çalışmanın bu bölümünde, yapılan araştırmanın önemine, araştırmanın ana ve alt amaçlarına, araştırmanın problem durumuna, araştırmanın sınırlılıklarına, araştırmanın varsayımlarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ebeveynlerin çocuk sahibi olacaklarını öğrendiği ilk andan itibaren başlayan ebeveyn- çocuk etkileşimi alanyazında pek çok çalışmaya konu olmuştur. Ebeveyn-çocuk etkileşiminin ailenin ve çocuğun hayatındaki yeri birçok ülkede her yönüyle anlaşılırken, ebeveyn-çocuk etkileşimlerinde babayı da nitelikli etkileşime dahil etmek, özel gereksinimli çocuklar ile çalışan uzmanlar ve özel gereksinimli çocuğa sahip anneler için oldukça zor bir süreç olarak görülmektedir. Ulusal ve uluslararası alanyazındaki ebeveyn-çocuk etkileşimi üzerine yapılan çalışmalarda genellikle anne-çocuk etkileşiminin araştırıldığı görülmektedir (1,2). Anne çocuk etkileşimi çocuğun tüm gelişim alanları için önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında yapılan çalışmalarda ise çocukların babalarıyla eğlendikleri için oyun oynamayı sevdikleri de görülmektedir (3). Eğlenmelerinin yanında baba-çocuk arasında oynanan etkili bir oyun, çocukların bilişsel, dil ve sosyal becerilerini de desteklemektedir (4).

Babaların çocukları ile zaman geçirmesinin çocuğa sağladığı katkıların yanı sıra, geçirilen zaman babaların da psikolojik olarak iyi olma halini artırmaktadır. Dolayısıyla oyun oynamak, baba-çocuk etkileşimini destekleyen bir faktördür (5). Bunun yanında özel gereksinimli çocukların gelişiminde babanın etkisinin büyük olduğunu gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (6,7). Baba-çocuk ilişkisine dair araştırma sonuçları, baba-çocuk etkileşiminin sadece çocukları ve babaları etkilemekle sınırlı kalmadığını tüm aile bireylerini etkilediğini göstermektedir. Bu durum anne ve babanın evlilik ilişkisine de olumlu yansımaktadır (8). Babaların çocukları ile etkileşimleri, görev ve sorumlulukları ile anneye sağladığı psikolojik destek aile düzeninin korunmasında önemli yer tutmaktadır (9).

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerinin incelenmesidir. Bu ana amaç doğrultusunda şu alt problem sorularına cevaplar aranmıştır.

1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları

1. Tipik gelişim gösteren çocukların oyun süreci baba-çocuk etkileşimleri nasıldır?
2. Atipik gelişim gösteren çocukların oyun süreci baba-çocuk etkileşimleri nasıldır?
3. Tipik ve atipik gelişim gösteren çocukları olan babaların baba-çocuk etkileşimleri arasında ne gibi benzerlikler ya da farklılıklar mevcuttur?
4. Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların oyun ve oyun süreci ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEM DURUMU

Çocuğun tüm gelişim alanlarının olumlu yönde desteklenmesi için nitelikli ebeveyn çocuk etkileşimi gerekmektedir. Ebevenler çocukları ile günlük yaşamlarında çok yakın temas içerisinde olurlar. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarını gelişimsel anlamda takip etmekte ve gelişimsel desteklemede uzmanlara ve yakın çevredeki diğer kişilere oranla daha fazla etkilidir (10). Çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi açısından çok önemli bir dönem olan erken çocukluk döneminde daha çok etkileşime girdikleri kişiler anne ve babalarıdır. Bu nedenle anne ve babalara destek olabilmek ve ebeveyn çocuk etkileşimini nitelikli hale getirebilmek amacıyla ebeveyn çocuk etkileşiminin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu etkileşimi değerlendirmenin bir çok yolu vardır ama ilk elden veri toplamanın en iyi yolu ise çocuğun ebeveyni ile oynadığı oyunlardır (11).

Ebeveyn-çocuk etkileşimini inceleyen çalışmalara bakıldığında hem tipik gelişen çocuklarla hem de özel gereksinimli çocuklarla gerçekleştirildiği görülmektedir (12,13). Alanyazında bulunan çalışmalarda özel gereksinimli çocukların ve tipik gelişen çocukların hem sosyal davranışlarında hem de oyun oynama şekillerinde çeşitli davranışlar bulundurduğu görülmektedir (14-15). Ebeveyn-çocuk etkileşimini inceleyen çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, otizm spekturm bozukluğu tanılı çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocukları ile etkileşimlerinde normal gelişim gösteren çocuğa sahip olan ebeveynlere göre daha kontrol edici oldukları (16), annelerin daha başarı odaklı oldukları

(17), ayrıca annenin yanıtlayıcılığı ile çocuğun iletişiminin doğru orantılı olduğu (18) ifade edilmektedir.

Ancak alanyazın incelendiğinde ebeveyn-çocuk etkileşimini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmalarda genellikle anne-çocuk etkileşiminin değerlendirildiğine, babalara araştırmalarda çok fazla yer verilmediğine rastlanmıştır. Ancak babanın çocuğuyla etkileşim içinde olması çocuğun genel gelişimi ve aile yapısı için de çok önemli bir yere sahiptir. Babalarla ilgili yapılan çalışmalarda baba-çocuk etkileşiminin çocuk üzerinde önemli etkileri olduğundan (19) bahsedilmiş, Fagan ve Iglesias (1999) yaptıkları araştırmalarında babanın çocuğu ile etkileşiminin çocuğun bilişsel ve sosyal gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sebeple baba- çocuk etkileşiminin de en az anne çocuk etkileşimi kadar önemli olduğundan yola çıkılarak bu konuda alanyazında farklılaşmalar olduğundan dolayı tipik ve atipik gelişim gösteren çocuklara sahip olan babaların çocuklarıyla olan etkileşiminin oyun sürecine yansıma şekillerinin de araştırılması gerektiği düşünülerek bu kapsamda baba-çocuk oyun süreci incelenmiştir (20).

Ülkemizde tipik gelişim gösteren ya da atipik gelişim gösteren çocukların, ebeveynleriyle etkileşimlerindeki davranışlarını araştıran çalışmalara bakıldığında, baba-çocuk etkileşimini inceleyen araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir (7,21). Ulusal ve uluslararası alanyazın incelendiğinde tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukların baba-çocuk oyun süreçlerini ele alan çalışmaya rastlanmadığı ve bu konuda alanyazında boşluk olduğu görülmüştür.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- Araştırma İstanbul ilinde yaşayan tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukları ile sınırlıdır.
- Araştırma gözlem ve görüşme anında elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırma tek ve belirli bir süre gözlem yapılmasıyla sınırlıdır.
- Araştırmaya katılan atipik gelişim gösteren çocuklar grubunu dil konuşma yetersizliği, otizm spektrum bozukluğu ve hafif düzey zihinsel yetersizlik tanımlı çocukların oluşturmasıyla sınırlıdır.
- Araştırma Kasım 2023 – Mayıs 2024 tarihleri arasında toplanan verilerle sınırlıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

- Çalışmaya katılan baba ve çocuklar video kaydı sırasında oyun oynarken her zamanki gibi (doğal) davrandıkları varsayılmıştır.
- Çalışmaya katılan babalar görüşme sırasında objektif ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.
- Çalışmaya tipik gelişim gösteren grupta katılan çocukların gelişimlerinin tipik gelişim gösterdiği varsayılmıştır.
- Çalışmaya atipik gelişim gösteren grupta katılan çocukların en son aldıkları sağlık kurulu sonuçlarının şu anda da geçerli olduğu varsayılmıştır.

1.6. TANIMLAR

Oyun: Rahatlama, uygulama yapma, fazla enerjinin atılması, isteklerin yerine getirilmesi, zevk alma ve bir öğrenme şeklidir (22).

Tipik Gelişim: Olgunlaşma, büyüme ve öğrenmenin yaş grubuna uygun etkileşim göstermesidir (23).

Atipik Gelişim: Olgunlaşma, büyüme ve öğrenmenin yaş grubuna uygun olmayan şekilde etkileşim göstermesi veya gelişimsel gerilik için risk taşınmasıdır (24).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. OYUN

Oyun çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyen bir araçtır. Çocuklar bu aracı kendi kendilerine, akranlarıyla, büyükleriyle sürekli kullanmak isterler. Alanyazın incelendiğinde oyun kavramının farklı özelliklerini vurgulayan birçok tanımlama yapılmıştır (25).

Piaget (1952), oyun kavramını “özümleme işlevi” olarak tanımlamaktadır. Oyunu çocuğun deneyim ve bilgilerini birlikte kullandığı bir olgu olarak görmekte ve bilişsel gelişim ve olgunlaşmanın kaynağı olduğunu ifade etmektedir (26). Diğer taraftan Vygotsky (1966), oyunu bireyin çevreyle baş etmek için kullandığı bir yöntem olarak görürken, okul öncesi dönem çocukların gelişiminin temeli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çocukların oyunda günlük yaşamdan farklı olarak içinden geldiği gibi değil de kurallara uyduğu ve bu uyumdan keyif aldığı süreçleri yaşadığını da ifade etmektedir (27).

Erikson (1977), oyunun çocukların çok çeşitli deneyimler yaşamalarını sağlayan, bu deneyimlerin sonuçlarını görmelerine ve gerçek hayattaki potansiyellerini fark etmelerine olanak tanıyan bir aktivite olduğunu ifade etmektedir (28). Freud (1899) ise çocukların oyunlarda deneyimlediği duygusal kaos kavramı üzerinde duran ilk teorisyendir ve oyun terapisinin kurucusudur. O’na göre oyun erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun bilinçaltı hakkında yorum yapılabilmesi için önemli bir araçtır. Çünkü çocuklar günlük yaşamlarında kontrol edemediği olaylar hakkındaki duygusal zorlanmalarını oyun yoluyla yansıtmaktadır (29). Bu yansıttığı olumsuz duyguları yine oyun yoluyla sağaltmaktadır. Bir başka ifadeyle oyun çocuğun kendi kendini terapi sürecidir (30).

Caillois (2001) ise oyunu serbestçe kabul edilen fakat yinede bağlayıcı olan kurallar çerçevesinde belli bir alan ve zaman içinde sürdürülen, aksiyon ve eğlence duygularını bulunduran, gerçek yaşamdan farklı olduğu bilinci ile yapılan, isteğe bağlı bir hareket ya da faaliyet şeklinde ifade etmiştir (31). Diğer bir taraftan Montaigne (1533-1592) ise, oyunu çocuğun en ciddi uğraşı ve en önemli işi olarak tanımlamaktadır. Yakın şekilde tanımlama yapan Montessori (1870-1952) ise oyunu çocuğun işi olarak

tanımlamaktadır. Oyun kavramını içerisinde çocuğun öğrenmeyi gerçekleştirdiği etkinlikler bütünü olarak görmektedir. Diğer kuramcılardan farklı olarak Montessori, oyunun bir sonu olduğunu ve oyun görevinin sonunun çocuklar tarafından getirilmesi gerektiği düşüncesindedir. Bu nedenle, oyun oynadığı sırada, başkaları tarafından herhangi bir sebeple çağırılan çocuk, oyunun daha bitmediğini ve gelemeyeceğini söyler. O'na göre oyunun temel kazanımı duyu eğitimi ve yapıcı mükemmelliktir (32).

Flintoff'un (2002) yaptığı çalışmaya göre, çocuklar oyunu iş veya görevlerin tam tersi olarak görürler. O oyunu iyilikleri için kendiliğinden yapılan bir şey olarak ifade etmektedir (33). Ayrıca oyunu çocuğun tüm gelişimini etkileyen, çevreyi tanımasını sağlayan, düşüncelerini, duygularını ve hayallerini ortaya koydukları en etkili dil olduğunu ifade etmektedir (34). Tillmanns (2019) ise, oyunu çocuğun gelecekteki yaşamı için pratik ve yaşama hazırlanma süreci olduğunu ayrıca çocuğun bilincini en fazla meşgul eden durum olduğunu ifade etmektedir (35).

Caillois ve Hugh, oyunu tanımlarken belli başlı özellikleri olduğuna değinmektedir. Caillois (2001), oyunun "değişmez özellikleri" olduğundan bahsetmektedir. Bunlardan ilki çocuğun zorunlu bir şekilde oyunun içinde olmaması gerektiğinden bahseden serbestlik özelliğidir. Serbestlik özelliği olmadığında oyun keyifli ve çekici olmaktan çıkmaktadır. Oyunun zamanı ve alan sınırlarının oyun öncesinde kesin olarak belirlenmesi gerektiğini sınırlar olarak ifade etmekte ve oyun süreci ve sonucunun önceden belirlenmemesi gerektiğini de belirsizlik olarak söylemektedir. Bir diğer yandan kuramcıya göre oyunun yalnızca kendi kuralları bulunmaktadır ve gerçek hayatın kuralları oyunda geçerli olmamaktadır. Oyun esnasında yalnızca oyunun kurallarına uyularak oyun sürecinde yeni kurallar üretilmemesi gerektiğini söylemektedir. Son olarak oyunun hayali olduğunu, gerçek dünyadan farklı bir durumda bulunma halinin söz konusu olduğunu da belirtmektedir (31).

Hughes (2002) göre, oyunu tanımlayan özelliklerde çeşitlilik göstermektedir. Oyunun mecazi bir yönü bulunmaktadır. Oyun, bir "mış gibi yapma" sürecidir. Oyun, oynayan kişilerin aktif katılımını gerektirmektedir. Çocuk oyunda dışarıdan gözlemleyen bir seyirci olarak bulunmamalıdır. Fiziksel ve zihinsel olarak oyun ile meşgul olmalıdır. Bunun yanında katılımcılar oyunu serbest olarak seçmiştir. Zorlama ile seçilen bir aktivite çocuklar için oyun anlamı taşımamaktadır. Ayrıca oyun, gelişimsel olarak ustalığın ileriki aşamasına yol açar. Oyunun dışsal motivasyon ya da amaca ihtiyaç duymadan içsel

motivasyonla yürütülen bir süreç olduğundan bahsetmektedir. Sadece bunu yapmış olmanın doyumunu yaşamak için yapılır. Bu sebeple de oyun, sürece yöneliktir. Çocuklar için oynarken, sonuçtan ziyade süreç daha önemlidir. Bu süreçte çocuklar oyun oynarken onlarda en çok gözlenen özellik "olumlu duygular" olmaktadır. Süreç içerisinde oyun oynamak keyif verici olmalı, zevk ve neşe meydana getirmelidir (36).

Oyunun amacına bakıldığında çeşitli kuramcılar tarafından farklı şekillerde ifade edildiği görülmektedir. Spencer vücutta toplanan enerjinin dışa vurumu şeklinde ifade ederken Lazarus çalışmak için enerji toplama faaliyeti olarak ifade etmiştir. Bu konuda Hall, oyunun amacının ilkel davranışların yinelenmesi olduğunu söylemiştir. Freud ise oyunu mutsuzluktan arınma denemesi amacıyla yapılan bir faaliyet olarak değerlendirmiştir. Diğer bir yandan Piaget bilgi ve beceri kazanma gibi öğretici amaçları olduğuna vurgu yapmıştır. Vygotsky düşünceyi yönetme becerisinin kazanılması amacıyla oyun oynanması gerektiğini, Groos ise oyun oynanarak gelecek için pratik yapma amacının olması gerektiğinden bahsetmiştir. Ayrıca Erikson da oyunun amacını özgüven, fiziksel ve sosyal becerilerin kazanılması olarak ifade etmiştir (37).

2.1.1. Oyunun Tarihçesi

Oyun kavramının geçmişten bu yana önemli olduğu belirtilmiş ve eğitim sürecine dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Platon, çocukların yeteneklerinin keşfedilmesinde oyunun önemli bir araç olduğunu belirtirken çocuğun oyun ile büyümesi gerektiğini ve önemini savunmuştur (38). Önemi bilinen oyun kavramı çok eski dönemlerden bu yana insanların dikkatini çeken bir kavram olmuştur. Çocuk oyunları hakkında bilgiler içeren kaynakların batıda 13. yüzyıla, doğuda ise 11. yüzyıla dayandığı bilinmektedir. Oyuna dair bilimsel araştırmalara başlanalı ise yüz yıl geçmemiştir. Oyun araştırmaları ilk olarak felsefe, pedagoji ve antropoloji alanlarında yapılmış, sonraki süreçlerde ise sosyoloji ve psikoloji alanlarında da araştırmalara başlanmıştır (39).

Arkeoloji alanında yapılan araştırmalara bakıldığında arkeolojik kazılar ve yazılı belgelerle elde edilen bilgiler günümüzde hala oynanan oyunların geçmişinin 2000 sene öncesine dayandığını göstermektedir (40). Eski Girit Uygarlığına ait kalıntılarda oyuncak ev eşyaları ve bebeklere rastlanmıştır (41). Mısır'da yapılan kazılarda ise taş ve tahta ile yapılmış topaçlara, tahta ve bez ile yapılmış bebeklere, kepek ile doldurulmuş toplara rastlanmıştır. Anadolu'da yapılan çalışmalara bakıldığında ise farklı materyallerle yapılan oyuncaklara rastlandığı, Roma'da eski dönemlerde top, araba ve çember benzeri

oyuncakların olduğu bilinmektedir. Ayrıca Anadolu’da geçmiş nemlerde ıngırak, topaç, açık kemiği, davul gibi eşyaların ocuk oyunlarında kullanıldığı da bilinmektedir (42).

2.2. OYUNUN ÇOCUĞUN GELİşİMİNDE ÖNEMİ

Oyunun ocuğun tüm gelişim alanlarını desteklediği bilinmektedir. Bu nedenle oyun, çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahiptir (43). Oyun oynamak çocuğun gelişimini desteklediği için oyun oynamayan çocukların gelişiminde problemler görülebilmektedir (44). ocuk gelişimi bilişsel gelişim, sosyal- duygusal gelişim, dil gelişimi, motor gelişim olarak alanlara ayrılmaktadır. Fakat gelişimin bir bütün olduğu ve bu alanların birbirini etkilediği bilinmektedir. Çünkü bir gelişim alanında görülen değişim başka bir gelişim alanını etkilemektedir. Bu durumu örnekle açıklayacak olursak çocuğun iş birliği içinde oynadığı bir oyun sosyal duygusal alanını desteklerken bu oyundaki kuralları akılda tutma, uyma gibi becerileri kullanması ise bilişsel gelişimini desteklemektedir (45). Oyunun ocuğun gelişimindeki önemini daha iyi açıklamak için gelişim alanlarına olan etkilerine bakmak gerekmektedir. Oyunun gelişim alanlarına etkisi şöyle sıralanabilir:

2.2.1. Oyunun ocuğun Fiziksel Gelişimine Olan Etkileri

Oyun, ocukların fiziksel olarak büyümesine ve gelişmesine neden olan bir ihtiyaçtır. Bu iki süreç beraber ilerler ve çocuğun bir bütün olarak sağlıklı bir yetişkin haline gelmesini sağlar (46). Oyun oynarken tüm vücudunu kullanan ocuk, sürekli esneme ve kasılma hareketleri yaparak ince ve kaba motor becerilerini geliştirir. ocuk, hareketli oyunlar oynadığında, kan dolaşımı, kalp atış hızı ve sonuç olarak solunum hızı artar. Hareket eden vücut terlemeye başlar. Böylece vücuttaki zararlı atıklar ter yolu ile dışarıya atılır. Ayrıca oyun oynarken enerjisini harcayan ocuk daha düzenli uyur. Doğal ve açık havada oynanan oyunlar, çocuğun vücuduna oksijen alımını artırarak bedensel gelişimine destek olur (47).

Oyunda ocuk dikkatini toplamayı, koordinasyonu sağlamayı öğrenir, tepki hızını ayarlar, vücutlarını kontrol etme ve denge kazanma becerilerini geliştirir (48). Bisiklet sürmek, hayvan yürüyüşlerini taklit etmek, ip atlamak, tırmanmak ve top oyunları oynamak çocuklarda kaba motor kas gelişimine katkı sağlamaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde bu oyunların yanı sıra bloklarla oynaması ve çeşitli el işi gerektiren

faaliyetlerle oynaması ince motor gelişimine katkı sağlamaktadır. Açık alanda oynanan oyunlar sayesinde güneş ışınlarından faydalanarak D vitamini alır, oksijen ve temiz hava sayesinde iştahı artar ve daha rahat uyur. Denge oyunları, top oyunları ve benzer oyunlar çocuğa gücünü yerinde ve zamanında kullanma alışkanlığı kazandırır (49).

Hareketli bir oyunu ilk kez oynayan çocuk, bir yandan zihniyle öğrenirken, diğer yandan da kaslarıyla öğrenir. Aynı oyunu her oynadığında, hem zihin hem de kaslar, o oyunla ilgili hareketleri biraz daha pekiştirir. Bunun sonucunda, bir çeşit kas hafızası oluşur. Kaslar, daha önce öğrenmiş oldukları hareketleri öğrenilmemiş hareketlere göre daha kolay yaparlar. Bu kolaylık kas gelişimini daha iyi hale getirir ve güçlendirir, gelişimine katkı sağlar (50). Oyunun tüm bu özellikleri sayesinde çocuğun ince ve kaba motor kaslarının gelişimi sağlanırken, ihtiyacı olan gelişim ve olgunlaşmasına katkı sağlayıcı olması sebebiyle oyun çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahiptir (51).

2.2.2. Oyunun Çocuğun Sosyal–Duygusal Gelişimine Etkileri

Psikanalitik kuramcılar, oyunun çocukların yaşadıkları kaygıyı hafifleten bir araç olduğunu belirtmektedirler. Bu kuramcılar çocukların oyun yoluyla baskı ve gerilim gibi zorlayıcı durumlardan kaçtıklarını ve keyif veren faaliyetleri tekrar ettiklerini vurgulamışlardır (52). Çocuklar, oyunda kendilerine özgü bir dünya kurarlar ve bu dünyada farklı duyguları deneyimleyip duygularını düzenlemeye çalışırlar (53). Bu duygular içerisinde özellikle olumsuz duyguları dışa vurdukları en büyük araç oyundur. Çocuklar oyunla doğru-yanlış, iyi- kötü, kültür, gelenek-görenek ve toplum normlarını öğrenir bununla da kalmaz; sosyal ve duygusal yönden gelişerek kişiliğinin şekillenmesini sağlar (54).

Oyunun çocuğun sosyal gelişimine etkisine bakıldığında ise çocuklar oyun yoluyla çevresinde gördüğü sosyal rolleri öğrenme ve deneyimleme imkânı bulur. Farklı mesleklerdeki kişileri taklit ederek bu meslekleri keşfeder ve kurallarını öğrenir. Çocuk, oyun ile liderlik yapma, empati, iş birliği, sorumluluk alma, saygı ve sevgi gösterme gibi sosyal ilişkileri düzenleyen davranışları deneyimler (55). Oyun içerisinde kurallar önemlidir ve uyulması gerekir. Çocuk oyunda gördüğü bu kural sürecini gerçek hayata genelleterek toplumsal kuralları anlamada önemli adımlar atmış olur (56). Bütün çocuklar kurallara uymayanlarla oyun oynamayı tercih etmezler ve onları oyun dışı bırakırlar; böylelikle cezalandırılmış olurlar. Hiçbir çocuk bu şekilde oyun dışında kalmak istemez. Oyunun bu niteliği çocuklara kurallara uyumayı öğretir. Çocuk

büyüdüğünde de toplumun kurallarına uyar ve toplumla uyumlu hale gelir. Çocuklar oyun esnasında başkalarının haklarına saygı göstermek, mağlubiyeti kabullenmek durumundadırlar, tam tersi bir durum olduğunda yine oyun dışı kalırlar böylelikle isyan etmemeyi başkalarına saygıyı ve kabullenmeyi öğrenirler, buda toplum yaşamında oldukça önemlidir ve oyun içerisinde öğrenilir (57). Woolf (2013) yapmış olduğu çalışmada, oyun ile desteklenerek uygulanan sosyo-duygusal beceri geliştirme programının çocuklarda duygudaşlık, özdenetim, öfke kontrolü, ilişkilerdeki sosyal beceri geliştirme gibi konularda olumlu etki gösterdiğini belirtmiştir (58).

2.2.3. Oyunun Çocuğun Bilişsel Gelişimine Olan Etkileri

Oyunun bilişsel gelişime ilk etkisi, öğrenmedir. Öğrenme, davranışta nispeten sürekli bir değişikliğin ortaya çıkması sürecidir (59). Çocuğun anlama, araştırma, tanıma, problem çözme, karşılaştırma, değerlendirme, analiz etme, sentezleme gibi zihinsel kabiliyet gerektiren işlevleri oyun oynama esnasında farkında olmadan yapmaktadır. Önemli olan bu davranışları, bilgi ve becerileri oyun aracılığıyla kendiliğinden öğrenmesidir (60). Oyunun çocuğun gelişimi üzerindeki çok boyutlu etkisi, öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde öğrenme yöntemi olarak kullanılması konusunda önemli olarak görülmektedir. Çocukların oyuna olan ilgisini öğrenme sürecinin kolaylaştırıcısı olarak kullanmak etkili bir öğretim stratejisidir (22). Türkoğlu ve Uslu (2016) yaptıkları çalışmada oyun temelli eğitimin bilişsel gelişimde etkili olduğunu ve bu etkinin de kalıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (61).

Çocuklar oyun yoluyla çevrelerini keşfederler, sürekli yeni şeyler öğrenirler ve böylece merak duygularını doyururlar. Bu öğrendikleriyle hatırlama, zihinde tutma, gruplama ve eşleştirme gibi zihinsel becerilerini geliştirirler. Oyunda bir amaca odaklanma, ortaya çıkan bir sorunu çözme gibi becerileri öğrenirler. Aynı zamanda renk, şekil, büyük ve küçük gibi çeşitli kavramları öğrenirler (53).

Çocuklar oyun oynarken oynadıkları materyal ya da nesneleri tanıma fırsatı bulur, bu nesnelerin özelliklerini ve nasıl kullanılacağını keşfederler. Çocuk, oyun sırasında sürekli öğrenme ve algılama durumunda olur. Bu durum, oyunun bir tür çocuğun zihinsel antrenmanı olduğunu göstermektedir (47). Çocuklar oyun sonunda kazanmak istediği için çaba göstermektedir. Bunun için de düşünme eylemi gerçekleştirmektedir. Düşünme eylemi bağlamında farklı kazanma stratejileri geliştirerek, farklı çözüm yolları bulmaktadır (62).

2.2.4. Oyunun Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkileri

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren konuşma dilini öğrenmeye, iletişim aracı olarak kullanmaya çalışır (63). Oyun, çocuklarda ifade etme ve anlama yetisinin gelişimine de büyük katkı sağlar. Elindeki çingırak, top vb. şeylerle oynayan çocuğun sevinç ve kızgınlığını belirtmek için çıkardığı sesler onun ilk konuşmalarıdır. Kendi bebeği ile oynayan üç yaşında bir çocuk, bebekle konuşur, ona ninni söyler ve onu uyutmaya çalışır; dört-beş yaşlarında akranlarıyla oynarken ise aldığı role uygun konuşmaya çalışır. Beş yaştan sonraki oyunların tamamında çocuklar birbirleriyle diyalog kurarlar, bazılarında şarkı, tekerleme söylerler. Bütün bu dilsel eylemler çocuğun dil gelişimini olumlu yönde etkiler (64). Oyun, çocuğun dil gelişiminde önemli bir role sahiptir. Çocuğun dil becerileri, ebeveynleriyle oynadıkları sözlü oyunlar, kendisine anlatılan masallar ve ninniler aracılığıyla gelişir (65). Egemen ve ark. (2004) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çocuklarının oyun arkadaşları olmalarının çocuğun dil gelişiminde olumlu katkılar sağladığını belirtmişlerdir (66).

Çocukların dil edinim süreçleri sırasıyla alıcı dil ve ifade edici dil gelişimleri ile başlar. Çocuklar oyun yoluyla hem alıcı dil becerileri hem de ifade edici dil becerilerini geliştirirler. Oyun oynarken çevresindeki oyun arkadaşlarıyla etkileşimde bulunan çocuk, pek çok farklı sözcük öğrenir. Bu süreçte çocuk, oyun arkadaşlarına düşündüklerini ifade etmeyi, onların söylediklerini dinlemeyi öğrenir ve dilini nasıl kullanacağını çözümleme becerisi gelişir (67). Özellikle oyunlarda ebe seçimi sırasında kullanılan tekerlemeler veya neşeli sözler çocukların dil gelişimini desteklemektedir (68). Grup içinde oynanan oyuncaklar çocuğun duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağlamasının yanı sıra dil kullanımı için ortam yaratmaktadır. Örneğin, oyun kurma yoluyla birbiri ile iletişime geçen çocuklar cümle kurma, soru sorma, yanıtlama ve öykü anlatma becerisini geliştirmektedir (69).

2.3. OYUN GELİŞİMİ AŞAMALARI

Birçok araştırmacı oyun gelişimi aşamalarını farklı şekillerde sınıflandırmıştır. Bu konuda Parten (1933) oyun gelişimini 4 aşamada açıklamıştır. Bu aşamalardan ilki olan yalnız (tek başına oyun) oyunu 0-2 yaş aralığında bulunan çocukların çevresindeki diğer çocuklar ile iletişime geçmeden, farklı oyuncaklarla oynama olarak ifade etmektedir. Bunun sonrasında paralel oyun aşamasında, 2-4 yaş aralığındaki çocuklar benzer oyuncaklarla akranlarının yakınında fakat onların oyunlarına katılmadan bağımsız bir

şekilde oynamaktadır. 4-6 yaş aralığındaki çocuklar ise katılımcı (birlikte oyun) oyun aşamasında diğer çocuklarla oynama, rol paylaşımına katılmayıp, aktivitelerin düzenlenmesine katılma şeklinde gerçekleştirmektedir. Bu oyun aşamasında, grubun kurallarına uyulduğu, organize olmuş bir grupta oynama yoktur. Son aşama olan işbirlikçi / kurallı oyunda 6 - 8 yaş aralığındaki çocuklar organize olmuş bir grup içinde belirlenmiş bir amaç doğrultusunda ve o amaca ulaşmak için birlikte oyun oynamaktadır. Bu oyun aşamasında, iş bölümü yapma ve grubun kurallarına uyma vardır (33).

Piaget oyun gelişimini 3 aşamada sıralamıştır. Bu aşamalardan ilki olan alıştırma oyunları 0-2 yaş aralığındaki çocukların zaman, mekan, süreklilik ve korunum algısı oluşmadığı için bağımsız oynadığı oyunlardır. Bir sonraki aşama sembolik oyunlar aşamasıdır. 2-12 yaş aralığındaki çocuklar, başka bir şeyin/birinin rolünü üstlenmeye dayalı oyunlar oynarlar. Son olarak kurallı oyunlar, 12 yaş ve üzerindeki çocukları kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar bireysel ve sembolik oyunlar yerine diğer çocuklar ya da yetişkinlerle kuralları olan oyunlar oynamaya başlarlar (26).

Smilansky (1968) ise oyun gelişimini 4 aşamada açıklamıştır. Bunlardan biri olan işlevsel oyun aşamasında eşyalı ya da eşyasız tekrarlayan hareketler vardır. Yapı-inşa oyunu aşamasında nesnelerin bir şeyler yaratmak için kullanıldığı görülür. Dramatik oyun aşamasında ise nesne kullanarak ya da kullanmadan gerçek dünyayı taklit oyunları görülür. Son olarak kurallı oyunlar aşamasında kuralları önceden belirlenmiş, yarışma içeren oyunlar görülür (70).

2.4. ATİPİK GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLAR VE OYUN SÜREÇLERİ

Çocuğun çevresinde olup bitenleri algılamasında, akranlarıyla ve yetişkinlerle iletişim kurmasında önemli yere sahip olan oyun, tipik gelişim gösteren çocuklar kadar özel gereksinimli çocukların da hakkıdır. Özel gereksinimli bireylerin toplumun bir parçası olabilmeleri ancak bu haklardan yararlandıkları takdirde söz konusu olabilmektedir. Tipik gelişim gösteren çocuklar için olduğu kadar özel gereksinimli olan çocukların da yeteneklerini geliştirmeye, çevreleriyle uyumlu olabilmeye, olumlu sosyal iletişim kurabilmeye ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçları karşılandığında ancak özel gereksinimli olan çocukların da topluma uyum göstermesindeki ilk adım atılmış olacaktır. Ayrıca özel gereksinimli çocuklar kendi yaş grubunun gelişim özelliklerini gösteremeseler dahi her iki grubunda içsel enerjisinin boşaltılması, deneyim kazanılması ve genel gelişiminin sağlanması bakımından ortak noktası oyundur (71).

Oyunun atipik gelişim gösteren bireylerin hayatındaki önemi tipik gelişim gösteren bireylerin hayatındaki öneminden fazladır. Çünkü özel gereksinimli çocuklar oyun içerisindeki programlı eğitimlerle birçok sosyal beceriyi kazanabilmekte, iletişim kurmayı, arkadaş edinmeyi, işbirliği içinde çalışmayı ve bireysel olarak güçlü ve zayıf yanları keşfetmeyi öğrenmektedirler (72,73). Aynı zamanda dil ve bilişsel gelişimlerinin ilerlemesine yardımcı olmaktadır (74). Özel gereksinimli çocuklar bilindiği üzere akranları gibi bağımsız yaşam sürebilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kendiliğinden meydana getiremezler. Bu gelişimlerinin desteklenmesi için planlı oyun etkinliklerine gereksinim duymaktadırlar. Özel gereksinimli çocukların öğrenme süreçlerinin her aşamasında oyuna yer verilmesi gerekmektedir. Böylece özel gereksinimli çocuklar oyun yoluyla öğretilen tüm becerileri diğer beceri alanları ile pekiştirmesiyle birlikte hayatı boyunca kullanması sağlanmış olacaktır. (75). Ayrıca alanyazın incelendiğinde özel gereksinimli çocuğa sahip olan aileler, çocukları oyun oynarken tipik gelişim gösteren akranlarına diğer zamanlara göre daha benzer davranışlar sergilediklerini belirttikleri görülmüştür (76,77).

2.4.1. Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun

Zihin yetersizliği olan çocuklar, yetersizlik derecesine göre farklılık göstermekle birlikte çoğu gelişim alanlarında gecikmeler yaşamaktadır. Bu nedenle çevresindekiler ile iletişim kurmakta zorluk çekmektedirler. Zihin yetersizliği olan çocukların iletişimi başlatma ve başlatılan iletişimi sürdürmekte yetersizlik yaşadıkları ve hiçbir yönlendirme olmadan oyun oynadıklarında ise tek başına oynadıkları ya da amaçsız davranışlarda bulundukları gözlenmiştir. Bu nedenler çocuklara; akranlarıyla veya yetişkinlerle doğru etkileşimde bulunma yollarının öğretilmesinde ve çeşitli beceri ve kavramların kazandırılmasında iyi düzenlenmiş oyun ortamlarının katkısı büyüktür (78). Zihinsel yetersizliği olan çocuklarda oyunun gelişimi, normal gelişim gösteren yaşlıları ile aynı şekilde olur fakat daha yavaş ilerleyebilir. Bu çocuklar erken gelişimsel oyun aşamalarında tipik gelişim gösteren yaşlılarına göre daha uzun süre kalabilirler. Bu çocukların arasında bir sonraki oyun aşamasına geçemeyenler olabilmektedir. Yani bir oyun aşamasında takılıp kalabilirler. Bunların yanında zihinsel yetersizliği olan çocukların oyun aşamalarında oynadıkları oyunun çeşitliliği, normal gelişim gösteren yaşlılarından daha azdır (79,80). Tipik gelişim gösteren çocukların oyun oynarken elde ettikleri deneyim, bilişsel, sosyal, dil, kaba motor ve ince motor kas gelişimleri ile

duygusal gelişimlerine fayda sağlar. Fakat özel gereksinimleri olan çocuklar kendi gelişimleri ile eş zamanlı olarak oyun becerilerini gösteremezler (81).

Zihinsel yetersizliği olan çocuklar beyin fonksiyonlarındaki yetersizlik nedeniyle bilişsel, bedensel ve sosyal alanlarda çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. Bu nedenle gelişim alanlarındaki sorunları giderebilmek için oyun ile çocuğun var olan kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Oyun oynarken kullanılacak materyaller çocuğun gelişimine uygun olmalı ve oynanacak oyunlar çocuğun anlayabileceği düzeyde olmalıdır. Oyun becerileri çalışılırken oyunlar kolaydan zora doğru sıralanarak her bir beceri düzenli olarak öğretilmelidir. Zihin yetersizliği olan çocuklara öz bakım becerileri, dil ve konuşma becerileri ve çeşitli kavramlar oyun yoluyla kazandırılabilir. Böylece eğitim sürecinden keyif almış olurlar. Bu çocuklar oyun yoluyla sosyalleşmeyi, paylaşmayı, iletişim kurmayı, kurallara uymayı öğrenirler (82). Nesneler ve insanlarla elde edilen deneyimler sonucunda ilerleme gösteren bilişsel gelişim, çocuğun temel bilgi dağarcığındaki gelişim olarak tanımlanır. Aynı şekilde oyun, çocuğun çevresini özgürce keşfederek problemlere çözümler üretmesine veya sebep-sonuç ilişkisi ile oluşturabileceği kurallı oyunlar ile bilişsel gelişimine katkı sağlar (83).

Çeşitli kazanımları oyun yoluyla öğrenen zihin yetersizliği olan çocukların oyun süreçlerindeki davranışlarına bakıldığında ise yetişkinler tarafından yapılandırılmış oyun ortamlarına gereksinim duydukları görülmüştür. Bunun yanında oyun oynarken nesneleri birleştirmede akranlarına göre daha geride oldukları ve oyuncaklarla amaçsızca oynadıkları görülmüştür. Sembolik oyunlarda ise tipik gelişim gösteren çocuklara göre daha geri oldukları görülmüştür (84).

Zihinsel yetersizliği olan çocukların bireysel farklılıkları dikkate alınarak ve yetersizlik düzeyleri belirlenerek oyun programları oluşturulması çocukların gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Oyundan öncesi, oyun sırası ve oyun bitimine kadar olan süreç yetersizliği olan bireye göre hazırlanmalı ve takip edilmelidir. Yetersizliği olan bireyin, oyun içinde sosyalleşmesi ve iletişime açık olması için güvenli ortamlar sağlanmalıdır. Zihinsel yetersizliği olan bir çocuğa, öğretmeni pekiştirmek ve motive etmek için aktif iletişim kurmasının uygun olacağı bildirilmektedir. Oyunun; basit, anlaşılır, çocuğa uygun ve eğitici olması önemli bir yere sahiptir (85).

2.4.2. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Çocuklarda Oyun

Otizm erken çocukluk döneminde çeşitli davranışlar ile ortaya çıkan; sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinde sınırlılıkların görüldüğü; bireyin sınırlı ilgi alanlarına sahip olduğu, işlevsel, karşılıklı oyun oynama becerilerinde isteksizlik ve yetersizliğin olduğu, tekrarlayıcı davranışların gözlemlendiği bir yetersizliktir. Bütün ırklarda, bütün sosyo-ekonomik düzeylerde ve bütün etnik kökenden gelen bireylerde görülebilmektedir (86). Otizm tanısı olan çocuklar tipik gelişim gösteren akranları gibi oyun yoluyla çevrelerini keşfetmeye, duygu ve düşüncelerini oyun yoluyla çevreye aktarmaya çalışmaktadır. Otizm tanısı olan çocukların diğer bireylerden farklı bir iletişimleri vardır. Bu iletişim diğer insanlarla karşılıklı iletişimi içermemektedir. Bu özellikleri nedeniyle, toplumla etkileşime girme ve toplum içerisinde var olmanın ilk deneyimleri olan oyun oynama davranışından büyük oranda yoksundurlar ve oyunu başlatma ve sürdürmede büyük oranda güçlük çekmektedirler (87).

Alanyazında, otizm tanısı olan çocukların, sosyal-iletişim yetersizliklerinin yaşına uygun sosyal taklit oyunları oynamada ve arkadaşlık kurmada yetersizlik gösterdiği belirtilmektedir. Bu nedenle akranlarının oynadıkları oyunları fark etseler de oyuna katılmadan uzaktan izlemeyi tercih ederler (88). Bu konuda Quirnbach ve ark. (2009) tarafından yapılan çalışmada sosyal hikâyelerin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların gelişimine katkı sağladığı görülmüştür. Çünkü bu çocuklar, verilen şartlar içinde, uygun bir şekilde hareket etmek için açıkça tanımlanmış sosyal bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar (89).

Oyunun ilk aşaması olan keşfedici oyunlarda sınırlı oldukları, tekrarlayan davranışlarının çok fazla olduğu, hareket eden araba gibi oyuncakları kullanmak yerine su şişesi veya elastik bant gibi nesnelerle oynanan oyunları tercih ettikleri görülmektedir. İlişkisel oyunlarda ise daha çok iki legoyu birbirine vurmak, düğmeyi sürekli iliğe takıp çıkarmak şeklinde stereotipik ve tekrarlayıcı davranışlar sergilemektedirler. Keşfedici ve ilişkisel oyunlardan daha üst bir beceri olan işlevsel oyunlara bakıldığında ise oyunlarının mekanik olduğu, herhangi bir temanın olmadığı ve oyunda yer alan eylemlerin birbirinden kopuk olduğu görülmektedir. Bu bireylerin en çok zorlandığı aşama ise sembolik oyun aşaması olduğu görülmektedir. Yapılandırılmış ve yapılandırılmamış mekanlarda otizmlili bireyler sembolik oyun oynamakta fakat oyunlarında akıcılık, yaratıcılık, esneklik ve özgünlük bulunmamaktadır (90). Stahmer (1999) tarafından

yapılan otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sembolik oyunları araştırıldığında, bu çocukların oyun becerilerinde ve oyun karmaşıklığında sıkıntı ve kaygı davranışları gösterdikleri belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada oyun becerilerinin sosyal uyum için önemli olduğunu vurgulamaktadır (91).

Otizm tanısı olan çocukların oynadıkları oyunların çeşitliliği az ve genellikle sürekli tekrarlayıcı hareketleri içeren oyunlar oynayabilmektedirler. Bunun yanında oyun içerisinde rutinlere bağlı kalarak pasif şekilde oynayabilirler. Otizm tanısı olan çocukların büyük kısmı, aynı anda birden fazla duyu organına hitap eden oyuncakları seçebilir. Bu oyuncaklar farklı sesi, kokusu, ışığı olan olan ve çocuğun rahatlıkla dokunabileceği oyuncaklardır (87).

2.4.3. Görme Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun

Oyun, tipik gelişim gösteren çocukların gelişim ve öğrenme sürecinde olduğu gibi, görme yetersizliği olan çocukların da gelişim ve öğrenme sürecinin desteklenmesinde önemli bir gelişim alanı olarak görülmektedir (92). Görme yetersizliği olan çocukların görsel sınırlılıklarının yanında, ailenin ve çevrenin çocuğa yönelik tutumları, aşırı koruyucu davranışlar, çocukta var olan gelişimsel aksaklıklar, çocukla sınırlı etkileşime girme ve çocuğa yönelik ilgi eksikliği bu çocukların oyun becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Görme yetersizliği olan çocuklar oyun becerilerini kazanma sürecinde daha fazla tekrara, süreye ve desteğe gereksinim duyabilmektedirler (93,94). Görme yetersizliği olan çocuklar tipik gelişim gösteren çocuklara göre daha çok yalnız oyunu tercih edebilirler.

Görme yetersizliğinden etkilenen çocukların çevreden aldıkları görsel uyaran sınırlılığından dolayı oyun becerilerinin olumsuz etkilendiği bilinmektedir (95). Tipik gelişim gösteren yaşlıtlarına göre görme yetersizliği olan çocukların oyun becerilerinin daha az çeşitlilik gösterdiği ve basit oyun davranışlarını içerdiği bunların yanında bireysel (tek başına) ve tekrarlayıcı oyunları daha çok oynadıkları görülmüştür (96). Tipik gelişim gösteren yaşlıtlarına göre oyun çeşitliliği ve karmaşıklığı incelendiğinde ise görme yetersizliği olan çocukların daha sınırlı oyun davranışları sergiledikleri ve oyun evrelerinden nesneleri tanıma oyun evresinde uzun süre kaldıkları ifade edilmektedir (97). Ayrıca, oyun sırasında görme yetersizliği olan çocukların, tipik gelişim gösteren çocuklarla olan etkileşimlerinde uyum sorunları yaşadıkları bilinmektedir (98). Görme yetersizliklerinden dolayı hayali oyunlarda daha az imgeleme gücü gösterdikleri ve aynı

zamanda, fiziksel çevrelerini araştırma ve kullanmada, akranlarına göre daha geri planda kaldıkları belirlenmiştir. Görme yetersizliği olan çocukların genellikle tercih ettikleri oyunlar arasında işitsel oyunlar, dokunsal oyunlar ve hayali oyunlar sayılabilir (95).

2.4.4. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun

İşitme yetersizliği olan çocuklarda görülen işitme kayıpları ve sözel iletişim becerilerinde olan yetersizlikler nedeniyle sosyal becerilerinin gelişiminde büyük aksaklıklar görülebilir. Bu becerilerinin gelişimi için eğitim süreçlerinde bireysel ve grup eğitim uygulanmaktadır (99). İşitme yetersizliği olan çocukların, iş birliğine dayalı oyunlara daha az katıldığı, nesneleri sembolik olarak kullanamadığı, tipik gelişim gösteren akranlarına göre bazı becerilerde kısıtlı oldukları görülmektedir. İşitme yetersizliği olan çocukların genellikle sosyodramatik oyunları tercih ettikleri görülmektedir (84). Gregory ve Mogford (1982), 15-30 aylık işitme yetersizliği olan çocukların iletişim becerilerinin gelişimi ile ilgili geniş bir çalışma yapmış, bir bölümünde ise bu konuyu ve sembolik oyun davranışlarını yönetme becerilerini araştırmışlardır. Bu çocukların sadece dil gelişiminde gerilik değil, aynı zamanda diğer alanlarda sapmalar olduğunu da ifade etmişlerdir. Üç ayda bir ziyaretler düzenlemiş, her ziyarette "Lowe ve Castelio'nun Sembolik Oyun Testi" uygulanmıştır ve anneler çocuklarının hayali oyunları ile ilgili görüşmeye alınmış, çocuğun bazı oyuncaklarıyla oynadığı serbest oyunları video olarak kaydedilmiştir. Araştırmacılara göre işitme yetersizliği olan çocukların grup olarak çeşitli oyun türlerinde geçirdikleri zamanda tipik gelişim gösteren çocuklara göre sembolik oyun davranışları sergileme olasılıkları daha düşüktür (100).

Higginbotham ve Baker (1981), okul öncesi yaşlarda normal işiten ve işitme yetersizliği olan çocukların oyunları arasındaki sosyal ve bilişsel farklılıkları ölçen bir ölçek kullanarak bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, araştırmacılar işitme yetersizliği olan çocuklar tek başlarına oynamayı tercih ederken normal işitenlerin iş birliği yaparak grup katılımı gerektiren dramatik oyun aktivitelerini tercih ettikleri sonucuna varmışlardır. Bu araştırmanın sonuçları işitme engelli çocukların yetersiz iletişim becerileri nedeniyle karmaşık sosyal etkileşimleri başarılı bir şekilde yürütemediklerini vurgulamaktadır (101).

Messinheimer-Young ve Kretschmer (1994), çalışmalarında okul öncesi düzeyde kaynaştırma ortamında biri işitme yetersizliği olan, geri kalanı normal işiten olmak üzere

13 çocuğun katıldığı niteliksel bir vaka çalışması yapmışlardır. Araştırmanın genel amacı, işitme engelli çocuğun normal işiten akranlarıyla gerçekleştirdiği iletişim kalıplarını belirlemektir. Okul öncesi sınıflarındaki yaygın etkileşim ortamlarının daha çok oyun ile gerçekleşmesi sebebiyle, araştırmacılar oyun sırasında işitme yetersizliği olan çocuğun normal işiten arkadaşlarıyla nasıl etkileştiğine önem vermişlerdir. Sınıf gözlemlerine dayalı saha notları ve işitme yetersizliği olan çocuğun iletişim stratejilerini belirlemek için video ile toplanan veriler mikroetnografik teknikler kullanılarak analiz edilmiştir. İşitme yetersizliği olan çocuğun sosyal etkileşimi başarmada başarılı strateji kalıpları uyguladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu stratejiler normal işiten çocukların stratejilerine benzerlik göstermektedir. İşitme yetersizliği olan çocuğun kullandığı stratejiler arasında sözel olmayan stratejiler yaygındır. Fakat kaynaştırma ortamı, işitme yetersizliği olan çocuğa akranlarıyla sosyal etkileşim sağlamasında yeteri kadar etkili olamasa bile "Oynayabilir miyim?" gibi sözel ifade kullanmasına olanak sağlamaktadır (102).

2.4.5. Fiziksel Yetersizliği Olan Çocuklarda Oyun

Fiziksel yetersizliği olan çocuklarda oyun oynamanın amacı genellikle özgüvenlerini arttırmaktır. Bu amaçla çocukta var olan yeteneklerinin ortaya çıkabilmesi için çocuğa uygun oyunlar yeniden yapılandırılır. Fiziksel yetersizliği olan çocuklar bebeklik dönemleri incelendiğinde çevresine karşı ilgisiz oldukları, ancak yetenekleri el verdiğince oyunlara katılım sağladıkları görülmüştür. Katılımlarını arttırmak için duyularını kullanacakları oyunlar tasarlanacağı gibi taklitle dayalı oyunlar da tercih edilebilir (84).

Çocuklar oyun oynarken kendi fiziksel yeteneklerini denerler. Oyun sırasında çocuğun göstereceği fiziksel hareketlilik çocukların büyümesine katkı sağlar. Fiziksel yetersizliği olan çocukların bu hareketleri yapması zaman zaman zorlayıcı olabileceği için destekleyici ekipmanlarla çocuğun fiziksel oyuna katılımı sağlanabilmektedir. Oyun alanlarında fiziksel yetersizliği olan çocukların kullanımına uygun oyuncakların olması bu çocukların oyun davranışlarını artıracaktır (103). Bu çocuklar engeli olmayan çocuklarla aynı ortamları kullanırken fiziksel engel yüzünden sosyalleşmekte sıkıntı yaşarlar.

Bir araştırma da fiziksel yetersizliği olan çocuklar için tasarlanan bilgisayar oyununun etkinliği değerlendirilmiş ve bilgisayar oyununun; yetersizliği olan çocuğa dinlenme ve öğrenme seçeneği sunarak olumlu geri bildirimler alınmıştır (104). Yapılan

bir çalışmada ciddi fiziksel yetersizliği olan çocuklarda oyun oynamak için IROMEC (interaktif sosyal robot) uygulaması araştırılmış ve fiziksel yetersizliği olan çocuklar robotla oturumlara katılmıştır. Araştırmanın sonucunda da IROMEC gibi bir robot uygulaması fiziksel yetersizliği olan çocukların hedeflerine ulaşmasında olumlu ve faydalı olduğu görülmüştür (105).

2.4.6. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklarda Oyun

Dil ve konuşma bozukluğu, konuşmanın akıcılığında, ritminde, vurgularında, zihinsel organizasyonunda sorunların olması durumudur. Dil konuşma bozukluğu tek başına birincil bir yetersizlik olabildiği gibi herhangi bir yetersizliğe (işitme kaybı, zihinsel yetersizlik, nörolojik veya duygusal bozukluk) eşlik eden ikincil bir yetersizlik olarak da görülebilir (106). Birincil yetersizlik olarak ortaya çıkan dil ve konuşma bozukluğu olan bazı çocukların dili, yaşlıları gibi geliştirememelerinin sebebinin ifade etme becerilerindeki yetersizlikler olabilmektedir. Bu ifade becerileri taklit, zihinsel imgeleme, dil dışı kendini ifade etmedir (107). Çocuklar sembolik oyun oynarken bu becerileri kullanmaktadırlar. Bu nedenle sembolik oyunun, küçük çocukların ifade yeteneklerinin bir göstergesi olduğu düşünülmektedir. Yetişkinler gibi davranan örneğin araba kullanıyormuş gibi yapan küçük çocuklar, oyunlarında yetişkinleri ve yetişkin eylemlerini taklit etmektedirler (108). Casby (1997) tarafından yapılan çalışmada, dil konuşma bozukluğu olan çocukların sembolik oyun becerileri ile tipik gelişim gösteren çocukların sembolik oyun becerileri arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu farklılaşma tipik gelişim gösteren çocukların lehinedir. Bu nedenle dil konuşma bozukluğu olan çocuklar ile oyun oynamak, özellikle sembolik oyunlar oynamak ifade becerilerini destekleyeceği düşünülmektedir (109).

Shepherd ve ark. (1994) tarafından yapılan çalışmada tipik gelişim gösteren 21 çocuk ve dil ve konuşma bozukluğu olan 20 çocuğa 30 dakika açık alanda, 30 dakika kapalı alanda gözlem yapılarak okul öncesi oyun ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda tipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukları dil konuşma bozukluğu olan çocuklara göre daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (110).

2.5. OYUN SÜRECİNDE EBEVEYN- ÇOCUK ETKİLEŞİMİ

Ebeveyn-çocuk etkileşimi, ebeveyn ve çocukları arasında geçen olaylara ve bu olaylar süresince birbirlerinin davranışlarına verdikleri gözlenebilir yanıtların tümüdür

(111). Ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşim süreci doğum öncesinde başlar ve bu etkileşimi yaşamın ilk aylarında göz teması kurarak basit etkileşimlerle devam ettirirler. Bebeklerde amaçlı iletişimsel davranışlar ilerleyen aylarda görülmeye başlar. Ebeveyn ve çocuğun karşılıklı gülüşmeleri bunlara örnek olarak verilebilir (112). Dolayısıyla çocukların ilk sosyal deneyimlerini yaşadıkları ebeveynleriyle kurduğu etkileşim gelecekteki ilişkileri için referans oluşturur ve çocuk bu deneyimler ile çevresinde bulunan diğer insanlarla nasıl iletişim kuracağını öğrenmiş olur (113). Bunun yanında ebeveyn-çocuk etkileşiminin; çocuğun dil, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu görülmüştür (114,115).

Babalar, çeşitli yolları olan etkin babalık rolünü üstlendiklerinde, çocuklarının tüm gelişim alanlarına olumlu katkılar sağlayabilmektedirler. Baba; çocukla oyun oynama, arkadaş olma, ona bir şeyler öğretme, kişilik gelişimine fayda sağlama, sevindiği ya da üzüldüğü bir konuda onunla ilgilenme, duygularını paylaşma gibi yollarla çocuğunun gelişimi üzerinde önemli rol oynamaktadır. Babaların çocuklarıyla oyun oynamaları, konuşmaları ve ilgilenmeleri gibi etkileşim kurmaları ve onların temel ihtiyaçlarını karşılamaları; onlarla nitelikli zaman geçirmeleri oldukça önemlidir (116).

Lamb (1997)'a göre babanın çocukla ilgilenmesi çok boyutlu bir yapıdır ve bu boyutlardan ilki etkileşimdir (117). Çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahip olan ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin en çok kurulduğu ortamın oyun ortamı olduğu bilinmektedir. Bu ortamlarda çocuklar kişiliğini daha çok ortaya çıkarır, keyifle vakit geçirir (118). Oyun yalnızca eğlence için yapılan bir etkinlik değil, oynayanın kendi duygu ve çatışmalarının istek ve hayallerinin de yer aldığı bir etkinliktir. Bu bağlamda çocuklar için oyun kurmak bir anlamda çevresindekilerle etkileşimde bulunmayı, isteklerini dile getirmeyi, amacını, sevgisini açıklamayı sağlayan bir ifade aracıdır. Duygusal bir ifade aracı olmasının yanında, çocuğun yaratıcılığının gelişmesinde, yeni öğrenmeler elde etmesinde de etkilidir. Çünkü öğrenme sürecindeki en önemli araçlardan biri oyundur. Oyunlarda genellikle bilinen yaşantıların yeniden tekrarlanması, farklılıklarla geliştirilerek sürdürülmesi söz konusudur. Tüm bu özellikleri nedeniyle, oyunların çocuklarda bilişsel, fiziksel, duygusal gelişim ile öğrenmeye katkı sağladığı söylenebilir. Çocuğun kendi yaşantılarıyla oynadığı oyunlar gibi yetişkinlerle oynadığı oyunlar da oldukça önem taşımaktadır. Anne, baba ve çocuk oyunları ile ilgili bir araştırma incelendiğinde anne babaların oyuna katılımlarının farklı faydaları olduğu

görülmektedir. Anne babaların çocuklarıyla oyun oynayarak sıra bekleme, yardım etme ve yardım isteme gibi olumlu sosyal davranışlara model oldukları ve hayali oyunları teşvik ettikleri ifade edilmiştir. Anne babaların oyuna katılması çocuklarının sosyal gelişim alanını desteklediği gibi onların oyun becerilerine de katkı sağlamaktadır (119).

Oyunların çocuk gelişimi üzerindeki etkisi konusunda, öğretmenlerin, annelerin ve babaların görüşlerini inceleyen araştırmalarda, oyunun çocukların bilişsel, sosyal, fiziksel ve dil gelişimlerini desteklediği yönünde görüş birliği bulunduğu görülmüştür (120). Oyun sürecinde çocuklar birbiri ile karşılıklı olarak doğal bir etkileşim ve öğrenmeye dayalı yaşantıları paylaşmaktadırlar. Bu deneyim onlar için oldukça önemli olup, öğrenmelerini desteklemektedir. Erken çocukluk döneminde çocukların merak ve keşfetme özelliği, okul öncesi dönemde oyunların etkili bir öğretim aracı olarak kullanılması gerekliliğini ortaya koymaktadır (121,122).

2.6. BABA VE ÇOCUK İLETİŞİMİ- ETKİLEŞİMİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Günümüzde toplumda görülen sosyal ve ekonomik değişimler ile ebeveynlerin rolleri ve ailede içindeki iş bölümleri değişiklik göstermeye başlamıştır (123). Bu değişim sürecinde kadınların da çalışmaya başlamasıyla ev işleri ve çocukların bakımı gibi görevlerde değişiklikler olmuştur. Bunun sonucunda da geleneksel ailelerde kadının rolü olarak görülen çocuk bakımı ve ev işlerine erkeklerin de katılımı artmıştır (124). Bir başka ifadeyle öncelerde babalardan sadece çalışması ve eve maddi kazanç sağlaması beklenirken günümüzde bunların yanında çocuğun bakımına ve yaşantısına da dahil olması beklenmeye başlanmıştır. Kültürel açıdan bakıldığında ise bazı kültürlerde çocuğun doğumundan itibaren çocuğun sorumluluğunu baba almakta, bebeğin bakımıyla ilgilenmekte ve bu sayede de baba çocuk arasında nitelikli bir ilişki gelişmektedir. Bu nedenle babanın çocuğun hayatında varlığını etkileyen tek faktör biyolojik faktörler değil, kültürel etkenlerinde bu şekilde büyük payı olduğu düşünülmektedir (125).

Kültürel olarak farklılaşabilen baba-çocuk ilişkisinin önemini vurgulayan çalışmalar son yıllarda artış göstermeye başlamamıştır (126,127). Ladd (2000)'e göre, babalarıyla iyi ve sıcak ilişki kuran çocukların dil gelişimini, bilişsel gelişimi ve problem çözme becerisini ölçen testlerde daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (128). Bunun yanında, babalarıyla olumlu ilişkiler yürüten çocukların daha az depresif ruh hali gösterdikleri ve genel ruh sağlıklarının diğer çocuklardan daha iyi olduğu bilinmektedir

(129,130). Ruh sağlığına olan etkilerinin yanısıra baba ile ocuk arasında kurulmuş ilişkinin, erkek ve kız çocuklarının cinsel kimliklerini edinimindeki rolü ve onemi oldukça büyüktür. Erkek ocuklar, babaları ile özdeşim kurarak ve onu taklit ederek cinsel kimliklerini edinirler, kız çocukları ise babalarıyla etkileşime girerek ve onu gözlemleyerek karşı cinse nasıl davranacağını öğrenmiş olur (116). Bununla birlikte özellikle erkek çocuğun bilişsel becerileri ile babalarının çocuklarına karşı olan ilgisi arasında bir ilişki olduğu ve babanın çocuğun yaşamının ilk dönemlerinde çocuğuyla kurduğu ilişkinin niteliğinin çocuğun zihinsel işlevlerini etkilediği bilinmektedir (131). Baran ve Uzun (2015)'a göre, babalarıyla etkili bir ilişki ve iletişim süreci geçiren çocukların, okul yaşantılarında daha başarılı oldukları ve zihinsel gelişimleri olumlu etkilendiği bilinmektedir. Bunun yanında babaları ile sıcak ilişki içinde olan çocukların, daha uyumlu oldukları, benlik saygılarının daha yüksek olduğu, okul harici etkinliklere de daha çok zaman ayırdıkları, anti-sosyal davranışlarının daha az olduğu ve karşılıklı ilişkileri daha başarılı bir şekilde başlattıkları ve sürdürdükleri bilinmektedir (132,133). Ayrıca, babaları ile iyi ilişkiler kuran çocukların, diğer çocuklara göre daha yüksek güvenli bağlanma gösterdikleri bilinmektedir. Çocukların hayatlarının erken dönemlerinden itibaren babaları ile kurdukları samimi ve olumlu ilişkiler, çocukların sosyal, bilişsel, cinsel kimlik, duygusal ve kişilik gelişimi dahil olmak üzere bütüncül olarak gelişimlerine katkı sunmaktadır ve çocuğun babasıyla kuracağı ilişkinin niteliği çocuğun yaşamı için oldukça önemlidir (134).

2.6.1. Baba-ocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler

Baba ve ocuk ilişkisini çeşitli faktörler etkilemektedir. Bunlardan babanın yaşı göz önünde bulundurulduğunda, Easterbrooks ve ark. (2007) göre, erken yaşta ocuk sahibi olan babaların, henüz evlilik sürecine de alışmamış olmalarından dolayı eşiyle arasında görülen çatışmalı ilişkiden etkilenererek çocuklarıyla daha az zaman geçirdikleri ve bu zaman diliminde çocukları ile kurdukları ilişkinin beklenen olumluluk düzeyinde olmadığı görülmüştür (135). Buna ek olarak, zkan (2014) yürüttüğü çalışmada, 36-40 yaş aralığında yer alan babaların, diğer yaş gruplarındaki babalara karşılaştırıldığında çocuklarıyla kurdukları iletişimin daha sağlıklı ve olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır (136).

Babanın ğrenim düzeyi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ise, babaların öğrenim düzeyi arttıķa çocuklarıyla kurdukları ilişkinin niteliğinin arttığı ve

çocuklarının hayatlarına daha etkin katıldıkları görülmüştür (137). Babanın işte geçirdiği süresinin baba-çocuk ilişkisini nasıl ve ne yönde etkilediğini konu alan çalışmalar incelendiğinde, babaların işte geçirdiği süre arttıkça çocuklarının yaşamına etkin katılımlarının azaldığı ve çocuğu ile kurduğu ilişkinin olumsuz etkilendiği görülmüştür (138).

Baba çocuk ilişkisini etkileyen bir diğer faktör ise çocuk cinsiyetidir. Babaların çocukları ile ilişkileri çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır. Babalar ortak cinsiyetlerinden dolayı erkek çocukları ile ilgili sorumluluklarda kendilerini daha rahat hissetmektedirler. Bunun yanında erkek çocukları ile daha çok fiziksel temelli ilişkiler kurarken kız çocuklarıyla sosyal ve sözel ilişkiler kurmaktadır (139).

Baba ile çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörlerden bir diğeri de babaların kendi kişisel özellikleridir. Lamb, Pleck ve Levine (1985)'e göre, babaların geçmişte kendi babaları ile yaşadıkları olumsuz deneyimlerinin olması ve bu deneyimlerinin üzerine çalışmadıklarında, kendi çocukları ile olan ilişkilerine yansıttıkları bilinmektedir (140). Bununla birlikte, eşler arasındaki ilişkiye bakıldığında, anne – baba arasındaki ilişkinin niteliğinin iyi olması, babanın çocuğunun yaşamına katılımını arttırmakta ve baba ile çocuk arasındaki ilişkinin kalitesini olumlu yönde etkilemektedir (141,142).

Baba-çocuk ilişkisini etkileyen bir diğer etmen de anneden kaynaklanan sebeplerdir. Bazı anneler, aile içinde babanın evin geçiminden ve ailenin korunmasından sorumlu olduğu, annenin ise çocuk ile ilgilenme ve çocuk bakımı gibi konularda sorumluluk üstlendiği toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış aile rollerini sürdürmek isteyebilmektedirler ve bu nedenle babanın çocuklarıyla ilgili eylemlerini kontrol ederek annelik kimliklerini doğrulamaya çalışmaktadırlar. Bu durum babaların çocuklarının yaşamına katılımını olumsuz yönde etkilemektedir ve babalar annelerin izin verdiği ölçü ve biçimlerde çocuklarıyla etkileşimde olmaktadır (143).

2.7. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN BABALAR VE BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİ

Ebeveynler, doğacak bebeklerinin zihinsel ve bedensel olarak sağlıklı olarak doğmasını beklerler (144,145). Ancak bu beklentiler zaman zaman istedikleri gibi olmayabilir ve beklenen bebek sağlıklı olarak dünyaya gelmeyebilir. Bebeğin özel

gereksinimli olarak doğması ya da ilerleyen zamanlarda çocuğun özel gereksinimli olma durumunun ortaya çıkması veya bu durumun fark edilmesi, ebeveynlerde hayal kırıklığına, şok yaşamalarına, kaygı ve stres duygusuna neden olmaktadır (146). Çocuklarının özel gereksinimli bir birey olduğunu öğrenen ebeveynler hayatlarında dönüm noktası yaşarlar. Çünkü akranlarının ihtiyaç duymamasına rağmen özel gereksinimli çocukların beslenme, korunma, giyinme barınma gibi temel ihtiyaçları genellikle ebeveynleri tarafından karşılanmaktadır (147). Ebeveynler çocuklarının bu ihtiyaçlarını karşılarırken birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar aile bireylerinin yaşamını, duygularını, düşüncelerini, davranışlarını, tutumlarını, ilişkilerini ve psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilemektedir (148). Babalar da bu durumdan dolayı olarak olumsuz etkilenmektedir. Yapılan bir araştırmayla otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuğa sahip babaların çocuklarını yetiştirirken etkilendikleri en büyük faktörün eşlerinin yaşadığı stresin dolayı olarak kendilerine yaptığı etki olduğu ortaya konmuştur. Ailenin bir üyesinin strese daha fazla maruz kalıyor olmasının ailenin diğer üyeleri üzerinde de dolayı etkileri vardır. Bu nedenle ailenin tüm üyelerinin sorumluluğu paylaşıyor olması önemlidir. Bu noktada, babanın özel gereksinimli çocuğu ile ilgili sorumluluk almasına engel olan faktörleri incelemekte fayda vardır (149).

İlgili çalışmalar incelendiğinde babaların, özel gereksinimli çocuklarının gelişimine önemli katkı sunduğu (150), babanın çocuğun eğitime katılımının, çocukların gelişimine destek olduğu görülmektedir (151). Babaların bu önemli desteği göstermesinde zaman zaman çeşitli engeller çıkmaktadır. Bu engeller kültürel ve sosyoekonomik olabilmektedir. Örneğin, Birleşik Krallık'ta otizmlili çocukları olan babalarla ile yapılan bir araştırmada, katılımcıların büyük çoğunluğu çocuğunun günlük bakımlarında anne ile eşit sorumluluk aldığını, çocuklarının oyunlarına katıldığını, çocuklarının ödevlerine yardım ettiğini; daha fazla katılım sağlamalarına en büyük engelin, iş-çalışma hayatı olduğunu belirtilmiştir (152). Bunun yanında, Güney Afrika'da özel gereksinimi olan çocukların babaları ile yapılan bir çalışma, babaların, erkek olmayı güç ve mükemmellik ile nitelemesi sebebiyle, özel gereksinimi olan bir çocuğun babası olmayı zayıflık ve mükemmel olmama ile eşleştirdiğini göstermiştir (153). Bu çalışmaların sonuçlarıyla tutarlı olarak farklı bir araştırma, babaların özel gereksinimli çocuklarının yaşamlarına katılımında kültürün en önemli engel olduğu fikrinin yaygın olduğunu göstermektedir (154). Bu durumla bağlantılı olarak, yapılan araştırmalarda özel gereksinimli çocuğu olan annelerin çocuklarının günlük bakım ve sorumluluklarının

çoğunu kendi üzerlerine aldıkları belirtilmektedir. Bu durum da babaların özel gereksinimli çocuklarının sorumluluğunu paylaşmasına engel olmaktadır (155). Ayrıca babaların daha çok özel gereksinimli çocuklarının getirdiği ekonomik ve mali yük bakımından endişe yaşadığı bilinmektedir (156).

2.8. BABA-ÇOCUK OYUN ETKİLEŞİMİ VE OYUN SÜRECİ

Çocuklar, oyun oynamaya evlerinde başlarlar ve ilk oyun arkadaşları da ebeveynleridir (157). Ancak anneler genellikle çocukların bakımlarıyla ve rutin işleriyle ilgilenirken, babaların daha çok çocuklarıyla oyun oynadıkları görülmektedir (158). Bu nedenle çocukların oyun becerisinin geliştirmesinde babanın önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Babaların oyun sürecinde çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranışlarda bulunması ve iyi model olması çocukların oyun kalitesinin iyi olmasını sağlayacaktır (159). Kuzucu'nun (2011), baba-çocuk etkileşimi üzerine yazılmış bilimsel araştırmaları doküman incelemesi kullanarak incelediği araştırmasında; babanın çocuğuyla oyun oynamasının, aralarındaki iletişime olan katkısını incelemiş ve babanın çocuğuyla oyun oynayarak vakit geçirmesinin, baba-çocuk iletişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır (160). Baba çocuk ilişkisine konu alan çalışmalar, çocukların dünyaya açılmasında özellikle babaların önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Babalar, çocuklarıyla oynarken genellikle çocuklarını heyecanlandırma ve şaşırtma eğilimdedirler. Babalar, bu davranışları ile çocuklarını risk almaya teşvik etmelerinin yanında çocukların güvenliğini de sağlayarak çocukların beklenmedik durumlarda daha cesur olmalarına ve özgüvenli olmayı öğrenmelerine olanak tanımaktadırlar. Çocukları sakinleştirmeyi ve rahatlatmayı amaçlayan anne-çocuk bağlanma türünün aksine, baba-çocuk aktivasyon ilişkisi olarak adlandırılan bu bağlanma süreci fiziksel oyun yoluyla gelişmektedir. Bu noktada özellikle baba-çocuk itiş kakış oyunları çocuklarda bağlılığı ve rekabet becerilerinin gelişimini desteklemektedir (161). Bir yandan oyunu doğal olarak seven çocuklar diğer yandan oyun konusunda hem rahat hem de iyi olma eğiliminde olan babalar bulunurken oyun, baba ve çocuk arasında çoğunlukla tercih edilen bir etkileşim aracı haline gelmektedir (162). Araştırmacıların, ebeveynlerin küçük yaşlarda çocuklarıyla hem öğretme görevinde hem de serbest oyun etkileşiminde bulunduğunu gözlemlediği bir araştırmada, çocukların babalarıyla oynarken annelerine kıyasla daha fazla olumlu duygu ve daha az olumsuz duygu yaşadıkları bulunmuştur (163).

Baba ile çocuğun oyunlarında duygusal ve fiziksel temas hem anne babalar hem de çocuklar için birincil bağlanma aracıdır. Bu bağlamda dokunma, çocukların ve bakım veren kişinin duygusal alışverişinde bulunduğu temel mekanizmalardan biridir (164). Annelerde sarılma gibi davranışlar şeklinde ortaya çıkan fiziksel temas, baba çocuk ilişkisinde itiş kakış oyunlarındaki gibi hareketli bir biçimde ortaya çıkabilmektedir. Bu açıdan PaqueJe (2004) bebeklerin babalarına bağlanmalarını oyun yoluyla, özellikle de babaların tercih ettiği fiziksel itiş kakış oyunları yoluyla geliştirmelerini önermiştir (165).

İtiş kakış oyunlarının yanında babaların çocuklarıyla birlikte artık materyaller kullanarak oyuncak yapmaları, günlük yaşamda kullanılan eşyaların oyuncak olarak kullanmaları ve bu konuda çocuklarına model olmaları, çocukların da bu şekilde oyunlar kurmalarına ve ev ortamının çocuklar için daha eğlenceli ve güzel zaman geçireceği bir ortam olmasına katkı sağlayacaktır (166). Babaların çocukların oyun becerilerine katkı sunmaları ve oyun kalitelerini artırmak için; çocuklar için güvenli ve sağlıklı oyun ortamının sağlanması, oyun aktiviteleri düzenlenirken çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, oyunun nasıl oynanacağına dair çocuğa model olunması, çocukların oyununa dahil olunması, açık hava ve kapalı alan oyunlarının oynatılması dikkat edilmesi gereken durumlardır (167).

2.9. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Tezin bu kısmında, çalışılan konu ile ilgili ulusal ve uluslararası alanda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.9.1. Baba- Çocuk Oyun Süreciyle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

İnci ve Deniz (2015) tarafından yürütülen araştırmada çocuğun cinsiyeti, doğum sırası yaşı ve kardeş sayısı gibi değişkenlerin baba tutumu ile arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel tarama modeli ile desenlenen çalışmada, çalışma grubunu Muş İli içerisinde okuyan ilkokul ve anasınıfı öğrencilerinden oluşan 294 çocuk ve babaları oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Baba Destek Programı (BADEP) Tutum Envanteri ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri analizinde betimsel istatistikler ile SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, birinci sınıfa devam eden çocukları olan babaların sahip oldukları tutum puanlarına göre anasınıfına devam eden çocukları olan babaların sahip oldukları tutum puanlarının daha yüksek

olduğu bulunmuştur. Anasınıfına devam eden çocukların babalarının sahip olduğu tutum puanlarının çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuğun yaşı ve kardeş sayısı gibi değişkenler ile istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (168).

Oğuz ve Sönmez (2017) tarafından yürütülen çalışmada otizm spektrum bozukluğu tanılı 36-72 ay arasında çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimsel davranışlarının düzeyini belirlemek ve ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşim düzeyleri arasında öğrenim durumu, çocuğun cinsiyeti ve çocukta otizm spektrum bozukluğu görülme olasılığı açısından fark olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel bir çalışma olan araştırmaya 36-72 aylık otizm spektrum bozukluğu tanılı çocuğa sahip 12 anne-baba çifti katılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak anne ve babaların çocukları ile etkileşimleri sırasında alınan video kayıtlar kullanılmıştır. Ebeveynlerin etkileşim davranışları, Ebeveyn Davranışı Değerlendirme Ölçeği-Türkçe Versiyonu (EDDÖ-TV) kullanılarak değerlendirilmiştir. Veriler istatistik programı ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak, otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarıyla etkileşimlerinde Ebeveyn Davranışı Değerlendirme Ölçeği-Türkçe versiyonunda duygusal ifade edici olma ve duyarlı yanıtlayıcı olma alt ölçeklerinden ortalamanın altında puan aldıkları bulunmuştur. Anne ve babaların Ebeveyn Davranışı Değerlendirme Ölçeği-Türkçe versiyonu başarı odaklı ve yönlendirici olma alt ölçeğinden ise yüksek puan aldıkları, bu nedenle fazlasıyla başarı odaklı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Anne-çocuk ve baba-çocuk etkileşiminde, çocuklarda otizm spektrum bozukluğu görülme olasılığı, çocukların cinsiyeti ve annelerin ve babaların öğrenim durumu açısından anlamlı bir farklılaşmaya rastlanılmamıştır (169).

Alabay ve Kantekin (2018) tarafından yürütülen araştırmada erken çocukluk döneminde çocuğu olan baba ve çocuklarının oyun sürecindeki etkileşimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Temel nitel araştırma modeli ile tasarlanan çalışma, 36-72 aylık çocuğu olan 10 baba ve 10 çocuktan oluşturulmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu ve her bir baba-çocuk oyun sürecini içeren video kayıtları kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik ve betimsel analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, babaların çocuklarıyla beraber geçirdikleri oyun sürecinde fiziksel ve sözel müdahale, emir kipi ile cümleler kurma, mükemmel olma beklentisi, baba merkezlilik gibi olumsuz davranış ve tutumlara daha sık yer verdikleri gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre babalara

gerekli çocuk gelişimi eğitimler alan uzmanları tarafından verildiğinde babanın çocuğuyla geçirdiği oyun sürecinde daha fazla olumlu davranışlar sergilemesine sebep olabileceği düşünülmektedir (170).

Ördek İnceoğlu ve Aktaş Arnas (2019) tarafından yapılan araştırmada, farklı kuşakta yetişmiş babaların baba kavramına ilişkin algılarını ve kendi babaları ve çocukları ile kurdukları ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmaya üç ailenin üç kuşak babaları olmak üzere dokuz baba dahil edilmiştir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılarak yapılmıştır. Yüz yüze ve derinlemesine yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada katılımcıların babalığa ilişkin algılarında iş yoğunluk durumu, gelir elde etme yolları, inanç şekli, gelenek ve görenekler, baba çocuk arasındaki coğrafi mesafe ve cinsiyetin belirleyici rol aldığı sonucuna varılmıştır. Eski kuşak olan babaların erkek çocuklarının daha değerli kabul ettikleri için erkek çocukları ile daha iyi bir ilişki kurmuş ve bakımları ile daha çok ilgilenmişlerdir. Yeni kuşak babaları ise cinsiyet ayrımı yapmaksızın değerli bir varlık olarak gördükleri çocuklarının bakımlarını kendi sorumlulukları olarak algıladıkları tespit edilmiştir (171).

Karaca ve ark. (2019) tarafından yapılan çalışmanın amacı erken çocukluk dönemdeki çocukların sosyoekonomik düzeylerinin baba-çocuk ilişkisi ve akran oyun davranışları arasındaki ilişkisinin incelenmesidir. Çalışma grubu anasınıfına devam eden 5-6 yaş aralığındaki çocuklar ve babalarından oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği (Ebeveyn Formu) ve Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, dahil edilen çocukların sosyoekonomik düzeylerine göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn Formu'nda oyun bozma, oyundan kopma alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı; oyun etkileşimi alt boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın olduğu belirlenmiş olup, Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği; olumlu ilişkiler, uyumsuzluk ve çatışma alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur (172).

Gözübüyük ve Özbey (2020) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi eğitimi gören 4-6 yaş aralığındaki çocukların motivasyon düzeyleri ile baba-çocuk etkileşimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanırken; babanın yaşı, öğrenim durumu, mesleği gibi değişkenlerin baba çocuk ilişkisini etkileyip etkilemeyeceğine de bakılmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılan çalışmada, 331 çocuk evrenden tesadüfî küme

örnekleme formülü kullanılarak belirlenmiştir. Kişisel Bilgi Formu, Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Motivasyon Ölçeği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Sonuç olarak baba-çocuk ilişkisi toplam puanlarının babanın yaşı ve babanın öğrenim durumu değişkenlerinde anlamlı farklılaşma yokken babanın mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olduğu ve bu farklılaşmanın profesyonel-yarı profesyonel meslek grubunda olan babaların lehine olduğu sonucu bulunmuştur (173).

Sezgin (2022) tarafından yürütülen çalışmanın amacı baba-çocuk ilişkilerinde okul öncesi dönemdeki çocukların psikolojik dayanıklılığı ile baba çocuk ilişkisinin babaların ebeveyn olarak bilinçli farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bununla birlikte, çalışmada babaların demografik yapısının çocuklar ile olan ilişkilerini ve psikolojik dayanıklılıkları ile ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeylerini arasında ilişki de incelenmiştir. Çalışma; ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Yürütülen bu çalışmaya 5-6 yaşındaki çocuğu olan babalar katılmıştır ve veri toplama araçları olarak genel bilgi formu, Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Baba Çocuk İlişki Ölçeği ve Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak, baba yaşı, öğrenim seviyesi, hafta sonu çalışma durumu ile çocukların psikolojik dayanıklılıkları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca, çalışmaya dahil olan babaların ebeveyn olarak bilinçli farkındalık düzeyleri ile öğrenim durumu, çocukların yaşı, hafta sonu çalışma durumu arasında anlamlı farklılaşma varken, sahip olunan çocuk sayısı, cinsiyet ve günlük çalışma süresi arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır (174).

Moluz (2022) tarafından yapılan çalışmada, baba katılımının baba-çocuk etkileşimiyle desteklenmesine dair ebeveyn ve çocuk deneyimlerine ulaşılmak amaçlanmıştır. Durum çalışmasının kullanıldığı nitel araştırmaya anaokuluna devam eden çocuklar ve ebeveynleri dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında baba ve çocuk ortaklığında baba katılımlı etkinlikler planlanmış ve araştırma süresince planlanan etkinlikler ev ortamında uygulanmıştır. Çocuklar ve ebeveynler ile görüşmeler, gözlemler ve geri bildirimler alınarak okulda da çocuklar ile baba katılımı konusunda çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. İçerik analizi ile veriler analiz edilip NVivo yazılımından faydalanılmıştır. Bulgulara bakıldığında baba-çocuk ortaklığında planlanan baba katılımının çocuklar ve ebeveynler açısından olumlu sonuçları olduğu bulunmuştur ve

çoğunlukla olumlu sonuçlar elde edilen araştırmada baba katılımı çalışmalarında çocukların bakış açılarına başvurulmasının önemli olduğu vurgulanmıştır (175).

Arabacı ve ark. (2022) tarafından yürütülen araştırmada, erken çocukluk dönemindeki çocukların mizaç özellikleri ile baba çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin bu çocukların cinsiyeti, doğum sırası, baba yaşı ve öğrenim düzeyi gibi değişkenlere göre değişiklik gösterip göstermediğinin araştırılması amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeli ile desenlenen bu çalışmada, 232 çocuk ve babaları örneklem grubunu oluşturmuştur. Verilerin toplama aracı olarak Anne Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Çocuklar İçin Mizaç Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre çocukların mizacı ile baba çocuk iletişimi arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup, çocukların duyuşal hassasiyet, tepkisellik durumu ve duyuşal duyarlılık mizaç özellikleri arttıkça baba çocuk iletişiminin tüm alanlarda daha olumlu düzeyde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Oğlan çocuğı olan babalara göre kız çocuğı olan babaların konuşma ve dinleme düzeyleri daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir (176).

Çiftçi (2022) tarafından yapılan çalışmanın amacı 36-72 ay arası gelişime sahip çocuklarda oyun davranışı ve baba katılımı arasındaki ilişkiyi ve babalara ait bazı demografik bilgiler arasındaki ilişkiyi incelenmesidir. Çalışma grubunu İstanbul ilinde yaşayan 36-72 ay arası gelişime sahip çocuğı olan 131 baba oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Oyun Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğı, Katılım Ölçeğı (BAKÖ) ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, 36-72 ay arası gelişim gösteren çocuklarda baba katılımının oyun davranışlarında etkili olduğuna ulaşılmıştır. 36-72 ay arası gelişim gösteren çocuklarda baba katılımından keyfi meşguliyet ve ilgi ve yakınlığın artmasıyla manipülatif oyun davranışlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklarda babanın eğitim düzeyine paralel olarak baba katılımının temel bakım düzeyi arttığı ve babanın yaşına paralel olarak baba katılımının temel bakım düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. 36-72 ay arası gelişim gösteren çocuklarda babanın kendi babasıyla oyun oynama sıklığı baba katılımının temel bakım düzeyi paralel olarak azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (177).

Baba- çocuk oyun süreciyle ilgili Türkiye’de son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde, nitel ve nicel araştırma yöntemi benimsenerek yapılan çalışma sayılarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Ayrıca baba-çocuk etkileşimi etkileyen farklı

değişkenler olduğu ve bunun yanında baba-çocuk etkileşimi istenen nitelikte olmasa dahi çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

2.9.2. Baba-Çocuk Oyun Süreciyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Millikovsky ve ark. (2015) tarafından yapılan çalışmada çocuk uyku problemlerinde babanın rolü ve ebeveyn-çocuk ilişkisini araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla 1-3 yaş grubu uyku problemi olan 51 çocuk ve karşılaştırma grubu olarak uyku problemi olmayan 51 çocuk çalışmaya dahil edilmiştir. Ölçme araçları olarak Bebek Özellikleri Anketi, Uyku Alışkanlıkları Anketi ve Ebeveynlik Stres İndeksi kullanılmıştır. Bulgular analiz edilmiş ve sonuç olarak babaların uyku bozukluğu olan çocuklarını daha huysuz olarak nitelendirdiğini, çocuğunun uyku bozukluğu olan ebeveynlerin daha çok stres yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca baba katılımının anne stresini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (178).

Sethna ve ark. (2017) tarafından yapılan çalışmada 3 ve 24 aylık çocuğa sahip babaların baba-çocuk etkileşimlerinin çocukların 24 aylık olduklarındaki bilişsel gelişimine potansiyel katkısını araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmanın örneklemini İngiltere’de bir hastanede doğum yapan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 192 baba ve bebeğinden oluşmaktadır. Baba ve bebeklerin baba-çocuk etkileşimleri önce 3 aylıkken sonrasında 24 aylıkken video kaydına alınarak analiz edilmiştir ve bu analiz sonucu ile 24. ayda Bayley Bebek Gelişim Ölçeği’nin Zihinsel Gelişim İndeksi (MDI) arasındaki ilişki araştırılmıştır. Etkileşimler ve bilişsel gelişim arasındaki ilişki, çoklu doğrusal regresyon analizleri kullanılarak, baba yaşı, öğrenim ve depresyon, bebek yaşı ve anne duyarlılığı değişkenleri incelenmiştir. Sonuç olarak babaları 3 ayda baba-bebek etkileşimlerinde daha içe dönük ve depresif davranışlar sergileyen çocuklar, 24 ayda MDI’de daha düşük puan aldığı ve 24 ayda, babaları daha ilgili ve duyarlı olan çocuklar ile babaları etkileşimlerinde daha az kontrol sahibi olan çocuklar MDI’de daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Araştırmanın sonunda babalara olumlu ebeveynliği teşvik etmeye yönelik müdahalelerin ve babaları küçük çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeye teşvik eden politikaların potansiyel önemine yönelik önerilerde bulunulmuştur (179).

Cano (2018) tarafından yapılan çalışmanın amacı baba katılımının süresi ve etkinlik sıklığı ile çocuğun bilişsel gelişimine etkilerini araştırmaktır. Bu amaçla, 3.273 çocuktan günlük zaman dağılımı eğilimlerini saptamak için 24 saatlik zaman kullanım

günlükleri (LSAC) toplanmış, bilişsel süreçlerini değerlendirmek için ise Peabody Resim Kelime Testi kullanılmıştır. Sonuç olarak, babaların çocukları ile geçirdikleri süreler ile çocukların bilişsel işlevleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğu ve babaların çocukları ile kitap okumak, oyun oynamak, ödev yapmak gibi bilişsel olarak uyarıcı aktiviteler yapması diğer aktivitelere nazaran daha olumlu sonuçlar ortaya çıkardığına ulaşılmıştır. Ayrıca babaların öğrenim durumları ile çocukların bilişsel işlevleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (180).

Jessee ve Adamsons (2018) tarafından yapılan çalışmanın amacı, baba-çocuk ilişkisinin kalitesi ve bu kalitenin nesiller boyunca aktarılma durumunu incelemektir. Nicel araştırma yöntemi benimsenerek tasarlanan çalışmaya 2.970 Amerikalı aile katılmıştır. Veriler çocuk doğduğunda, 1 yaşına geldiğinde ve 9 yaşına geldiğinde toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Baba Katılım Formu, Baba-Çocuk İlişki Kalitesi Formu kullanılmıştır. Sonuç olarak dedelerin çocukluk döneminde babalarla ilgilenmesi çocuk doğduğunda çocuk-baba-dede etkileşimi ile pozitif olarak ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Bunun yanında 9 yaşındaki çocuk ile babalarının ilişkisinde ve dedelerin katılımında çocuk bir yaşındayken olan baba katılımının aracı olduğu sonucu bulunmuştur. Araştırmanın sonunda baba-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkileyeceği düşünülerek ebeveyn müdahale programlarının kullanılması yönünde öneride bulunulmuştur (181).

Breau ve ark. (2019) tarafından yapılan çalışmada anne-çocuk ve baba-çocuk bağlanması ile çocuğun sosyal duygusal gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Boylamsal araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmaya 47'si kız 36'sı oğlan olmak üzere 83 çocuk katılmıştır. Katılımcılar önce 3-5 yaş aralığında sonra 7-11 yaş aralığında değerlendirilmeye alınmıştır. Değerlendirmede, MacArthur Okul Öncesi Bağlanma ile değerlendirilen bağlanma Kodlama Sistemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveynleri ile güvenli bağlanan çocuklarda düşük benlik saygısına rastlanma oranının düşük olduğu ve babaları ile güvenli bağlanmanın çocukların özellikle orta çocukluk dönemindeki sosyal-duygusal uyumu üzerinde yordayıcı güce sahip olduğuna saptanmıştır. Ayrıca çocukları ile güvensiz bağlanan babaların daha çok dışsallaştırma sorunları ile karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır (182).

Maselko ve ark. (2019) tarafından yapılan çalışmanın amacı yaşamın ilk yıllarında baba katılımı ile çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Boylamsal

araştırma yöntemi kullanılan araştırmanın örneklemini Pakistan’da yaşayan 996 ebeveyn ve çocuk oluşturmaktadır. Ölçme araçları olarak baba katılımını için anneler tarafından doldurulan Baba Katılım Formu, çocuğun büyüme ve gelişimini ölçmek için Bayley Bebek Gelişim Ölçeği ve Yaşlar ve Aşamalar Ölçeği kullanılmıştır. Veriler 3. 6. ve 12. ayda toplanmıştır. Sonuç olarak çocuk 3 aylıkken olan baba katılımı ile çocuğun büyümesi arasında herhangi bir ilişki bulunmazken çocuk 12 aylıkken olan baba katılımı ile çocuğun büyümesinin ters orantılı olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuk 3 aylıkken olan baba katılımı ile 6 aylıkken çocuğun sosyal duygusal gelişimi arasında pozitif yönlü ilişkiye rastlanmıştır (183).

Bidakowska ve ark. (2020) tarafından yapılan çalışmada baba-çocuk oyunlarının sıklığı, özellikleri ve çocuk gelişimi üzerine etkilerini konu alan çalışmaları sistematik olarak derlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2018 yılına kadar olan psikoloji ve eğitim veri tabanları taranarak 78 bilimsel makale incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda incelenen makalelerde babaların zamanlarının büyük bölümünü çocukları ile atlama takla gibi fiziksel oyunlar oynadıkları, baba-çocuk oyunlarının bebeklikten erken çocukluk dönemine kadar artış gösterdiği erken çocukluk döneminden sonra ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca babaların küçük yaşlardaki çocukları ile oynadığı oyunların çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (184).

Deneault ve ark. (2021) tarafından yürütülen çalışmada erken çocukluk döneminde baba-çocuk bağlanması ve davranış sorunlarını konu alan araştırmaların meta analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Web of Science ve PsycINFO gibi veri tabanları incelenerek baba-çocuk güvensiz bağlanması ve dışa vurma davranışlarını konu alan 15 araştırma ve baba-çocuk güvensiz bağlanması ve içselleştirme davranışlarını konu alan 12 araştırma incelenmiştir. Sonuç olarak baba-çocuk güvensiz bağlanması ve dışa vurma davranışları arasında orta düzeyde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca baba-çocuk güvensiz bağlanması ve içselleştirme davranışları arasında anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır (185).

Liu ve ark. (2021) tarafında yürütülen çalışmanın amacı baba katılımı, babalık ilişkileri ve babalık uygulamalarının çocuk uyum davranışları üzerine etkisinin incelenmesidir. Bu amaçla Çin’li 3-7 yaş aralığında en az bir çocuğu olan 609 ebeveyn araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada babaların baba katılımı, babalık uygulamaları

ve baba-çocuk ilişkilerine dair bilgilerine ulaşmak için Demografik Bilgi Formu ve Baba Katılım Formu kullanılmıştır. Çocukların uyum davranışlarını incelemek için ise annelere Çocuk Uyum Formu uygulanmıştır. Sonuç olarak baba tutarsızlığı, zorlayıcı ebeveynlik ve baba-çocuk ilişkilerinin çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunların önemli yordayıcıları olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca baba katılımı, olumlu teşvik ve baba-çocuk ilişkileri, çocuk yetkinlikleri (olumlu çocuk davranışları) ile önemli ölçüde ilişkili olduğu ve babanın tutarsızlığı ve baba-çocuk ilişkileri, baba katılımı ile çocuk arasındaki ilişkiyi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (186).

Robinson ve ark. (2021) tarafından baba-çocuk oyun etkileşimi ve çocuk gelişimine etkilerinin araştırıldığı bilimsel araştırmaların sistematik olarak derlenmesinin amaçlandığı çalışmada bilimsel yayınların bulunduğu veritabanları bağımsız iki araştırmacı tarafından taranmıştır. Bu kapsamda 39 yayın incelenmiştir. İncelemeler sonucunda araştırmalarda babaların çocukları ile oynadığı dokuz oyun türü olduğu ve bu oyun türlerinden daha çok oyuncaklı oyun ve kaba motor geliştirici oyunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen makalelerin çoğunluğunda oyun etkileşiminin davranışsal ve duygusal sonuçlarının incelendiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca incelenen araştırmaların büyük çoğunluğunun (%75) oyun etkileşiminin çocuk gelişimini olumlu etkilediği sonucuna varıldığı belirtilmiştir (187).

Baba- çocuk oyun süreciyle ilgili yurtdışında son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırma yöntemi olarak çoğunlukla meta-analiz ve boylamsal çalışmalar olduğu görülmüştür. Ayrıca konu olarak çoğunlukla baba- çocuk etkileşiminin çocuk gelişimi ile ilişkisi araştırıldığı gözlenmiştir. Bunun yanında, nicel araştırma yöntemi benimseyen çalışmaların geniş örneklem grubu ile çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerinin incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni ile çalışılmıştır. Nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması amacıyla doküman analizi, gözlem ve görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı araştırma modelidir (188). Durum çalışması deseni ise sınırları belli olan bir düzenin ya da birden fazla durumun gerçek ortamında, çoklu veri toplama araçları ile derinlemesine inceleyen nitel çalışma desenidir (189). Bu çalışmada da baba-çocuk oyun süreci doğal ortamında gözlemlendiği ve babalar ile görüşmeler yapıldığı için durum çalışması modeli tercih edilmiştir.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde bulunan tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönemde 20 çocuk ve bu çocukların babaları oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örneklem yöntemi, araştırmaya ait özel amaçlara uyan ve belli özellikleri olan grupların çalışmaya dahil edilmesi yöntemidir (190). Maksimum çeşitlilik örneklemesinde ise çalışma grubu; problemle ilgili ve kendi içinde benzerliği olan, farklı ve değişkenlik gösteren durumlardan oluşacak şekilde belirlenmektedir (191). Bu çalışmada babaların yaşları, öğrenim durumları ve mesleklerinde çeşitlemeler yapılmıştır.

Araştırmaya katılan tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ve çocuklarının demografik bilgileri Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1: Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine dair bilgiler

No	Yaş (Yıl)	Öğrenim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı	Çocuk Cinsiyeti	Çocuk Yaşı (Yıl)
T1	38	Lisans	Danışman	2	Kız	4
T2	42	Doktora	Akademisyen	1	Erkek	3
T3	35	Yüksek Lisans	Müfettiş	2	Kız	5
T4	42	Lisans	Memur	1	Erkek	3
T5	41	Lisans	Bilişim	2	Kız	5
T6	47	Ortaöğretim	Tekstil	1	Erkek	6
T7	38	Lisans	Sağlık Memuru	2	Erkek	6
T8	35	Yüksek Lisans	Öğretmen	1	Kız	3
T9	38	Lisans	Öğretmen	2	Erkek	6
T10	39	Lisans	Memur	1	Erkek	6

Tablo 3.1 incelendiğinde, araştırmaya katılan tipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların en az 35 en fazla ise 47 yaşında olduğu belirlenmiştir. Babaların yaş ortalamasına bakıldığında ise 39,5 yıl olduğu tespit edilmiştir. Babaların öğrenim durumuna bakıldığında 6'sının lisans, 2'sinin yüksek lisans, 1'inin doktora ve 1'inin ise ortaöğretim olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaların mesleklerine bakıldığında 2'sinin öğretmen, 2'sinin memur, 1'inin danışman, 1'inin akademisyen, 1'inin müfettiş, 1'inin tekstil çalışanı, 1'inin bilişim sektörü çalışanı, 1'inin sağlık memuru olduğu görülmüştür. Babaların çocuk sayısına bakıldığında 5'inin 1, 5'inin 2 çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Çocukların cinsiyetlerine bakıldığında 4'ünün kız, 6'sının erkek olduğu görülmüştür. Çocukların yaşlarına göre dağılımlarına incelendiğinde ise 4'ünün 6, 3'ünün 3, 2'sinin 5, 1'inin 4 yaşında olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ve çocuklarının demografik bilgileri Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2: Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ve çocuklarının demografik özelliklerine dair bilgiler

No	Yaş (Yıl)	Öğrenim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı	Çocuk Cinsiyeti	Çocuk Yaşı (Yıl)	Yetersizlik Türü
A1	37	Ortaöğretim	Metal Sanayi	2	Erkek	5	OSB
A2	46	Lisans	Mobilya Perakende	2	Erkek	5	OSB
A3	39	İlköğretim	Memur	3	Kız	5	Dil ve Konuşma Güçlüğü
A4	39	Ortaöğretim	Tekstil	4	Kız	5	OSB
A5	47	Ortaöğretim	Müzişyen	2	Erkek	5	OSB
A6	39	Lisans	Mağazacılık	1	Kız	6	Çoklu Yetersizlik
A7	34	Ortaöğretim	Aşçı	2	Erkek	6	Dil ve Konuşma Güçlüğü
A8	35	Lisans	Kargo Memuru	1	Erkek	6	OSB
A9	36	Ortaöğretim	Tekstil	1	Erkek	6	OBS
A10	34	Ortaöğretim	Muhasebeci	1	Kız	4	Zihinsel Yetersizlik

*OSB: Otizm Spekturm Bozukluğu

Tablo 3.2 incelendiğinde; araştırmaya katılan atipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların en az 34 en fazla ise 47 yaşında olduğu belirlenmiştir. Babaların yaş ortalamasına bakıldığında ise 38,6 yıl olduğu tespit edilmiştir. Babaların öğrenim durumu incelendiğinde 3'ünün lisans, 6'sının ortaöğretim ve 1'inin ilköğretim olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaların mesleklerine bakıldığında 1'inin motor sanayi, 1'inin memur, 1'inin mobilya perakende, 1'inin müzişyen, 1'inin mağazacılık, 2'sinin tekstil, 1'inin aşçı, 1'inin kargo memuru, 1'inin muhasebeci olduğu görülmüştür. Babaların çocuk sayısına bakıldığında 4'ünün 2, 4'ünün 1, 1'inin 3, 1'inin 4 çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Çocukların cinsiyetlerine bakıldığında 4'ünün kız, 6'sının erkek olduğu görülmüştür. Çocukların yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında 5'inin 5, 4'ünün 6 ve 1'inin 4 yaşında olduğu görülmüştür. Çocukların yetersizlik türüne bakıldığında ise 6'sının OSB, 2'sinin dil ve konuşma güçlüğü, 1'inin çoklu yetersizlik ve 1'inin zihinsel yetersizlik tanısı olduğu belirlenmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerinin incelenmesi amacıyla veri toplama aracı olarak “Baba-

Çocuk Demografik Bilgi Formu”, “Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu” ve “Baba Görüşme Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Baba- Çocuk Demografik Bilgi Formu

Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu formda, babanın ve çocuğun çeşitli demografik bilgilerini edinmek amacıyla kapalı uçlu 6 soruya yer verilmiştir. Bu sorular; babanın yaşı, öğrenim durumu, mesleği, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun doğum tarihi şeklindedir (EK-1).

3.3.2. Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu

Baba-çocuk oyun süreci gözlem formu hazırlanmadan önce araştırmacı tarafından ulusal ve uluslararası alanyazın taranmış ve oyun süreçleri gözlem formları incelenmiştir. Oyun süreçleri ile gerçekleştirilen çalışmalar ve formlar doğrultusunda araştırmacı tarafından Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu hazırlanmıştır (170). Bu formda, baba-çocuk oyun süreci içerisinde gözlemlenen baba davranışlarını ortaya çıkartan 18 madde bulunmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanan bu gözlem formu, okul öncesi eğitim ve çocuk gelişimi alanlarında uzmanlığını almış 3 araştırmacıya gönderilmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda oyun bitirme kısmı eklenerek form son halini almıştır.

Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu kendi içinde 3 kısımdan oluşmaktadır. Bunlar “oyun sürecini başlatma”, “oyun süreci” ve “oyun sürecini bitirme” şeklindedir (EK-2).

3.3.3. Baba Görüşme Formu

Baba görüşme formu hazırlanmadan önce araştırmacı tarafından alanyazın taranmış ve görüşme formları incelenmiştir. Bu araştırmalar doğrultusunda araştırmacı tarafından Baba Görüşme Formu hazırlanmıştır. Bu form, babaların çocukları ile oyun oynamalarına dair görüşlerini belirteceği alt soruları da olan açık uçlu 7 sorunun yer aldığı yarı yapılandırılmış bir formdur. Araştırmacı tarafından hazırlanan bu görüşme formu, 2’si okul öncesi eğitim ve 1’i çocuk gelişiminde uzmanlığını almış 3 araştırmacıya gönderilmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda formdaki iki soru birleştirilmiş, bir soru ve üç soruya alt soru eklenmiştir (EK-3).

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma için Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 16.09.2022 tarihli 21/7 sayılı karar ile Etik Kurul Onayı alınmıştır (EK-4). İlk olarak veri toplama araçlarının uygulanabilirliğini incelemek amacıyla araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü bir baba ve çocuğu ile pilot çalışma yapılarak değerlendirilmiştir. Pilot çalışma sonrası formlarda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Pilot çalışmanın ardından asıl veri toplama sürecine başlanmıştır. Görüşme ve gözlemler Kasım 2023 - Mayıs 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara araştırmacının kişisel bağlantıları ile ulaşılmıştır. Ulaşılan her katılımcı ile çalışma hakkında bilgi verildiği ön görüşme yapılarak görüşme ve gözlem için tarih planlanmıştır. Planlanan tarihte araştırmacı katılımcının uygunluğuna göre katılımcıların doğal davranabilmeleri için çocuğun evine ya da çocuğun aşına olduğu bir ortama gitmiştir. Görüşme ve gözlem yapılmadan önce katılımcıdan Demografik Bilgi Formu'nu doldurmaları ve çalışmaya gönüllü katıldığını beyan ettiği Gönüllü Onam Formu imzalamaları istenmiştir (EK-1). Ardından katılımcı ile dikkat dağıtacak öğeler içermeyen, sessiz bir ortamda görüşme yapılmıştır. Katılımcının izni alındıktan sonra tekrar izleme, dinleme ve alıntılar yapabilmek amacıyla görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşme esnasında yarı-yapılandırılmış Baba Görüşme Formu'ndaki sorular sırası ile sorulmuştur. Cevap alınamayan veya yetersiz cevap alınan yerlerde sondaj sorular eklenmiştir. Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalarla yapılan görüşmelerin 2'sinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalarla yapılan görüşmelerin 3'ünde sondaj soru eklenmiştir. Yapılan en kısa görüşme 5, en uzun görüşme ise 14 dakikadır.

Görüşme sonrasında baba ile çocuğun oyun sürecini gözlemlemek amacıyla birlikte doğal oyun oynayabilecekleri ortamda araştırmacının getirdiği yapılandırılmamış bir oyuncak olan blok seti verilerek her zamanki gibi oyun oynamaları istenmiştir. Araştırmada blok seti tercih edilmesinin nedeni, blok setinin oyunu sınırlandırmadan hayal gücüne göre farklı amaçlarla kullanılabilir olmasıdır. Kullanılan blok seti Şekil 3.1' de görülmektedir. Bu süreç içerisinde baba-çocuk etkileşimi bozulmaması için kamera sabit bir yere yerleştirilip, baba ile çocuğun birlikte oyun oynamaları sağlanmıştır. Baba ve çocuğun oyun süreçlerini içeren kamera kayıtları analizleri yapılmak üzere bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen en kısa kamera kayıt süresi 5 dakika, en uzun kamera kayıt süresi ise 21 dakikadır.

Şekil 3. 1: Baba-çocuk oyun gözleminde kullanılan oyuncak

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinde betimsel ve içerik analizi yöntemi beraber kullanılmıştır. Betimsel analiz; toplanan verilerin araştırmacının daha önceden belirlediği temalara göre incelendiği, katılımcıların duygu, düşünce ve fikirlerinin neden-sonuç ilişkisi içerisinde doğrudan alıntılar kullanılarak yorumlandığı analiz şeklidir (188). İçerik analizi ise elde edilen verileri birleştirerek, indirgeyerek ve yorumlayarak kavramlara ve ilişkilere ulaştırma, anlam verme sürecidir. İçerik analizinde veriler kavramsallaştırılmakta, ortaya çıkan kavramlara göre düzenleme yapılmakta ve verileri açıklayan temalar ortaya çıkarılmaktadır. Çalışmada Baba Görüşme Formunda yer alan 1., 3., 4., 6., 7. sorular ve gözlem verileri betimsel analiz yöntemi ile Baba Görüşme Formunda yer alan 2., 5. sorular ise içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir (188,192).

Verilerin analizinde ilk olarak, kayıt altına alınan görüşmelerin transkripti çıkarılmıştır. Bu aşamada katılımcıların cevapları değiştirilmeden, kelimesi kelimesine bilgisayar ortamında yazılmıştır. Çalışma grubu kısmında görüldüğü üzere katılımcılara T1, T2, A1, A2... şeklinde ifadeler verilmiştir. İfadelerdeki “T” tipik gelişim gösteren çocuğa sahip katılımcıyı, “A” atipik gelişim gösteren çocuğa sahip katılımcıyı yanındaki sayı ise katılımcı numarasını belirtmektedir. Sonraki aşamada her bir katılımcının

cevapları araştırmacı tarafından defalarca okunarak önemli ifadeler tespit edilmiştir. Bu ifadeler ayrı renklerle belirtilerek kodlanmıştır.

Kodlamanın ardından birbirine benzeyen ifadeler ortak temalar altında toplanmıştır. Görüşme formundaki her bir soru için temalar belirlenerek bunun altına oluşturulan alt temalar yerleştirilmiştir. Temalar ve alt temalar oluşturulduktan sonra bulgular yorumlanmış ve katılımcıların yanıtlarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Gözlem verilerinin analizinde ise ilk olarak baba ve çocuk oyun sürecini içeren video kayıtları bilgisayara aktarılmış ve iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak görüntüleri izlemiştir. İzleme sonucunda her bir araştırmacı Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu'nda işaretlemeler yapmıştır. Araştırmacıların her biri video kayıtlarını bağımsız olarak inceleyerek, gözlem formlarını doldurmuşlardır.

3.6. İNANDIRICILIK VE ETİK İLKELER

Nitel araştırmalarda tutarlılık, belirli bir konuyla ilgili sahada benzer gözlemler yapan farklı araştırmacılar tarafından elde edilen, alan notları ve transkriptler gibi verilerin analizinden türetilen anlamlar dizisinin yeterince uyumlu olma düzeyidir (193). Bu araştırmada tutarlılığı arttırmak için kullanılan görüşme soruları araştırmacı tarafından alanyazın taraması sonucunda oluşturulmuştur. Görüşme soruları oluşturulmasının ardından çocuk gelişimi alanından üç uzmandan görüş alınmıştır. Oluşturulan görüşme formları ile pilot çalışma yapılarak kullanıma hazır hale getirilmiştir. İnandırıcılık ise araştırma sürecinin kontrolü, yapılan analiz sürecinin kavramsal bir çerçeve ile yapılması, nesnel olması açısından bulguların ayrıntılı yazılması olarak tanımlanmaktadır (194). Bu araştırmada inandırıcılığı arttırmak için yapılan veri analizlerinde temalar, ilgili kavramları içine alacak ve ilgisiz kavramları dışarıda bırakacak şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca ortaya çıkan temalar için uzman görüşüne başvurulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, uzmanlar arasındaki uyumun %95,18 olduğu saptanmıştır. Görüşmeler babaların izniyle ve gönüllülük esasıyla gerçekleştirilmiş olup samimi bir ortamın oluşması için gayret edilmiş, böylece verilen cevapların samimi ve gerçek verileri yansıtmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerini içeren gözlem ve görüşmelere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. BABA-ÇOCUK OYUN SÜRECİNİ İÇEREN GÖZLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmacılar tarafından izlenen her bir video kaydı sonucunda Baba-Çocuk Oyun Süreci Gözlem Formu doldurulmuş ve gözlem formu sonuçları Tablo 4.1 ve 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.1: Tipik gelişim gösteren çocuk ve babalarının baba-çocuk oyun süreci gözlem formunun değerlendirilmesi

Gözlem Formu Maddeleri		Evet		Hayır	
		f	%	f	%
Oyun Sürecini Başlatma	Oyun sürecine başlarken motive edici söz veya davranışlarda bulunuldu mu?	5	50	5	50
	Oyun sürecine başlarken çocuğun fikri alındı mı?	9	90	1	10
Oyun Süreci	Oyun sürecinde baba-çocuk arasında engellere rastlandı mı?	5	50	5	50
	Oyun sürecinde oyunu sürdürücü nitelikte sorular soruldu mu?	10	100	-	-
	Oyun sürecinde çocuğun yaptığı ürünü anlatması istenildi mi?	6	60	4	40
	Oyun sürecinde çocuğun süreci yönlendirmesine izin verildi mi?	9	90	1	10
	Oyun sürecinde baba ile çocuk arasında iş birliği sağlandı mı?	7	70	3	30
	Oyun sürecinde baba-çocuk arasında en az 25 saniyede bir sözlü iletişim kuruldu mu?	9	90	1	10
	Oyun sürecinde çocuğun sözsüz mesajlarına karşılık verildi mi?	10	100	-	-
	Oyun sürecinde baba duygularını çocuğa yansıttı mı?	8	80	2	20
	Oyun sürecinde motive edici söz veya davranışlarda bulunuldu mu?	9	90	1	10
	Oyun sürecinde çocuğun gerçekleştirebileceği durumlarda çocuğa fırsat verildi mi?	10	100	-	-
Oyun Sürecini Bitirme	Oyun sürecini bitirirken çocuğun yaptığı ürünü bitmesini bekledi mi?	9	10	1	10
	Oyun sürecinin biteceğini çocuğa bitmeden önce haber verdi mi?	7	70	3	30

Tablo 4.1 incelendiğinde, baba ve çocuğun birlikte oyuna başlama sürecinde, babaların 5 tanesinin oyuna başlarken çocuğu motive edici söz veya davranışta bulunduğu, 5 tanesinin ise oyuna başlarken çocuğu motive edici bir söz veya davranışta bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca oyuna başlama sürecinde çocuğun ne oynamak istediğine dair görüşlerinin alınıp alınmadığına bakıldığında da babaların 9 tanesi çocuğunun oyun fikrini alırken, 1 tanesi çocuğunun fikrini almadan babanın kendisinin kurduğu oyunla sürece başladığı tespit edilmiştir. Çocuğun oyun sürecine başlarken ne oynamak istediğini soran babaların ise çocuklarından almış olduğu fikirleri çoğunlukla gerçekleştirdiği görülmüştür. Çocuğun fikrini alan 9 babadan, oyun sürecine geçtiğinde, 8'inin çocuğun fikri doğrultusunda oyuna başladığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer 1 babanın ise, oyuna başlama sürecinde çocuğunun fikrini almasına rağmen çocuğun fikri doğrultusunda oyun oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer önemli bulgulardan birisi ise baba ile çocuk oyun sürecinde baba kaynaklı engellere rastlanmasıdır. Toplam 10 babanın çocuğuyla beraber oyun süreçleri izlendiğinde, 3 babanın sözel, 2 babanın ise oyun sürecinde çocuğuna hem sözel hem de davranışsal engeller uyguladığı görülmüştür. Oyun sürecinde babaların tamamının oyunu sürdürmek için soru sorduğu, 9 tanesinin oyunu çocuğun yönlendirmesine izin verdiği, 7 tanesinin çocuğuyla birlikte iş birliği yaptığı gözlemlenmiştir. Oyun sürecinde çocuğun ortaya çıkarttığı ürünü anlatmasını isteyen 6 baba bulunmaktadır. İncelenen bir diğer faktör ise baba-çocuk arasındaki sözlü iletişimidir. Baba-çocuk arasında en az 25 saniyede bir sözlü iletişim kurulup kurulmadığı gözlemlendiğinde, 9 babanın çocuğuyla sözlü iletişimi sürdürdüğü, sadece 1 babanın çocuğuyla oyun sürecinde 25 saniyeden daha fazla sessiz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca babaların oyun süreci içerisinde çocuğunu motive edici söz veya davranışlara yer verip vermediği incelendiğinde de babaların 9 tanesinin çocuğunu motive ettiği görülürken, 1 tanesinin motive edici söz ve davranışa yer vermediği saptanmıştır. Motivasyon sağlayan 9 babanın 7 tanesinin sözel olarak motive ettiği (aferin, vay bravo gb.) sadece 2 tane babanın çocuğunu hem sözel hem de davranışsal motive (el sıkışma, kucağa alma, öpme gb.) ettiği gözlemlenmiştir.

Oyun süreci içerisinde aktif rolü üstlenen kişinin belirlenmesi aşamasında yapılan gözlem sonuçları doğrultusunda da 2 baba-çocuk videosunda babanın daha merkezde olduğu bir oyun süreci ile karşılaşılırken, 3 videoda sadece çocuğun aktif olduğu görülmüştür. Bunun yanında 5 baba-çocuk oyun etkileşimini gösteren videoda hem

babanın hem de çocuğun aktif olduğu tespit edilmiştir. Oyun süreci biterken çocuğun yaptığı ürünü bitirmesini bekleme durumu incelendiğinde 9 babanın oyunu bitirmek için çocuğunun yaptığı ürünü bitirmesini beklediği gözlemlenmiştir. Ayrıca 7 babanın oyun sürecinin biteceğini çocuğuna bitmeden önce haber verdiği, 3 babanın ise oyun sürecinin biteceğini çocuğuna bitmeden önce haber vermediği tespit edilmiştir. Gözlenen durumlara uyan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Oyuna başlarken çocuğu motive edici söz veya davranışta bulunma durumuna T4 kodlu babanın “*Aaa babacım gel oyuncakları dökelim, ne kadar çok oyuncak varmış burada?*” demesi örnek olabilir.

Oyun sürecine başlarken çocuğun fikrini almasına rağmen çocuğun fikri doğrultusunda oyun oynamama durumuna T5 kodlu babanın “*Ne yapalım?*” sorusundan sonra çocuğun fikri farklı olmasına rağmen “*Bence bunlarla biz ne yapalım biliyor musun? Bak bak bak burada arabalarımız var. Tren evet evet tren, böyle bu trenlerimize bir tren yolu yapalım sonra da trenlerimizi yoldan geçirelim.*” demesi örnek gösterilebilir.

Oyun sürecinde baba kaynaklı sözel engeller durumuna örnek olarak T5 kodlu babanın “*Öyle değil hayır, bak köprü yapalım.*” demesi örnek gösterilebilir.

Oyun sürecinde T10 kodlu baba sessiz olunan aralarda “*Aklıma bir fikir geldi.*” diyerek iletişimi devam ettirmiştir. Ayrıca oyun sırasında motive edici söz ve davranışta bulunma durumuna örnek olarak T7 kodlu babanın “*Vay bravo.*” demesi, T10 kodlu babanın el sıkışması, T5 kodlu babanın ise sarılması örnek gösterilebilir. Oyun sürecini bitirirken çocuğa önceden haber verme durumuna T7 kodlu babanın “*Ben de taktım senin gibi bak, bitti mi şimdi? Hadi gel toplama yarışı yapalım.*” demesi örnek gösterilebilir.

Tablo 4.2: Atipik gelişim gösteren çocuk ve babalarının baba-çocuk oyun süreci gözlem formunun değerlendirilmesi

Gözlem Formu Maddeleri		Evet		Hayır	
		f	%	f	%
Oyun Sürecini Başlatma	Oyun sürecine başlarken motive edici söz veya davranışlarda bulunuldu mu?	3	30	7	70
	Oyun sürecine başlarken çocuğun fikri alındı mı?	5	50	5	50
Oyun Süreci	Oyun sürecinde baba-çocuk arasında engellere rastlandı mı?	7	70	3	30
	Oyun sürecinde oyunu sürdürücü nitelikte sorular soruldu mu?	6	60	4	40
	Oyun sürecinde çocuğun yaptığı ürünü anlatması istenildi mi?	3	30	7	70
	Oyun sürecinde çocuğun süreci yönlendirmesine izin verildi mi?	7	70	3	30
	Oyun sürecinde baba ile çocuk arasında iş birliği sağlandı mı?	6	60	4	40
	Oyun sürecinde baba-çocuk arasında en az 25 saniyede bir sözlü iletişim kuruldu mu?	6	60	4	40
	Oyun sürecinde çocuğun sözsüz mesajlarına karşılık verildi mi?	10	100	-	-
	Oyun sürecinde baba duygularını çocuğa yansıttı mı?	4	40	6	60
	Oyun sürecinde motive edici söz veya davranışlarda bulunuldu mu?	7	70	3	30
	Oyun sürecinde çocuğun gerçekleştirebileceği durumlarda çocuğa fırsat verildi mi?	10	100	-	-
Oyun Sürecini Bitirme	Oyun sürecini bitirirken çocuğun yaptığı ürünü bitmesini bekledi mi?	3	30	7	70
	Oyun sürecinin biteceğini çocuğa bitmeden önce haber verdi mi?	4	40	6	60

Tablo 4.2 incelendiğinde, baba ve çocuğun birlikte oyuna başlama sürecinde, babaların 3 tanesinin oyuna başlarken çocuğu motive edici söz veya davranışta bulunduğu, 7 tanesinin ise oyuna başlarken çocuğu motive edici bir söz veya davranışta bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca oyuna başlama sürecinde çocuğun ne oynamak istediğine dair görüşlerinin alınıp alınmadığına bakıldığında da babaların 5 tanesi çocuğunun oyun fikrini alırken, 5 tanesi çocuğunun fikrini almadan babanın kendisinin kurduğu oyunla sürece başladığı tespit edilmiştir. Çocuğun oyun sürecine başlarken ne oynamak istediğini soran babaların ise çocuklarından almış olduğu fikirleri çoğunlukla gerçekleştirdiği görülmüştür. Çocuğun fikrini alan 5 babadan, oyun sürecine geçtiğinde, 3'ünün çocuğun fikri doğrultusunda oyuna başladığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer 2 babanın ise, oyuna başlama sürecinde çocuğunun fikrini almasına rağmen çocuğun fikri doğrultusunda oyun oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer önemli bulgulardan birisi ise baba ile çocuk oyun sürecinde baba kaynaklı engellere rastlanmasıdır. Toplam 10 babanın çocuğuyla beraber oyun süreçleri

izlendiğinde, 3 babanın sözel, 1 babanın davranışsal, 3 babanın ise oyun sürecinde çocuğuna hem sözel hem de davranışsal engeller uyguladığı görülmüştür. Oyun sürecinde babaların 6'sının oyunu sürdürmek için soru sorduğu, 7 tanesinin oyunu çocuğun yönlendirmesine izin verdiği, 6 tanesinin çocuğuyla birlikte iş birliği yaptığı gözlemlenmiştir. Oyun sürecinde çocuğun ortaya çıkarttığı ürünü anlatmasını isteyen 3 baba bulunmaktadır. İncelenen bir diğer faktör ise baba-çocuk arasındaki sözlü iletişimidir. Baba-çocuk arasında en az 25 saniyede bir sözlü iletişim kurulup kurulmadığı gözlemlendiğinde, 6 babanın çocuğuyla sözlü iletişimi sürdürdüğü, 4 babanın çocuğuyla oyun sürecinde 25 saniyeden daha fazla sessiz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca babaların oyun süreci içerisinde çocuğunu motive edici söz veya davranışlara yer verip vermediği incelendiğinde de babaların 8 tanesinin çocuğunu motive ettiği görülürken, 2 tanesinin motive edici söz ve davranışa yer vermediği saptanmıştır. Motivasyon sağlayan 7 babanın 4 tanesinin sözel olarak motive ettiği (bravo, aferin vb.) sadece 3 tane babanın çocuğunu hem sözel hem de davranışsal motive (alkış, çak vb.) ettiği gözlemlenmiştir.

Oyun süreci içerisinde aktif rolü üstlenen kişinin belirlenmesi aşamasında yapılan gözlem sonuçları doğrultusunda da 2 baba-çocuk videosunda babanın daha merkezde olduğu bir oyun süreci ile karşılaşılırken, 2 videoda sadece çocuğun aktif olduğu görülmüştür. Bunun yanında 6 baba-çocuk oyun etkileşimini gösteren videoda hem babanın hem de çocuğun aktif olduğu tespit edilmiştir. Oyun süreci biterken çocuğun yaptığı ürünü bitirmesini bekleme durumu incelendiğinde 3 babanın oyunu bitirmek için çocuğunun yaptığı ürünü bitirmesini beklediği gözlemlenmiştir. Ayrıca 4 babanın oyun sürecinin biteceğini çocuğuna bitmeden önce haber verdiği, 6 babanın ise oyun sürecinin biteceğini çocuğuna bitmeden önce haber vermediği tespit edilmiştir. Gözlenen durumlara uyan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Oyuna başlarken çocuğu motive edici söz veya davranışta bulunma durumuna A6 kodlu babanın “*Güzel kuzucum, babasının tatlı kuzusu... Ne güzel kızmışsın sen, bak neler var burada ne güzel oyuncaklar, ne yapmak istersin bunlarla?*” demesi örnek olabilir. Oyun sürecini çocuğun yönlendirmesine A10 kodlu babanın “*Tamam şimdi ne yapacaksın? Ambulans mı?*” demesi ve çocuğun “*Evet.*” demesi ve gerekli parçaları babasından istemesi örnek gösterilebilir. Oyun sürecinde baba kaynaklı sözel engeller durumuna örnek olarak A5 kodlu babanın çocuk oyun oynarken oyunu bölerek “*Bu ne renk? Bana sarıyı ver, kırmızı hangisi?*” A4 kodlu babanın sürekli “*Böyle yap.*” demesi

örnek gösterilebilir. Oyun sürecini bitirirken çocuğa önceden haber vermeden bitirme durumuna A10 kodlu babanın “*Tamam turuncuyu da vereceksen ver artık toplayalım.*” demesi örnek gösterilebilir.

Tablo 4.1 ile Tablo 4.2 karşılaştırıldığında, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocuklarıyla arasındaki etkileşimde farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar tipik gelişim gösteren çocuğa babaların lehinedir. Babaların oyun başlatma davranışları incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyuna başlarken çocuğu motive etme ve çocuklarının fikirlerini dikkate alma konusunda atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre daha sık yer verdiği gözlenmiştir. Her iki grup babanın da oyun sürdürme davranışlarında benzer davranışlar sergiledikleri görölse de, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocukların oyun süreçlerinde daha fazla destek ve etkileşim sağlandığı, iletişimde ve motivasyonda daha yüksek oranların bulunduğu gözlenmektedir. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun sürecinde ise engellerin sayısında artış ve iletişimde azalma gözlemlenmiştir. Babaların oyun bitirme davranışları incelendiğinde ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocuğun yaptığı ürünü bitirmesini beklemede ve oyun sürecinin biteceğini çocuğa önceden haber vermede atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre daha sık yer verdiği görülmüştür.

4.2. BABA GÖRÜŞMELERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiş ve tablolştırılmıştır. Bulguları desteklemek amacıyla direk alıntılara yer verilmiştir. Ulaşılan bulgular altı başlıkta sunulmuştur. Bu başlıklar şöyledir: Oyun Tanımı Temasına İlişkin Bulgular, Oyunun Çocuğa Etkileri Temasına İlişkin Bulgular, Oyun Oynarken Dikkat Edilenler Temasına İlişkin Bulgular, Babaların Oyun Yeterlilikleri Temasına İlişkin Bulgular, Oyun Süreçleri Temasına İlişkin Bulgular, Oyun Oynerken Zorlanma Temasına İlişkin Bulgular.

4.2.1. Oyun Tanımı Temasına İlişkin Bulgular

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen ilk görüşme sorusu “Sizce oyun nedir, bize tarif eder misiniz?” doğrultusunda Tablo 4.3’te kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.3: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun tanımı temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Kod	Sıklık
Eğlenceli Süreç	6 (T2, T4, T5, T6, T9, T10)
Yeni Bir Şeyler Ortaya Çıkarma	4 (T2, T3, T7, T9)
Gelişimi Destekleyen Faaliyet	3 (T1, T3, T6)
Kendini İfade Etme	3 (T3, T6, T7)
Mevcut Durumu Yineleme	2 (T2, T8)
Hayata Hazırlayan Süreç	2 (T3, T8)
Eğitimi Destekleyen Faaliyetler	2 (T1, T6)
İhtiyaç	1 (T8)

Tablo 4.3 incelendiğinde, eğlenceli süreç kodunda 6, yeni bir şeyler ortaya çıkarma kodunda 4, gelişimi destekleyen faaliyet kodunda 3, kendini ifade etme kodunda 3, mevcut durumu yineleme kodunda 2, hayata hazırlayan süreç kodunda 2, eğitimi destekleyen faaliyetler kodunda 2 ve ihtiyaç kodunda ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerinin başında “eğlenceli süreç” kodunun geldiği görülmektedir. Eğlenceli süreç kodu oyunun eğlenceli bir zaman dilimi olduğuna dair ifadeleri içermektedir. T5 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: *O anı eğlenceli hale çevirmek için, o an eğlenceli vakit geçirmek.*

T10: *Eğlence, keyifli zaman geçirme.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “yeni bir şeyler ortaya çıkarma” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun tanımını yeni bir şeyler ortaya çıkarma olarak düşündüğü ifadelerini içermektedir. T7 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T7: *Bence oyun çocukla kurulan yaratıcı şeylerdir.*

T9: *Tarifi zor ama mevcutta var olmayan bir şeyi hayal dünyasında ya da materyallerle bir araya getirerek eğlenceli bir ana dönüştürmek herhalde buna oyun denebilir.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelerle göre “gelişimi destekleyen faaliyet” kodu oluşturulmuştur. Bu kod ise oyunun gelişimi destekleyen bir faaliyet olduğunu ifade eden düşünceleri içermektedir. T1 ve T3 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: ...Çocuklarda veya yetişkinlerde belli reaksiyonlar diyebilirim ya da gelişim için faydalı olabilecek faaliyetler diyebilirim...

T3: ...Oyun öncelikle çocuklar arasında özgüvenlerini, kişisel gelişimlerini sağlamaya yarayan bir araçtır diye düşünüyorum. Oyunda çocuk hem zihinsel hem duşsel hem bilişsel kabiliyetini geliştirir.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “kendini ifade etme” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda ise babalar oyunun kendini ifade etme şekli olduğuna dair düşüncelerini ifade etmişlerdir. T3 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: ...Mesela çocuklar oyun oynarken örnek veriyorum. O belirli dönemler var. Çok hatırlamıyorum ama bu monolog dönemler oluyor, çocukların kendi kendilerine oynuyorlar. Karşısında biri varmış gibi veya hayali bir kahraman varmış gibi... Onlarla burada amaç aslında kendini ifade ediyor çocuk veya olması gerekeni arıyor...

T7: ...Yani ben oyunu genel olarak iletişim olarak görüyorum. Çocuğun dünyasındaki iletişim olarak görüyorum. Oyuna vermiş olduğu şeyler de çocuğun bana karşı ya da işte okulundaki, ailenin içerisindeki yaklaşımlarının bir nevi yansıması olarak görüyorum. Yani oyundaki işte şiddetidir, eğilimidir ya da merakıdır ya da zevkleridir. Ben genelde oyunu bu şekilde yorumluyorum.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelerle göre “mevcut durumu yineleme” kodu oluşturulmuştur. Burada babaların oyunu, mevcut durumu yineleme olarak görmesine dair ifadeler bulunmaktadır. T2 ve T8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: Oyun dediğimiz şey, çocuğun ortamda bulunan malzemeye veya fikri olarak yeni bir şeyler ortaya koyması, mevcut şeyleri tekrarlamaşı.

T8: ...Anne-baba rolüne girebilir burada, öğretmen rolüne girer, doktor rolüne girer. Aslında dış dünyayı tanımada küçük küçük denemeler yapar. Bu denemeler sonucunda da kendisini daha iyi hissedebileceği alanlar oluşturur.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “hayata hazırlayan süreç” kodu oluşturulmuştur. Bu kodun içerisinde oyunu hayata hazırlayan süreç olarak ifade eden babaların görüşleri bulunmaktadır. T3 ve T8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: ...Oyun, şöyle tarif edeyim, mesela bizler hayatı yaşıyoruz, gerçek hayatın içerisindeyiz. Hani doğru yanlış bunun farkındayız. Fakat özellikle oyun dediğimde zaten öncelikle çocuklar yani onlar üzerinde etkisi olan bir format diyeyim artık, onun için çocuklar hayal ettikleri şeyi oyunda gerçekleştiriyorlar veya oyunla hayal dünyasını ortaya koymaya çalışıyorlar. Mesela yaratıcı drama da bu oyunlar içerisinde en önemli faktördür. Yani hayal ediyorsun bunu tiyatroya dönüştürüyorsun, tasarlıyorsun...

T8: Oyun bence çocuklar için değerlendirecek olursak çocuklara göre dış dünya var ve bu dış dünyayı hayata uyarlayabilecekleri bir simülasyondur oyunlar.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “eğitimi destekleyen faaliyetler” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babalar oyunun eğitimi destekleyen faaliyetler olduğundan bahsetmişlerdir. T1 ve T6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: Eğitime veya gelişimine katkıda olabilecek aktiviteler diyebilirim. Oyunu çok mecazi olarak düşünmektense ben biraz daha eğitici yönünden her zaman faydalanmak taraftarıyım.

T6: Bir şeyleri öğrenmesi için. Karşısındaki kişiyle kuracağı bağ için de gerekli olan bir şey.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “ihtiyaç” kodu oluşturulmuştur. İhtiyaç kodu için babalar oyunun nasıl bir ihtiyaç olduğuna dair görüşlerinden bahsetmişlerdir. T8 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T8: Doğum itibariyle baktığımız zaman bu süre zarfında çocuklar açısından enteresan bir dünya var, yepyeni bir alan var. Bu yepyeni alanı sağlayabilmek için de oyun gibi simülasyonlara ihtiyaç var.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen ilk görüşme sorusu “Sizce oyun nedir, bize tarif eder misiniz?” doğrultusunda Tablo 4.4’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.4: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun tanımı temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Kod	Sıklık
Eğlenceli Süreç	4 (A1, A7, A8, A9)
İletişim Kurmak İçin Yapılan Eylem	2 (A1, A4)
Gelişimi Destekleyen Faaliyet	2 (A3, A10)
İhtiyaç	2 (A6, A10)
Çocukların Hoşuna Giden Şeyler	2 (A5, A10)
Anlama Kapasitesini Geliştiren	1 (A3)
Hayal Dünyasında Kurulan Gerçeğe Benzeyen Düzenek	1 (A2)

Tablo 4.4 incelendiğinde, eğlenceli süreç kodunda 4, gelişimi destekleyen faaliyet kodunda 2, iletişim kurmak için yapılan eylem kodunda 2, ihtiyaç kodunda 2, çocukların hoşuna giden şeyler kodunda 2, anlama kapasitesini geliştiren kodunda 1, hayal dünyasında kurulan gerçeğe benzeyen düzenek kodunda 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerinin başında “eğlenceli süreç” kodunun geldiği görülmektedir. Eğlenceli süreç kodu oyunun eğlenceli bir zaman dilimi olduğuna dair ifadeleri içermektedir. A7 ve A9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A7: Çocukla eğlenceli bir vakit geçirmek.

A9: Çocukların eğlenceli vakit geçirebileceği bir aktivitedir.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “gelişimi destekleyen faaliyet kodunda” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyunu gelişimi destekleyen faaliyet olarak görmelerine dair ifadeleri içermektedir. A3 ve A10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: Bana göre oyun bir çocuk için hem öğrenim hem gelişim.

A10: *Biz oyunu çocuğun aslında gelişimi için mesela renkler konusunda çalışıyoruz. Onunla oyun oynayarak çalışıyoruz. Oyun oynayarak böyle farklı sesler çıkartarak işte böyle yakalamaç oynayarak işte ben maviyim beni yakala işte ben kırmızıyım beni yakala diye onun karşılığında hediyeler vererek falan böyle oynuyoruz.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “iletişim kurmak için yapılan eylem” kodu oluşturulmuştur. Oyun tanımı için babalar iletişim kurmak için yapılan eylem gibi ifadelerle açıklamalar yapmışlardır. A1 ve A4 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: *Çocuğun gelişiminde ve diyalog bakımından olsun kendi çevresindeki gelişimlerinden olsun güzel bir etkinliktir.*

A4: *Hani en azından dil hocalarından da gördüğüm kadarıyla bir iletişim kurabilmek için ya da bir diyalog kurabilme adına yaptığımız bir eylem diyeyim yani. Çünkü hiçbir şekilde çocukları biliyorsunuz siz de bu işin üzerine herhalde eğitim alıyorsunuz, tez yapıyorsunuz. Yani ancak bu şekilde diyalog kurabiliyorum ben. Kendi şahsıma konuşayım. Oyunu bu tür çocuklarla ilgili cevaplayacaksak böylece cevaplayabilirim. Diyalog ve iletişimi daha bir pekiştirmek amacıyla yapılan bir eylemdir çocuklar için.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “ihtiyaç” kodu oluşturulmuştur. İhtiyaç kodu, oyunun gereksinim olduğuna dair görüşleri içermektedir. A6 ve A10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A6: *...Hani çocuklar doğadaki tüm memeliler gibi aslında canlılar gibi hayata bence oyun oynayarak başlaması gerekiyor. O yüzden hani oyun nedir tam belki ifade edemem ama hani oyunun çok gerekli olduğunu düşünen bir insanım.*

A10: *Oyun çocuğun zevk alacağı, çocuğun yaşına göre zevk alacağı bir şeydir yani ihtiyacı olan bir şeydir.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “çocukların hoşuna giden şeyler” kodu oluşturulmuştur. Bu kod oyunun çocuğun hoşlandığı bir şey olduğuna dair ifadeleri içermektedir. A5 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A5: *Bence çocukların sevmiş olduğu bir şeylerdir.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “anlama kapasitesini geliştiren” kodu oluşturulmuştur. Bu kod için düşüncelerini A3 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: Hem de anlayabilme kapasitesini geliştirebilen bir şey.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımı teması değerlendirmelerine göre “hayal dünyasında kurulan gerçeğe benzeyen düzenek” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun tanımı hakkında hayal dünyasında kurulan fakat gerçeğe de benzeyen bir simülasyon olduğuna dair görüşlerini içerir. A2 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: Oyun, çocuğun hayal dünyası içerisinde kurmuş olduğu bir düzenek. Yani gerçeğe benzeyen, gerçeğe kendini adapte etmeye çalıştığı, özendiği ya da modellediği, biraz eğlenceli olan bir süreç.

Tablo 4.3 ve Tablo 4.4’teki veriler karşılaştırıldığında her iki grup babanın da oyunu tanımlarında eğlenceli süreç ve gelişim odaklı etkileşimlerini vurguladıkları gözlenmiştir. Bununla birlikte tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların daha çok yenilik ve eğlence tanımları ön plana çıkarırken, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise iletişim, ihtiyaçlar ve anlama kapasitesini geliştiren gibi tanımlara ağırlık verildiği görülmüştür.

4.2.2. Oyunun Çocuğa Etkisi Temasına İlişkin Bulgular

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Sizce çocuklarla oyun oynamak çocukların gelişimini nasıl etkiler? Olumlu etkilediğini düşünüyorsanız sebeplerini, olumsuz etkilediğini düşünüyorsanız sebeplerini bize anlatır mısınız?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.5’te kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.5: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyunun çocuğa etkileri temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Olumlu Etkiler	Bilişsel Gelişimi Desteklemesi	4 (T1, T2, T3, T6)
	Fiziksel Gelişimi Desteklemesi	3 (T2, T3, T6)
	Hayal Gücünü Geliştirmesi	3 (T1, T3, T9)
	Hayatı Öğretmesi	3 (T4, T8, T9)
	Özgüveni Geliştirmesi	3 (T6, T7, T9)
	Yeni Şeyler Üretme	3 (T1, T2, T10)
	İletişimi Geliştirmesi	3 (T6, T7, T8)
	Sosyal Duygusal Gelişimi Desteklemesi	2 (T8, T9)
	Verilen Mesajların Aktarımını Kolaylaştırması	2 (T5, T10)
Olumsuz Etkiler	Kötü Örnek Oluşturabilmesi	3 (T2, T5, T8)
	Ebeveynlerin Olumsuz Tepkileri ve Yönlendirmeleri	2 (T1, T7)
	Tehlikeli Olabilmesi	2 (T3, T10)
	Oynarken Aşırıya Kaçılabilmesi	2 (T7, T10)
	Teknolojik Oyunların Bağımlılık Yapabilmesi	1 (T6)

Tablo 4.5 incelendiğinde, olumlu etkiler alt temasına ait bilişsel gelişimi desteklemesi kodunda 4, fiziksel gelişimi desteklemesi kodunda 3, hayal gücünü geliştirmesi kodunda 3, hayatı öğretmesi kodunda 3, özgüveni geliştirmesi kodunda 3, yeni şeyler üretme kodunda 3, iletişimi geliştirmesi kodunda 3, sosyal duygusal gelişimi desteklemesi kodunda 2 ve verilen mesajların aktarımını kolaylaştırması kodunda 2 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Olumsuz etkiler alt temasına ait kötü örnek oluşturabilmesi kodunda 3, ebeveynlerin olumsuz tepkileri ve yönlendirmeleri kodunda 2, tehlikeli olabilmesi kodunda 2, oynarken aşırıya kaçılabilmesi kodunda 2 ve teknolojik oyunların bağımlılık yapabilmesi kodunda 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “bilişsel gelişimi desteklemesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod çocukların gelişim alanlarından biri olan bilişsel gelişim alanına dair ifadeleri içermektedir. T2 ve T6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: *Çocuğun gelişimi yönünde kesinlikle katkısı olduğunu düşünüyorum. Düşünce yani düşünsel olarak katkı yapabilir.*

T6: *Zihinleri açılıyor, zekâları gelişiyor. Başta dediğim gibi oyun çocuk için çok gerekli, önemli olan bir şey aslında. Sadece eğlence değil.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “fiziksel gelişimi desteklemesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod çocukların gelişim alanlarından biri olan fiziksel gelişim alanına dair ifadeleri içermektedir. T2 ve T6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: *Nasıl etki eder? El becerisi noktasında edebilir, katkı yapabilir.*

T6: *El becerileri gelişiyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “hayal gücünü geliştirmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babalar oyunun çocuklarına hayal gücünü geliştirme etkisi yaptığına dair görüşlerini açıklamaktadır. T3 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: *Parka götürüyorsun çocukları mesela senin daha aklına gelmeyen çok basit düşündüğün şeyler üzerinden çocuklar çok farklı oyunlar sergileyebiliyor. Mesela bir tramboline çıkarıyorsun çocuğu trambolin üzerinde o çocuk. Ne kadar yükseğe çıkabileceğini ne kadar çok kendini yukarı fırlatabileceğini zıplarken neler nelerle karşılaşabileceğini mesela bunları düşünür. Benim kızımdan yola çıkacak olursak diyor ki, baba her trambolinde sıçradığımda diyor. Armutları topluyorum diyor. Mesela bu güzel bir hayal dünyası niye armutlar çünkü...*

T9: *Özellikle hayal dünyalarının çok gelişeceğini, özgüvenlerinin artacağını düşünüyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “hayatı öğretmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod oyunun çocuğa gerçek hayata hazırlamasına dair ifadeleri içermektedir. T4 ve T8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T4: *Oyun oynarken bir taraftan da hem hayata dair şeylerde, gerçek hayata dair bilgi anlamında şeylerde öğrenebiliyorlar.*

T8: *Yani oyun oynayan çocuk ve oyun oynamayan çocuk bağlamını değerlendirecek olursak, oyun oynayan çocuk, oyundan zevk alan çocuk, yaşamdaki rollerini test eden, deneyen çocuk aynı zamanda yaşama daha böyle olumlu, umut dolu bakan hatta yani sadece çocuklar için değil yetişkinler için de öyle.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “özgüveni geliştirmesi” kodu oluşturulmuştur. Özgüveni geliştirmesi kodu oyunun çocuğun kendine güvenini geliştirdiğine dair düşünceleri içermektedir. T4 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *...kendi özgüveninin gelmesi. Hepsi oyuna bağlı şeyler, birçoğu...*

T9: *Özellikle hayal dünyalarının çok gelişeceğini, özgüvenlerinin artacağını düşünüyorum. Özgüveni artıyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “yeni şeyler üretme” kodu oluşturulmuştur. Bu kod oyun içerisinde çocuğun materyallerden farklı ve yeni şeyler üretmesine dair düşünceleri içermektedir. T1 ve T2 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: *...Ama arabada öyle bir hayal gücünü tetikliyor ki o arabadan farklı farklı şeyler üretmeye başlıyor. Bu da ister istemez hem hayal gücünü hem de zekâ seviyesini besliyor.*

T2: *Şunu yapıyorum aklıma bir fikir geldi diyorum sonra o kendince aklıma bir fikir geldi diyor başka bir şey ortaya koyuyor iddialaşıyoruz falan böyle yapınca ben hissediyorum ki o onun için böyle bir adım atmış oluyor diye düşünüyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “iletişimi geliştirmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babalar oyunun çocuğun iletişimini geliştirdiğine dair görüşlerini belirtmektedirler. T6 ve T8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *Diğer büyüklere olur, akranlara olur. Onlarla birebir iletişim kurması, kendi özgüveninin gelmesi. Hepsi oyuna bağlı şeyler.*

T8: *Çocuk burada bu deneyimlerle birlikte kendisini güzel bir şekilde ifade edebilir.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “sosyal-duygusal gelişimi desteklemesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod kapsamında oyunn çocuğu sosyal ve duygusal olarak ne şekilde desteklediğine dair düşünceler ifade edilmiştir. T8 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T8: *Bir defa sosyal duygusal açıdan kendisini çok daha iyi hisseder çocuklar. Çünkü orada farklı bireylerle bir arada bulunur. Ayır ayrı arkadaşlarıyla sürdürebilir bu süreci.*

T9: *Oyun oynarken duygularını geliştirdiğini düşünüyorum. Oyun oynarken paylaşmayı öğreniyor. Paylaşım duygusu gelişiyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “verilen mesajların aktarımını kolaylaştırması” kodu oluşturulmuştur. Verilen mesajların aktarımını kolaylaştırması kodu çocuğa oyun içinde verilmek istenen mesajların aktarımına dair düşünceleri içerir. T5 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: *Çünkü hani oyunla bir şekilde gerçek hayata dair bir şeyleri biz de aktarabiliyoruz. Yani hani oyun oynarken işte şey. Vermek istediğimiz mesajları oyun oynarken verebiliyoruz ve. Yani çocuk oyunda muhtemelen daha alıcı oluyor yani. Hani bazı şeyleri nasihat olarak anlatmaya çalıştığımızda kulak arkası ediyor ya da kafa başka yere gidiyor ama oyunda birkaç farklı yerde bastırduğumuzda özellikle üstünde durduğumuzda aktarmak istediğimiz şeyi daha iyi aktarabiliyoruz.*

T10: *Her türlü bir etkisi görülüyor yani oyun içerisinde bir şey söylüyorsunuz mesela yani oyun oynarken bile o arada bilgi serpiştirdiğinizde daha kalıcı oluyor çocuk için.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “kötü örnek oluşturabilmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod bazı oyun türlerinin çocuklar için olumsuz örnek oluşturabileceğine dair görüşleri içermektedir. T5 ve T8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: *Örneğin işte vurdulu kırdılı oyunlar bizim için söylüyorum işte asmalı kesmeli oyunlar. Bunu hayatın genelinde normal şeyler diye düşünüyor olabilir. Hayatta olmasını ya da önümüze çıkmasını istemediğimiz şeylerin oyunda da olmasını istemiyoruz. Yani hani ben çok oyun oynadığımız için söylemiyorum ama genel itibariyle oyuna yaklaşımım. Bu çocukların gerçek hayatta olmasını, yapmasını istemediğimiz şeyleri oyunda da yapmamaya özen gösteriyoruz...*

T8: *Belki burada olumsuz olarak gördüğümüz küfür, argo ve benzeri davranışlar var ama zaten o da yine dünyanın bir kuralı. Bunları bir şekilde görecektir. Oyun da en azından görür. Devamında ise bir yetişkin ya da öğretmen gözetiminde bunu test eder. Ya bu ne kadar doğru, bunu ne zaman söyleyelim. Olumsuz gibi görünse de aslında olumluya çevirebilmek yine bizim elimizde.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “ebeveynlerin olumsuz tepkileri ve yönlendirmeleri” kodu oluşturulmuştur. Bu kod oyun içerisindeyken ebeveynlerin olumsuz tepkileri ve yönlendirmelerinin çocuğa etkilerine dair görüşleri içermektedir. T1 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: *Yanlış yönlendirdiği zaman veya oyun adı altında sadece oyalayıcı ya da ne bileyim geçiştirici faaliyetler olursa.*

T7: *Çocuğa yapamadığı zaman verilen tepkiler ya da çocuğun kabiliyetinin olmadığı oyunları oynatmalar. Örnek veriyorum, bir çocuğumun baskete kabiliyeti daha fazla, diğer çocuğumun futbola daha fazla, dedesi, dayısı tenisçi. Fakat onunla alakalı hiçbir şeyi beceremiyorlar. Belli olarak istiyorsun onların yolunda gitsin, bir spor eğitimi alsın ama işi beceremiyor ve ben zorla onu yaptırmaya kalktığım zaman bu muhtemelen ilerleyen dönemlerinde spor dallarına karşı ben beceriksizim algısı oluşturacaktır. Yani bilinçaltında devamlı bunu yapacaktır. Ben sporu beceremiyorum deyip onu yapmak istemeyecektir diye düşünüyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “tehlikeli olabilmesi” kodu oluşturulmuştur. Tehlikeli olabilmesi kodu oyun içinde çocuğun başına gelebilecek kaza vb. durumlara dair görüşleri içermektedir. T3 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: *Mesela bedensel gelişimine, orada çocuk eğer ki oyun oynarken olumsuz bir şeyle karşılaştığında çabuk pes ediyorsa tabii ki mesela ondan uzak kalabiliyor. Örnek veriyorum, basketbol oynayan çocuklarda bu nedir? Mesela boy uzamasına faydası vardır diye genel bir kanı vardır. Bunun üzerine çalışmalar yapılmış mıdır? Muhakkak vardır ama genel kanı üzerinden yola çıkacak olursak örnek veriyorum, basketbol oynarken çocuk düşüyor ya da kafasına basketbol topu geliyor, olumsuz koşullanıyor, çocuk basketbol oynamayı bitiriyor. Bu ne oluyor? Bedenen gelişmesini belki olumsuz etkileyebiliyor.*

T10: *O da oyunun heyecanına kendini kaptırıp böyle çok ufak tefek böyle şeyler, yaralar falan alınıyor. O da can sıkıcı oluyor ama işte yine de iyi yani.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “oynarken aşırıya kaçılabilmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babaların oyun süresinin uzamasından olumsuz etkilendiklerine dair görüşleri bulunmaktadır. T7 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T7: *Yani uzun soluklu oyunlar işin açıkçası beni yoruyor, gerek işimden kaynaklı gerek diğer şeylerden kaynaklı olabilir.*

T10: *Biraz aşırı yaklaşılsa biz mesela çok hareketli de oyunlar oynuyoruz örnek veriyorum işte futbol falan böyle bazen biraz şey oluyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “teknolojik oyunların bağımlılık yapabilmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod teknolojik oyunların çocuklarda bağımlılık etkisi yapabilmesine dair görüşleri içermektedir. T6 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *Bir çocuk için ekran süresinin kısıtlı olması gerekiyor. Biz buna inandığımız için kendi çocuğumuza kısıtlı zamanlarda izletiyoruz. Aşağı yukarı 4 yaşına kadar ekranı hiç görmemişti, bilmiyordu. Ondan sonra artık yavaş yavaş belli sürelerde kendisine ekran izni vermeye başladık. Yoksa hani sürekli izin versek bazı, şimdi etrafımızda görüyoruz anne babalar aman biz de rahat oturalım deyip çocuğu televizyon karşısına ya da bilgisayarın telefonun karşısına oturtup saatlerce oynamasını sağlıyorlar ama bu hem sosyalleşmesini hem zekasını etkiliyor.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Sizce çocuklarla oyun oynamak çocukların gelişimini nasıl etkiler? Olumlu etkilediğini düşünüyorsanız sebeplerini, olumsuz etkilediğini düşünüyorsanız sebeplerini bize anlatır mısınız?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.6’da kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.6: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyunun çocuğa etkileri temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Olumlu Etkileri	Bilişsel Gelişimi Desteklemesi	5 (A1, A3, A5, A19, A10)
	Sosyal Duygusal Gelişimi Desteklemesi	4 (A1, A2, A5, A8)
	Yeni Şeyler Öğrenmesi	4 (A3, A4, A9, A10)
	Ebeveyn ile İletişimi Arttırması	3 (A3, A6, A7)
	Özgüveni Geliştirmesi	2 (A1, A6)
	Fiziksel Gelişimi Desteklemesi	2 (A1, A8)
	Eğlenmesi	2 (A2, A5)
	Ebeveyne Güveni Arttırması	1(A3)
	Hayatı Öğretmesi	1 (A2)
Olumsuz Etkileri	Oynarken Aşırıya Kaçılabilmesi	2 (A4, A8)
	Akran Zorbalığına Mazur Kalabilmesi	1 (A2)
	Yetersiz Hissettirmesi	1 (A2)

Tablo 4.6 incelendiğinde, olumlu etkiler alt temasına ait bilişsel gelişimi desteklemesi kodunda 5, sosyal duygusal gelişimi desteklemesi kodunda 4, yeni şeyler öğrenmesi kodunda 4, ebeveyn ile iletişimi arttırması kodunda 3, özgüveni geliştirmesi kodunda 2, fiziksel gelişimi desteklemesi kodunda 2, eğlenmesi kodunda 2, ebeveyne güveni arttırması kodunda 1, ebeveyn ile bağımlı arttırması kodunda 1 ve hayatı öğretmesi kodunda 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Olumsuz etkiler alt temasına oynarken aşırıya kaçılabilmesi kodunda 2, akran zorbalığına mazur kalabilmesi kodunda 1, yetersiz hissettirmesi kodunda 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “bilişsel gelişimi desteklemesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod çocukların gelişim alanlarından biri olan bilişsel gelişim alanına dair ifadeleri içermektedir. A3 ve A9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: *Dediğim gibi işte bir şey öğrenme ya da öğretebilme gibi ya da kavrayabilme, anlayabilme becerisini geliştirdiği için...*

A9: *Oyun oynarken öğreniyor çocuk. Her şeyi öğreniyor. Renkleri öğreniyor, sayıları öğreniyor. Yani nerede olduğunun ne olduğunun farkında oluyor, kendinin farkında oluyor. Aslında oyun dediğimiz şey aslında onun gelişimi benim için.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “sosyal-duygusal gelişimi desteklemesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod kapsamında oyunun çocuğu sosyal ve duygusal olarak ne şekilde desteklediğine dair düşünceler ifade edilmiştir. A2 ve A5 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: *Yani olumlu etkilemesi, sosyal hayata uyumlu olabilmesi için, duygusal zekasının gelişebilmesi için çocuğun oyun oynaması gerekir. Bu süreç eksik kaldığı zaman asosyal bir tip hayata giriyor.*

A5: *Bence ruhen de fiziksel olarak da gelişimine çok katkı sağladığına inanıyorum.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “yeni şeyler öğrenmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyunun çocuğa yeni şeyler öğrettiği görüşlerinden oluşmaktadır. A3 ve A4 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: *Dediğim gibi işte hani bir şey öğrenme ya da öğretebilme gibi ya da kavrayabilme, anlayabilme becerisini geliştirdiği için.*

A4: *Yani oyundan oyuna değişiyor. Olumlu etkisi bence beceri anlamında biraz iyi olur diye düşünüyorum.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “ebeveyn ile iletişimi artırması” kodu oluşturulmuştur. Bu kod çocuğun oyun oynarken ebeveyni ile iletişiminin arttığına dair görüşleri içermektedir. A6 ve A7 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A6: *Samimiyet, sıcaklık ve yakınlık kuruyorsunuz çocuklarla. Ciddi avantajı var tabii ki.*

A7: Çocukla daha güzel bir bağ kurabiliriz oyunla. İlerleyen süreçlerde çocuk büyüdüğü zaman çocukla bağımız daha kuvvetli olur.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “özgüveni geliştirmesi” kodu oluşturulmuştur. Özgüveni geliştirmesi kodu oyunun çocuğun kendine güvenini geliştirmesine dair düşünceleri içermektedir. A1 ve A6 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: Özgüven olsun. Sosyalleşme, zihinsel olarak gelişim becerisini bu şekilde geliştirir.

A6: Sebepleri çocukların oyun oynayarak güven duygusunu arttırdığını düşünüyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “fiziksel gelişimi desteklemesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod çocukların gelişim alanlarından biri olan fiziksel gelişim alanına dair ifadeleri içermektedir. A1 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: Yani dediğim gibi çocuğun oyun sonucunda motor çalışması gibi olsun yani bütün gelişim alanlarını, becerilerini ve özgüvenini sağlar.

A8: Yani mesela motor becerileri falan gelişiyor. Geçen bayramda köye gitmiştik. Orada tahtanın üzerinde çivi çakma falan yapmışlardı babamla birlikte aktivite olarak. O el parmak kaslarını geliştirmek için küçük çocuklara el örgü yaptırdı.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “eğlenmesi” kodu oluşturulmuştur. Eğlenmesi kodunda çocukların oyun oynarken keyif aldığı vakitlere dair görüşler bildirilmiştir. A2 ve A5 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: Gerçek hayatı modelleyerek adım adım o tarafa doğru geçiyor. Bu geçiş sırasında tabii ki eğlenmesi, güzel vakit geçirmesi, onun ihtiyacı olduğu için doyurucu bir şekilde oyun oynaması gerekir.

A5: Çocuk da oynadıkça mutlu oluyor. Mutlu oldukça da hem hormon olarak hem beyin olarak hem kişisel gelişimi olarak bence çok faydalı olduğunu düşünüyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumlu etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “ebeveyne güveni arttırması” ve “hayatı öğretmesi” kodları oluşturulmuştur. Bu kodlar oyunun çocuğa olumlu etkilerinden olarak görülen ebeveyne güveni arttırması ve çocuğa hayatı öğretmesi konularına dair görüşleri içermektedir. Sırasıyla A3 ve A2 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: Örneğin mesela ilişkiyi daha da kuvvetlendirebilir. Ona güven sağlayabilir.

A2: Çünkü en zekiler, en zenginler değil. Daha çok sosyal hayatta diğer insanları daha iyi manipüle edenler. Onların üzerinde bir emek sömürüsü yapanlar. Her şeyin temelinde bir oyun var yani. Çocuklukta iyi oynayan, sokak oyunu oynayan ileride de ne diyelim ayak oyunlarını iyi yapar iş hayatında.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “oynarken aşırıya kaçılabilmesi” kodu oluşturulmuştur. Bu kodun içinde çok fazla oyun oynamanın bağımlılık yapabilmesine dair ifadelerden bahsedilmektedir. A4 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A4: Olumsuz etkisi çok oyun bağımlısı olursa olumsuz etkisi olur. Sürekli zırt pırt isterse, dışarıya konsantre olamaz.

A8: Aşırıya kaçtığı zaman bağımlılık da yapabiliyor. Mesela bilgisayar oyunları vesaire gibi televizyon tarzında şeylerde bağımlılık da yapabiliyor.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “akran zorbalığına mazur kalabilmesi” kodu oluşturulmuştur. Burada çocuğun oyun içerisinde akranları tarafından dışlanması gibi konulardan bahsedilmiştir. A2 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: Yani oyun belki okulda akran baskısına falan uğradığı zaman ya da oyundan dışlandığı zaman, oyuna girmeme, oyuna alınmama gibi bir durum yaşarsa eğer, bu çocuğu olumsuz etkileyebilir.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğa etkileri temasına ait olumsuz etkiler alt teması değerlendirmelerine göre “yetersiz hissettirmesi” kodu oluşturulmuştur. Yetersiz hissettirmesi kodunda çocuğun yaşına ve gelişimine uygun

olmayan seviyeleri oynadıktan sonrasında kendini yetersiz hissetmesi durumundan bahsedilmektedir. A2 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: Yani kendisinin uygun olmadığı oyunlarda kendini yetersiz hissederse, bir yetersizlik duygusunu tetiklerse eğer oyun, problem olarak düşünüyorum.

Tablo 4.5 ve 4.6 karşılaştırıldığında, babaların oyun oynamanın olumlu etkilerine dair görüşlerinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların bilişsel gelişimi ve fiziksel gelişim desteklemesi, hayal gücünü geliştirmesi ve özgüveni artırması ifadeleri yer alırken atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun olumlu etkilerine dair ifadelerinde sosyal-duygusal gelişim üzerine daha fazla odaklandıkları ve ebeveyn-çocuk arasındaki iletişimi artırmayı, güveni geliştirmeyi ve ebeveynle bağı güçlendirmeyi ön plana çıkardıkları görülmüştür. Babaların oyun oynamanın olumsuz etkilerine dair görüşleri incelendiğinde ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar oyunun kötü örnek oluşturma, ebeveynlerin olumsuz tepkileri ve teknolojik bağımlılık gibi konulara dikkat çekmektedir. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise daha çok akran zorbalığına maruz kalma ve çocuğun yetersizlik hissetmesi gibi sosyal ve duygusal sorunlara vurgu yaptığı görülmüştür. Bu durum, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların daha çok çocukların sosyal ilişkileri ve duygusal durumları üzerine yoğunlaştığını, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise hem fiziksel hem de çevresel risklere dair daha geniş bir perspektif sunduğunu göstermektedir.

4.2.3. Oyun Oynarken Dikkat Edilenler Temasına İlişkin Bulgular

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Çocuğunuzla oyun oynarken nelere dikkat edersiniz?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.7’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.7: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken dikkat edilenler temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Kod	Sıklık
Tehlikeli Olmama	4 (T6, T7, T9, T10)
Yaratıcı Olma	3 (T2, T3, T9)
Hayal Gücünü Geliştirme	2 (T1, T3)
Ortamda Dikkat Dağıtıcı Öğelerin Olmaması	2 (T9, T10)
Sınırlandırmama	1 (T3)
Öğretici Olma	1(T4)
Eğlenceli Olma	1 (T4)
Kişisel Sınırlara Saygı Gösterme	1 (T5)
Müdahale Etmeme	1 (T6)
Mükemmeliyetçilik Yapmama	1 (T6)
Çocukla Eş Seviyede Bulunma	1 (T7)
Hoşa Giden Tepkiler Verme	1 (T7)
Oyunu Kurallarına Göre Oynama	1 (T7)
Olumsuz Öğeler İçermeme	1 (T8)
Ekran Kullanmama	1 (T8)
Geliştirici Olma	1 (T9)

Tablo 4.7 incelendiğinde, tehlikeli olmama kodunda 4, yaratıcı olma kodunda 3, hayal gücünü geliştirme kodunda 2, ortamda dikkat dağıtıcı öğelerin olmaması kodunda 2, sınırlandırmama, öğretici olma, eğlenceli olma, kişisel sınırlara saygı gösterme, müdahale etmeme, mükemmeliyetçilik yapmama, çocukla eş seviyede bulunma, hoşşa giden tepkiler verme, oyunu kurallarına göre oynama, olumsuz öğeler içermeme, ekran kullanmama ve geliştirici olma kodlarında ise 1’er babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler tema değerlendirmelerinin başında “tehlikeli olmama” kodunun geldiği görülmektedir. Tehlikeli olmama kodunda babaların oyun oynarken bu duruma dikkat ettiklerine dair ifadeler yer almaktadır. T9 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T9: Oyun oynarken daha çok tehlikeli olmayan oyunlar oynatmaya çalışıyorum.

T10: *Yani bir kere güvenli bir alan olması lazım. En öncelikle buna dikkat ediyorum. Çünkü ne oynayacağımız da belli olmuyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “yaratıcı olma” kodu oluşturulmuştur. T2 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: *Şimdi biz üniversitedeyiz. Şimdi onun belki etkisi olabilir. Böyle mevcut olandan hep aynı yaptığı şey değil de bir başka şey yapabilmesine özellikle ona yönlendirmeye çalışıyorum. Yani daha farklı ne yapabilir? Hani aklıma bir şey geldi diyerek onu teşvik etmeye çalışıyorum. O da iddialaşıyor bununla. Dolayısıyla yeni bir şey yapabilmesi, üstüne bir şey koyması, farklı bir şey yapması bu tarz şeyler.*

T9: *Oynadığım zaman en çok dikkat ettiğim şey yaratıcı olması.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “hayal gücünü geliştirme” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oynarken hayal gücü geliştirmeye dikkat ettiklerine dair ifadeleri içermektedir. T1 ve T3 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: *Açıkçası ben her zaman hayal gücünü tetikleyecek, merak edecek şeyleri oynatmaya çalışırım ya da ona benzer oyuncaklar tercih ederim. Böylelikle hem zekasını hem hayal gücünü geliştiriyor.*

T3: *Hayal dünyasını zengin tutup daha farklı veya işte olmasını istediği, hayalinde gerçekleştirmek istediği şeyleri...*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “ortamda dikkat dağıtıcı öğelerin olmaması” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oynarken ortamda dikkat dağıtıcı öğelerin olmamasına özen gösterdiğine dair görüşleri içermektedir. T9 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T9: *Ortamda dikkat dağıtıcı öğelerin olmamasına dikkat ederim.*

T10: *Bazen geliyor baba şunu oynayalım, baba bunu oynayalım diye ilk önce bir etrafı toparlamaya özen gösteririm çünkü oğlum biraz dağınık ve oyundan çok çabuk kopabiliyor. Bir şeye odaklanmaya çalışıyorsunuz o esnada farklı bir şey görüp direkt*

oraya gidebiliyor. Oyun ondan sonra kopuyor, o yüzden ilk önce bir etrafı yani onun uyarılarını birazcık azaltmaya çalışıyoruz.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan oyun oynarken dikkat edilenler temasında ürettikleri diğer kodlara ilişkin alınan ifadeler şöyledir:

T3: Ortaya koymasını isterim. Yani sınırlandırmak istemem, sınırlandırmak her zaman için çocuğun yaratıcı düşünmesinin önüne geçer ve aynı zamanda onu pasifize eder. Çekingen haline bürünür.

T4: Öğretici olmasına dikkat ediyorum. Bir de çocuğun eğlenebileceği bütün oyunları oynuyoruz yani.

T5: Dikkat etmek istediğim, edemediğim işte bu severken muncırma meselesini biraz fazla kaçırabiliyorum. Benim için oyun bu yani hani pamuğumun kendi bedeniyle alakalı mahremini daha iyi bilmesini isterim. Burada eşim de zaman zaman uyarıyor beni ama benim de içim kaynıyor. İleride düzelterceğiz bunu.

T6: İster istemez hani bazı şeylere fazla müdahaleci davrandık. Aman doğruyu yapsın, yanlış yapmasın diye düşündük. Aslında yanlışmış. Sonradan biz de fark ettik. Mesela herhangi bir oyuncu ya yan koydu. Hayır öyle yan koymayacaksın, düz koyacaksın diye bazen direttik kendisine. Aslında doğruyu kendisinin bulmasını beklememiz gerekiyormuş. Bunun sıkıntılarını bir ara yaşadık ama hatamızı anladık. Ona göre davranıyoruz oyun oynarken.

T7: Az önce dediğim gibi mümkün mertebe yaptığı hareketlere, oyunla alakalı şeylere kızmamaya, onların seviyesini anlamaya çalışmaya daha çok dikkat ettim. Şimdi aklıma gelen kısım, oyunun kurallarını, o çizgiyi aşmamaya çalışıyorum ki bir şeylerin kuralı olduğunu her daim bilsinler diye... Galiba en çok bunlara dikkat ediyorum. Hani oyunun böyle ana hatlarındaki kuralların çerçevesinde kalmaya dikkat ediyorum.

T8: Şimdi silah tarzı oyun ve oyuncaklardan uzak tutmaya çalışıyorum. Çünkü çocuklar, Adolf Hitler oyuncaklar ve oyunlar bağlamında neler yaptı? O ideolojiyi satabilmek için askeri, askerle ilgili kısımları çok vurguluyor... Yani aslında oyun bildiğimiz işte sokak oyunları, çocuk oyunları ya da işte başka internet ortamındaki oyunlar olsun. Hepsinin belirli bir noktası var. Ama tabii bilinçli bir kötülük mü var orada yoksa bildiğimiz anlamda çocukların dünyasına hitap eden oyunlar mı var? Zaten ekran bağımlılığı var. Ekran için 0-3 yaş diyoruz ama ne kadar uzun tutabilirsek çok çok daha

iyi. Bu süreyi ne kadar kısaltabilirsek dijital anlamdaki bu oyunlarla ilgili çok daha iyi bir noktaya taşınmış oluruz.

T9: Özellikle biraz daha zihin geliştirici Lego'dur, yapboz gibi oyunlar oynamaya çalışıyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Çocuğunuzla oyun oynarken nelere dikkat edersiniz?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.8’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.8: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken dikkat edilenler temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Kod	Sıklık
Hoşa Giden Tepkiler Verme	4 (A3, A4, A5, A6)
Oyunu Çocuğa Göre Sürdürme	3 (A1, A4, A6)
Öğretici Olma	3 (A7, A8, A10)
Yakın Davranma	2 (A3, A6)
Olumsuz Davranışları Düzeltme	1 (A2)
Çocuğun Aktif Katılımı	1(A2)
Oyun Kurma	1 (A2)
Anlaşılır Olma	1 (A4)
Göz Teması Kurma	1 (A4)
Fiziksel Temas Kurma	1(A6)
Tehlikeli Olmama	1 (A9)
Sınırlandırmama	1(A9)

Tablo 4.8 incelendiğinde, hoşça giden tepkiler verme kodunda 4, oyunu çocuğa göre sürdürme kodunda 3, öğretici olma kodunda 3, yakın davranma kodunda 2, çocuğa uygunluk, çocuğun oyuna adapte olması, olumsuz davranışları düzeltme, çocuğun aktif katılımı, oyun kurma, anlaşılır olma, göz teması kurma, fiziksel temas kurma, oyuncak kullanmayı öğretme, tehlikeli olmama ve sınırlandırmama kodlarında ise 1’er babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler tema değerlendirmelerinin başında “hoşa giden tepkiler verme” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kod için babaların oyun oynarken hoşa giden tepkiler vermesine dair düşünceleri yer almaktadır. A5 ve A6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A5: Yani önce ona zarar vermemeyi, incitmemeyi bir de onu korkutmamayı.

A6: Oyunun içinde kalmasını sağlamaya çalışırım. Hoşuna gidecek davranışlarda bulunmaya çalışırım.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “oyunu çocuğa göre sürdürme” kodu oluşturulmuştur. Oyunu çocuğa göre sürdürme kodu babaların oyun oynarken çocuğun yönlendirmelerine dikkat ettiklerine dair görüşleri içermektedir. A1 ve A6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: Aslında şöyle, oyun oynarken onun oynayabileceği bir oyun. Zorlamak değil de onun oynayabileceği. O şekilde oyuna nasıl adapte olduğuna bakarım. Biz genelde öyle yapıyoruz. Soruyorum mesela evde oyun oynayacağımız, etkinlik yapacağımız zaman ne yapmak istersin diye. Onun sevdiği birkaç tane şey var, ondan başlarım. Ön hazırlık yapıp sonrasında zaten kaynaşma oluyor. İsteddiği oyunu da oynayabiliyor.

A6: Onun tepkilerini ölçerim. Oyun içerisinde neye nasıl tepki veriyor. nelerden hoşlanıyor...

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “öğretici olma” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babalar oyun oynarken neleri öğretmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. A7 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A7: İlk önce renkleri daha sonra oyuncacı nasıl kullanacağını daha sonra da tabii ki kırmamasını ve nasıl kullanması gerektiğini öğretmeye çalışıyoruz.

A8: Genel olarak bireysel beceri kazanmasını sağlamayı amaçlıyoruz. Oynayarak bir şeyleri öğretmeye çalışıyoruz. Oyun yoluyla, şarkı yoluyla.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenler teması değerlendirmelerinde verdikleri ifadelere göre “yakın davranma” kodu

oluşturulmuştur. Yakın davranma kodu babaların oyun oynarken çocukları ile samimi olduklarına dair görüşleri içermektedir. A3 ve A6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: *Mesela oyun esnasında öfke, sinir, bunların olmaması, ona daha yakın, olumsuz davranma olmaması.*

A6: *...Yani ona göre mümkün olduğunca yakın oyun oynamaya çalışıyorum. Uzak oyunlar değil de yakın oyunlar kurmaya çalışıyorum.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan oyun oynarken dikkat edilenler temasında ürettikleri diğer kodlara ilişkin alınan ifadeler şöyledir.

A2: *Yani oyun oynarken, çocuğum da özel bir çocuk olduğu için, oyunu kendisi başlatan ve paylaşımcı bir çocuk değil. Dolayısıyla bir arabasını aldığı zaman hemen onu geri almak ister. Kalemlerle oynamayı sever. Kalemlerine dokunduğun zaman onu alır senden. Mesela minderleri, yastıkları hep evin ortasına atar, toplar. Onların düzeltilmesini istemez. O uyurken biz ortalığı toparlarız. Çünkü baskın oluyor. Biraz da biz tabii önünü açtık. Oyun oynarken onun biraz daha çabalamasını isterim. Benden bir şey elde etmeye çalışmasını isterim. Bir oyun kurmasını isterim.*

A4: *Beni anlayabilmesine dikkat ediyorum. Yani bir şey söylerken onun vereceği tepkiye göre hareket etmeye çalışıyorum. Kendi çocuğum için konuşacaksam eğer biraz inat yani keyfi muamele yapıyor. Ondan dolayı onun suyuna gitmeye çalışıyorum. Bu tür çocuklarda özellikle hani zaten bizimkinde çok şükür genel olarak konuşmayayım şimdilik sadece kızım için konuşuyorum. Göz temasımız çok iyi. Oynarken zaten hep onu kurmaya çalışıyorum.*

A6: *Uzak oyunlar değil de yakın oyunlar kurmaya çalışıyorum. Yani benim çocuğum özel gereksinimli olduğu için öyle çok fazla bir seçeneğin yok. Kısıtlı seçeneğim var maalesef. Ama bu kısıtlı seçeneklerde onu işte tutma, okşama, öpme, koklama, dokunma gibi ayağımdan tutup çekme gibi oyunlar oynayabiliyorum sadece.*

A9: *Tek başına olduğu için sadece kendisine zarar vermeyeceği şekilde önlemler alıyoruz. Mesela kanepelere çıkıp atlamayı seviyor. Biz o yüzden yerlere minderler koyuyoruz. Yani oyunda zarar görmemesi için bir şeyler yaparız onun dışında ona bırakıyoruz. Nasıl oynamak isterse çünkü anlık değişiyor. Bir iki saniyesi, diğer bir saniyesini tutmuyor.*

Tablo 4.7 ve Tablo 4.8 karşılaştırıldığında, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat ettiklerine dair görüşlerinde daha çok tehlikeli olmama, yaratıcı olma, hayal gücünü geliştirme, ortamda dikkat dağınık öğelerin olmaması ifadelerini kullandıkları görülürken, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise hoş giden tepkiler verme, oyunu çocuğa göre sürdürme, öğretici olma, yakın davranma ifadelerini daha çok kullandıkları görülmüştür. Bir diğer ifadeyle tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar güvenlik ve dikkat unsurlarını vurgularken, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar duygusal bağ kurma ve öğreticiliği ön plana çıkarttığı söylenebilir.

4.2.4. Babaların Oyun Yeterlilikleri Temasına İlişkin Bulgular

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Çocuğunuzla oyun oynama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz? Yeterli görüyorsanız hangi alanlarda yeterli, yetersiz görüyorsanız hangi alanlarda yetersiz gördüğünüzü bize anlatır mısınız?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.9’da kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.9: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların oyun yeterlilikleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Yeterli Hissettikleri Alanlar	Psikomotor Oyunlar	6 (T1, T4, T6, T7, T9, T10)
	Bilişsel Oyunlar	4 (T1, T2, T6, T9)
	Kaliteli Zaman Geçirme	2 (T2, T3)
	Gereksiz Müdahalelerden Kaçınma	1(T3)
	Sosyal Etkileşim	1(T8)
Yetersiz Hissettikleri Alanlar	Oyun Sürdürme	4 (T2, T6, T7, T9)
	Oyun Kurma	3 (T5, T8, T10)
	Vakit Ayırma	2 (T3, T9)
	Oyuncak Kullanma	2 (T3, T7)
	Fiziksel Oyunlar	1 (T1)

Tablo 4.9 incelendiğinde, yeterli hissettikleri alanlar alt temasına ait psikomotor oyunlar kodunda 6, bilişsel oyunlar kodunda 4, kaliteli zaman geçirme kodunda 2, gereksiz müdahalelerden kaçınma kodunda 1 ve sosyal etkileşim kodlarında ise 1 babanın

yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yetersiz hissettikleri alanlar alt temasına ait oyun sürdürme kodunda 4, oyun kurma kodunda 3, vakit ayırma kodunda 2, oyuncak kullanma 2 ve fiziksel oyunlar kodlarında ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “psikomotor oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Psikomotor oyunlar kodunda motor becerileri destekleyen oyunlara dair görüşler bulunmaktadır. T1 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: Yani ben açıkçası motor becerilerini ve zeka gelişimini besleyecek, hayal gücünü arttıracak, mümkün olduğunca da kendi içlerindeki yatkın oldukları meziyetler olur ya insanların, bunları ortaya çıkarabilecek faaliyetlerde desteklediğimi ve bunun yanında benden sürekli bunu talep etmelerini başarılı olarak sayabilirim.

T10: Sportif alanlarda yeterli görürüm. Mesela onunla çok keyifli futbol oynuyoruz.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “bilişsel oyunlar” kodları oluşturulmuştur. Bilişsel oyunlar kodunda babaların oyun içinde bu alanda kendilerini yeterli gördüklerine dair düşünceler bulunmaktadır. T6 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: Bilmece birbirimize sormaya çalışırız. Ya da yolda arabada giderken araba markaları, renkleri ya da işte uçakları vs. bu tür şeyleri yapıyoruz oğlumla.

T9: Zihinsel bilişsel becerilerinde iyi oyunlar oynadığımı düşünüyorum ama zaman olarak yeterli değil.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “kaliteli zaman geçirme” kodu oluşturulmuştur. Kaliteli zaman geçirme kodu babaların çocukları ile verimli zaman geçirme konusunda kendilerini yeterli gördüklerine dair görüşleri içerir. T2 ve T3 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: *Şimdi kaliteli vakit deniyor ya, o noktada ben yeterli olduğumu düşünüyorum. Vakit ayırma noktasında, yeni bir şeyler anlatma noktasında, mevcut oyun malzemeleriyle tekrarlı da olsa, yeni şeyler de olsa yapma noktasında yeterli olduğumu düşünüyorum.*

T3: *Oyun oynamak aslında onunla ilgilendiğini, yanında var olduğunu hissetmektir bana göre.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “gereksiz müdahalelerden kaçınma” kodu oluşturulmuştur. Bu kod içinde babaların oyun oynarken kaçındığı gerekli olmayan (fazla) müdahaleleri barındırmaktadır. T3 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: *Bu süreçte ben yönlendirmiyorum. Sadece refakatçilik yapıyorum, müdahale etmiyorum. Yoksa ben şunu şöyle yapalım, bunu böyle yapalım dediğimde o oyunculuktan çıkıyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “sosyal etkileşim” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların sosyal etkileşimi oyun içinde nasıl kullandıklarını açıklayan ifadelerden oluşmaktadır. T8 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T8: *Yeterli gördüğüm alanlar, şimdi o süreç zarfında dili kurtarmaya çalıştık, dili anlamaya çalıştık. Onun yanında da bunu hemen evciliğe dönüştürebilmeyi, onun çocuk dünyasında hareket edebilmeyi sağlayabildik. Karşılıklı yani iletişim anlamını da çok iyi görüyorum. Birbirimize her şeyi anlatıp paylaşabiliyoruz. Bağırıp çağırmadan normal konuşma yollarından. Evet, iletişim diyebilirim.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyun sürdürme” kodu oluşturulmuştur. Oyun sürdürme kodu babaların oyun oynarken bu konudaki yeterliliklerine dair düşüncelerini içermektedir. T6 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *Benim eksikim bu oyun oynarken. İlla doğrusunu yapacaksın. Aman yanlışını yapma falan. Müdahale etmek...*

T7: *Nasıl zaman kaybı, çok düşünme demeyeyim de çok zaman kaybıdır. Şimdi benim için çok basit haliyle olmuş oluyor. Ama onlar için, onların hayal dünyaları daha*

geniş ve daha temiz olduğu için işte lego oynarken onlar çok farklı şeylerden farklı şeyler yapıyorlar. Ben istemsizce işte hani onu binaya benzetmeye çalışıyorum, arabaya benzetmeye çalışıyorum gibi. Onlar benim için sıkıcı oluyor diyeyim, işte lego gibi...

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyun kurma” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oluştururken yaşadığı zorluklara dair ifadeleri içermektedir. T5 ve T8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: Onu bir şekilde oyuna teşvik etmemiz ya da oyunda ya kurucu olmamız lazım. Katılımcı olmamız lazım ama kızım ya mevcut elindeki her neyse şu yastıkta bunun burasını bzer burasından sallandırır bir şekilde bir kendine bir oyun oluşturuyor. Bilmiyorum ben hikaye bile okuyamıyorum mesela. Yani kızım hikaye okurken bile sıkılıyor.

T8: Başlangıçta kendi gelişim düzenine uygun oyunlar oynayabilmek. şimdi bir sürü var. Kutu oyunlarının oynamayı ben çok seviyorum. Evde de fazla fazla oyuncaklar da var. şimdi oyunun kuralına göre anlatıyorum. ocuk farklı şeklinde oynuyor. şimdi orada direktmenin illa ki kurallar bu demenin anlamı yok.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “vakit ayırma” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babalar oyun oynamak için vakit ayırma konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini açıklamaktadır. T3 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: Yetersiz görme konusu çok fazla, zaman ayıramadığım zaman kendimi yetersiz görüyorum. Benim için en önemli faktör zamandır.

T9: Herhalde biraz da gün içinde öğrencilerle vakit geçirdiğim için kendi çocuğuma vakit ayırma konusunda, sabır konusunda biraz zorlanıyorum.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyuncak kullanma” kodu oluşturulmuştur. Babaların oyuncak kullanma konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerine dair düşünceleri bu kodla ifade edilmiştir. T3 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: *Dediğim gibi 4-5 tane fazla oyuncakı ortaya koyuyorum. Hadi oynayalım diyorum. Materyalleri ortaya koyup da sonuç alamayınca ben bu durumdan rahatsız oluyorum. Geriliyorum kendime de kızıyorum ortaya bir tane oyuncak koyacaksın ve onu tamamlayacaksın diye. Mesela bu benim hatam birden fazla oyuncak koyuyorum önüne, 4-5 çeşit hangisini istersen onu oynayalım diye ve bu yaş itibariyle de çok etkiliyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “fiziksel oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Bu kodun içinde babaların hangi fiziksel oyunları oynarken yetersiz hissettiklerine dair görüşleri bulunmaktadır. T1 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: *Sokağa çıkıp parkta oynamak diyebilirim. Bu bana göre faydalı bir egzersiz değil sadece enerjilerini atmak için bir efor. O konuda belki biraz ihmal ediyor olabilirim diye düşünüyorum. Çünkü evde oynadığımız gibi ya da bu şekilde faaliyet gibi kavramlara bakarsak daha az yapıyoruz onu. Yani eksiklik dersek bu durumu söyleyebilirim.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Çocuğunuzla oyun oynama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz? Yeterli görüyorsanız hangi alanlarda yeterli, yetersiz görüyorsanız hangi alanlarda yetersiz gördüğünüzü bize anlatır mısınız?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.10’da kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.10: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların oyun yeterlilikleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Yeterli Hissettikleri Alanlar	Psikomotor Oyunlar	6 (A2, A4, A6, A7, A9, A10)
	Bilişsel Oyunlar	2 (A3, A7)
	Çocuğun İlgi ve İhtiyacına Uygun Oyunlar	1 (A5)
	Sosyal Oyunlar	1 (A4)
	Yaşına Uygun Oyuncak Seçme	1 (A6)
Yetersiz Hissettikleri Alanlar	Vakit Ayırma	4 (A4, A5, A7, A9)
	İletişim Kurma	2 (A1, A8)
	Çocuğu İkna Etme	2 (A1, A8)
	Oyun Bilgisi	1 (A10)

Tablo 4.10 incelendiğinde, yeterli hissettikleri alanlar alt temasına ait psikomotor oyunlar kodunda 6, bilişsel oyunlar kodunda 2, çocuğun ilgi ve ihtiyacına uygun oyunlar, sosyal oyunlar, yaşına uygun oyuncak seçme kodlarında ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yetersiz hissettikleri alanlar alt temasına vakit ayırma kodunda 4, iletişim kurma kodunda 2, çocuğu ikna etme kodunda 2, oyun bilgisi kodunda ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “psikomotor oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Psikomotor oyunlar kodunda babaların bu konuda kendini yeterli hissettiklerine dair görüşler yer almaktadır. A2 ve A9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: *Ben çocuğumu luna parklardaki gibi yukarı aşağı etrafımda döndürerek kaldırıyorum. Biz evde güreş yapıyoruz. Böyle ensesinden tutup çekiyordum. O oyunu o pehlivan diye kodladı. Bana pehlivan der ben anlarım. Sonra bende o şekilde yukarı aşağı etrafımda döndürürüm.*

A9: *Benim çocuğum evde hareketli, dışarıda hiç tam tersi. Dut yemiş bülbüle dönüyor. Evde de çok hareketli. Çok hareketli olduğu için mecburen ben de onun gibi hareketli olursam dikkatini kendimde toplamayı başarabiliyorum.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “bilişsel oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Bu kod içerisinde babaların oyun oynarken bilişsel oyunlarda kendilerini yeterli hissettiklerine dair görüşleri bulundurulur. A3 ve A7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: *Mesela strateji, takım destek. O tür şeyler.*

A7: *Genelde legoyla çok oynarız. Top oynarız devamlı oğlumla. Yani çok top oynarız.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “çocuğun ilgi ve ihtiyacına uygun oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Babaların oyun oynarken duygusal oyunlarda kendilerini yeterli hissettiklerine dair görüşler bu kodda bulunmaktadır. A5 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A5: Onu sevindirme konusunda, ona hoşuna giden şeyleri yapması konusunda, ne istediği konusunda inanıyorum. Çünkü ben çocuğumu çok iyi tanıyorum. Beraber uyuyoruz, beraber kalkıyoruz. Ne yediğini, ne istediğini ya da iştahına neler uygun olduğunu her şeyini biliyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “sosyal oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Sosyal oyunlar kodunda babaların sosyal oyun oynarken kendilerini yeterli hissettiklerine dair ifadeleri yer almaktadır. A4 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A4: Zaten diyorlar bu tür çocukların sosyalleşmesi iki kısmı ayrılıyor diye. Bir kalabalık diyorlar, evet. Kalabalık kendi akranlarının içinde olması iyi. Öbür türlü sakinlikte doğaya götürmeye çalışıyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yeterli hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “yaşına uygun oyuncak seçme” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babaların oyun oynarken çocuğun yaşına uygun olmasına dair görüşleri bulunmaktadır. A6 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A6: Çocuğun sana izin verebildiği ölçüde oyun oynayabiliyorsun. Belirli ölçülerde sana izin verebiliyor belli ölçülerde anlayabiliyor. Onun anlama kapasitesine uygun oyunlar oynamaya çalışıyorum tabii ki.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerinin başında “vakit ayırma” kodunun geldiği görülmektedir. Babaların oyun oynarken vakit ayırma konusunda kendilerini yetersiz hissetmelerine dair ifadeleri bu kodda yer almaktadır. A4 ve A5 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A4: Yetersiz görme şöyle söyleyeyim... Hayatın akışında bazen ilgilenemediğim durumlar oluyor. Gerçekten de oluyor. Biliyorsunuz baba bir evde hep dışarıdadır. Hep çalışır. Bunun altına sığınmıyorum. Bu kalıbın altına sığınmıyorum.

A5: Evde bulunmadığım zamanlarda olabilir. O zamanlarda da telefonla ulaşmaya çalışıyorum ya da ilgilenmeye çalışıyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “iletişim kurma” kodu oluşturulmuştur. İletişim kurma kodunda oyun içerisindeyken babaların bu konuda yetersiz hissettiğine dair görüşler bulunmaktadır. A1 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: Yani diyalog tam kuramıyorum. Diyalogda kopukluk oluyor...

A8: Çocuğumla aramızda biraz iletişim kopukluğu oluyor. Çocuğumun özel durumundan kaynaklı...

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “çocuğu ikna etme” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babalar çokları ikna etme şekillerinden bahsetmişlerdir. A1 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: Biraz önce de yaşadığımız gibi, çocuğuma şunu yapalım dediğimde yapmıyor, yapmayınca ikna edemiyorum. ikna etme kabiliyeti düşük bende.

A8: Komut alma yapma durumu tam istediğim gibi olmuyor veya bir şeyleri yapmaya çalıştırıyorsun ama olmuyor.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun yeterlilikleri temasına ait yetersiz hissettikleri alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyun bilgisi” kodu oluşturulmuştur. Oyun bilgisi kodu babaların oyuna dair yeterli bilgisi olmadığını açıklayan ifadeleri içerir. A10 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A10: Bizim doğru düzgün bir eğitimimiz yok. Çocukla nasıl oynanır, çocuk nasıl geliştirilir? Bunlarla alakalı yeterli bir eğitimimiz olmadığı için tamamen yeterliyiz diyemiyorum.

Tablo 4.9 ve Tablo 4.10 karşılaştırıldığında; her iki grup babanın da psikomotor ve bilişsel oyunlarda kendilerini yeterli hissettikleri görülmüştür. Bunun yanında, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar kendilerini kaliteli zaman geçirme, gereksiz müdahalelerden kaçınma ve sosyal etkileşim konularında yeterli görürken atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların duygusal oyunlar, sosyal oyunlar ve yaşına uygun oyuncak seçme konularında kendilerini yeterli gördükleri gözlenmiştir. Babaların kendilerini yetersiz hissettikleri alanlara bakıldığında ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların vakit ayırma, iletişim kurma ve çocuğu ikna etme konularında kendilerini

yetersiz hissettikleri, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise oyun sürecinde (oyun sürdürme, kurma ve oyuncak kullanma) kendilerini yetersiz hissettikleri ifadeler görülmüştür.

4.2.5. Oyun Süreçleri Temasına İlişkin Bulgular

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Evde çocuğunuzla birlikte oyun oynuyor musunuz? Ne sıklıkla oyun oynuyorsunuz? Oynuyorsanız nasıl oyunlar oynuyorsunuz? Eğer oynamıyorsanız neden oynamıyorsunuz?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.11’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.11: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun süreçleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Oynama Durumları	Oynuyor	10 (Tamamı)
	Oynamıyorum	-
Oynama Sıklıkları	Her gün	5 (T1, T2, T3, T8, T9)
	Hemen Hemen Her gün	3 (T6, T7, T10)
	Haftada 3-4 Gün	1 (T4)
	3-4 Günde Bir	1 (T5)
Oynanan Oyunlar	Hareketli Oyunlar	6 (T1, T2, T3, T6, T7, T10)
	Akıl ve Zekâ Oyunları	5 (T1, T2, T6, T7, T10)
	Sembolik Oyunlar	3 (T1, T5, T7)
	Araçlı Oyunlar	3 (T1, T2, T10)
	Teknolojik Oyunlar	1 (T3)
Oyun Oynamayı Engelleyen Faktörler	İş Yoğunluğu	5 (T1, T2, T4, T5, T7)
	Yorgunluk	3 (T4, T6, T7)
	Kişisel İhtiyaçlar	2 (T5, T7)
	İş Stresi	1 (T6)
	Sosyal Faaliyetler	1 (T7)

Tablo 4.11 incelendiğinde, oynama durumları alt temasına ait oynuyor kodunda tüm katılımcıların yanıtlarının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca oynama sıklıkları alt temasına ait hergün kodunda 5, hemen hemen hergün kodunda 3, haftada 3-4 gün ve 3-4 günde bir kodlarında ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Oynanan

oyunlar alt temasına ait hareketli oyunlar kodunda 6, akıl ve zeka oyunları kodunda 5, sembolik oyunlar kodunda 3, araçlı oyunlar kodunda 3, teknolojik oyunlar kodunda ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında oyun oynamayı engelleyen faktörler alt temasına ait iş yoğunluğu kodunda 5, kişisel ihtiyaçlar kodunda 2, yorgunluk kodunda 2, iş stresi ve sosyal faaliyetler kodlarında ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oynama durumları alt teması değerlendirmelerinin tamamında “oynuyor” kodunun geldiği görülmektedir. Oynuyor kodunda babaların oyun oynama durumları ifade edilmiştir. T2 ve T4 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: *Oyun oynuyoruz.*

T4: *Oynuyorum evet.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynama sıklıkları alt teması değerlendirmelerine göre “her gün” kodu oluşturulmuştur. Her gün kodunda oyun oynama sıklığına dair ifadeler yer almaktadır. T1 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: *Günde 3-4 defa.*

T9: *Günde az da olsa oynamaya çalışıyorum. En azından 5 dakika, 10 dakika. Özellikle bir oyun saatimiz yok ama genelde oynamaya çalışıyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynama sıklıkları alt teması değerlendirmelerine göre “hemen hemen her gün” kodu oluşturulmuştur. Hemen hemen her gün kodunda babaların oyun oynama sıklıklarına dair ifadeler bulunmaktadır. T6 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *Hemen hemen her gün işten geldikten sonra ya da oğlumu okuldan aldıktan sonra...*

T10: *Neredeyse her akşam.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynama sıklıkları alt teması değerlendirmelerine göre “haftada 3-4 gün” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oynama sıklıklarına dair görüşlerini içermektedir. T4 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T4: *Her gün oynayamayabiliyorum açıkçası. İş durumum var. Yorgunluk durumuna göre...*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynama sıklıkları alt teması değerlendirmelerine göre “3-4 günde bir” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oynama sıklıklarını içermektedir. T5 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: *Muhtemelen söyleyeyim herhalde 3-4 günde bir oynuyoruz.*

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “hareketli oyunlar” kodunun geldiği görülmektedir. Hareketli oyunlar kodu çocuğun ve babanın fiziksel olarak hareket ettiği oyunlardan bahseden görüşleri içermektedir. T2 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T2: *...Ondan sonra kovalamaca, yakalamaca tarzı şeylere meraklı...*

T10: *... Ya da maç yapalım diyor, o yönlendiriyor...*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerinin başında “akıl ve zeka oyunları” kodunun geldiği görülmektedir. Akıl ve zeka oyunları kodu çocuğun dikkatini yöneltip zekasını geliştirebileceği kutu oyunları, lego vb. etkinlerin ifade edildiği görüşleri içermektedir. T6 ve T10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *Yatmadan önce kutu oyunları oluyor genelde, dikkat toplayabileceği ya da zekasını geliştireceği oyunlar oynuyoruz....*

T10: *Oğlumun o akşamki ruh hali nasılsa ne oynamak istiyorsa o zaten beni yönlendiriyor. Baba hadi gel şunu oynayalım. Legolarla oynayalım...*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “sembolik oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Sembolik oyunlar kodu oyuncaklarla işlevsel oyun oynamaya dair ifadeleri içermektedir. T5 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: *Kuaförcülük oynuyoruz. Bende saçlarımla oynamasını sevdiğim için.*

T7: *Oyun, aktivite, pazar, market ya da diğer benim şahsi işlerim de varsa çocuklardan birini ya da ikisini yanımda alıp benimle beraber gelsinler. Katılabileceği*

toplantıysa ya da bir arkadaş ortamıysa onları da yanımda götürürüm. Benimle beraber en azından babanın ne yaptığını görsünler. Rol modellik kısmını da biraz onlara vermeye çalıştığım için bunu yapıyorum.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “araçlı oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Araçlı oyunlar kodunda herhangi bir oyuncağın, kişinin veya nesnenin araç olarak kullanılarak bunun üstünden oyun kurulmasından bahsedilmektedir. T1 ve T2 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: Mesela saklambaç olabilir. Kediyle mesela oynamak olabilir. Veya havuzumuz oluyor. Bazen havuz yapıyoruz. Havuzda oyun olabilir...

T2: Şimdi erkek çocuğu bizimki. Dolayısıyla biraz böyle arabalı oyunlara çok meraklı.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “teknolojik oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Teknolojik oyunlar kodu bilgisayar, tablet veya telefon gibi araçlarda bulunan oyunları kapsamaktadır. T3 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: ...Ama bazende tablette hazır bilişsel sürecine destek olacak oyunlar var. Mesela onları indiriyorum onlar üzerinden devam ediyoruz.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerinin başında “iş yoğunluğu” kodunun geldiği görülmektedir. İş yoğunlu kodunda babaların oyun süreçlerini engelleyen durumun bu konu olduğuna dair görüşler bulunmaktadır. T1 ve T2 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: ...Yoğun olduğum zaman olur ya da işim vardır, vaktim yoktur ya da evde değilimdir.

T2: Yani oyunu geciktiren şey iş dolayısıyla oluyor. Geç vakitlerde eve gelme dolayısıyla o da uyumuş oluyor o tür durumlarda.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerine göre “yorgunluk” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babaların oyun oynarken yorgunluk sebebiyle oyun

oynamalarının engellendiğine dair ifadeleri yer almaktadır. T4 ve T6 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T4: *Yorgunluktan...*

T6: *Oynamadığım zamanlar illa ki oluyor. Kendisi istiyor oynayalım diye ama çok yorgun oluyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerine göre “kişisel ihtiyaçlar” kodu oluşturulmuştur. Kişisel ihtiyaçlar kodunda babanın bireysel gereksinimlerinden bahsedilmiştir. T5 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: *Kendime göre yapacak bir şeylerim oluyor kimi zaman kendimi eğlendirmek adına bir şeyler yapmak istiyorum kimi zaman merak ettiğim gün içinde yapamadığım notlarım oluyor, onlarla vakit geçiriyorum. Kimi zaman boş vakit geçiriyoruz.*

T7: *...kendi yoğunluğum, ekstra kendi işim oluyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerine göre “iş stresi” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oynamasını iş streslerinin etkilediğine dair düşüncelerini içermektedir. T6 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: *Kafam işten dolayı bir şeye çok takılmış oluyor, gergin oluyorum. O zamanlar pek oynayasım gelmiyor açıkçası. Çünkü gergin olduğum zaman yaptığı bir şey canım sıkarsa çocuğuma ters davranmak istemediğim için oynamak istemiyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerine göre “sosyal faaliyetler” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların sosyal faaliyetler sebebiyle oyun oynama durumunun engellendiğini belirten ifadelerden oluşmaktadır. T7 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T7: *Kendi işim haricinde sosyal ilişkilerim ve işlerim, bazen eve gitmediğim zamanlar oluyor.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Evde çocuğunuzla birlikte oyun oynuyor musunuz? Ne sıklıkla oyun oynuyorsunuz? Oynuyorsanız nasıl

oyunlar oynuyorsunuz? Eğer oynamıyorsanız neden oynamıyorsunuz?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.12’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.12: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun süreçleri temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Oynama Durumları	Oynuyor	10
	Oynamıyor	-
Oynama Sıklıkları	Her Gün	9 (A1, A2, A3, A4, A5, A6, A8, A9, A10)
	Haftada 3-4 Gün	1 (A7)
Oynanan Oyunlar	Hareketli Oyunlar	7 (A1, A2, A4, A5, A6, A7, A9)
	Sosyal Oyunlar	3 (A6, A9, A10)
	Öğretici Oyunlar	2 (A3, A10)
	Sembolik Oyunlar	2 (A1, A4)
	Araçlı Oyunlar	2 (A3, A7)
	Sosyal Oyun	1 (A10)
Oyun Oynamayı Engelleyen Faktörler	Yorgunluk	3 (A5, A7, A9)
	Kişisel İhtiyaçlar	2 (A2, A7)
	İş Stresi	1 (A5)
	Sosyal Faaliyetler	1 (A7)
	Çocuğun Oynamaması	1 (A8)
	İş Yoğunluğu	1 (A9)

Tablo 4.12 incelendiğinde, oynama durumları alt temasına ait oynuyor kodunda 10 katılımcının yanıtlarının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca oynama sıklıkları alt temasına ait hergün kodunda 9, haftada 3-4 gün kodunda ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Oynanan oyunlar alt temasına ait hareketli oyunlar kodunda 7, sosyal oyunlar kodunda 3, öğretici oyunlar kodunda 2, sembolik oyunlar kodunda 2, araçlı oyunlar kodunda ise 2 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında oyun oynamayı engelleyen faktörler alt temasına ait yorgunluk kodunda 3, kişisel ihtiyaçlar kodunda 2, iş stresi, sosyal faaliyetler, çocuğun oynamaması ve iş yoğunluğu kodlarında ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oynama durumları alt teması değerlendirmelerinin tamamında “oynuyor” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kodda babaların oyun oynama durumu değerlendirmeleri yer almaktadır. A1 ve A4 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: *Evet oynuyoruz.*

A4: *Evde çocuğumla birlikte en az annesi kadar oynuyorumdur.*

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oynama sıklıkları alt teması değerlendirmelerinin başında “her gün” kodunun geldiği görülmektedir. Her gün kodunda babaların oyun oynama sıklığına dair bilgiler yer almaktadır. A6 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A6: *Yani günde üç defa, dört defa en az. Belkide çok daha fazla oyun oynuyorum.*

A8: *Her gün oynarım.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynama sıklıkları alt teması değerlendirmelerine göre “haftada 3-4 gün” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların çocuklarıyla oyun oynama sıklığına dair ifadelerini içermektedir. A7 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A7: *Yani her gün olmasa da iki günde bir kesin oynuyoruz.*

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerinin başında “hareketli oyunlar” kodunun geldiği görülmektedir. Hareketli oyunlar kodunda baba ve çocuğun fiziksel olarak hareket ettiği oyunlara dair ifadeler bulunmaktadır. A5 ve A9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A5: *...Ya da işte topla oynuyorum. Topları ayaklarına atıyorum vur diye vurduğunda oley süpersin gibi şeyler söylüyorum hem özgüveni de yerine gelsin diye.*

A9: *...Onun dışında da yani genelde sataşp kaçmayı seviyor. Benim onu kovalamamı istiyor. Bazen onun beni kovalamasını istiyor. En çok bunu yapıyor...*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “sosyal oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Sosyal oyunlar kodunda baba ve çocuğun oyun oynarken karşılıklı iletişim kurma, mutlu etme

gibi durumları deneyimlemesini içeren ifadeler bulunmaktadır. A6 ve A9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A6: Gıdıklama, ayaklarından çekerek sürükleme, onu heyecanlandırma, ellerini çırpma, yani belki bir çingirakla onu coşturma, öpme, gizlenme sonra tekrar ortaya çıkma, önüne kule koyuyorum, kuleyi devirmeye çalışıyor sonra kuleyi ondan geri çekiyorum gibi.

A10: Arkadaşlarıyla, iletişimiyle alakalı. Biraz böyle agresif davranışlar oluyor. Onu daha hafifletmek için. Daha çok böyle yumuşak ve kibar olması için oynuyoruz.

A9: Onunla takılıyorum, eğleniyorum, işte onu güldürüyorum.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “öğretici oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Öğretici oyunlar kodu babaların çocuklarıyla oynarken bir yandan eğitici içerikte olması durumundan bahsetmelerini içermektedir. A3 ve A10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: Mesela öğrenme becerisini geliştirme ya da böyle düşünebilmesi için iyi ya da kötü, stratejik şekilde oyunlar olabilir.

A10: Daha çok renklerle, sayılarla, evin içinde kullanılacağı malzemelerle ilgili...

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “sembolik oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Sembolik oyunlar kodu gerçek hayattan kesitler ve işlevsel oyun oynamayı içermektedir. A1 ve A4 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A1: Ata binme şekilde sırtıma biniyor. Onu çok seviyor misal....

A4: Zaten geldiğim zaman hemen sırtıma atlar. 1-2-3 başlar. Evin içinde özür dilerim, at gibi koşturur beni.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oynanan oyunlar alt teması değerlendirmelerine göre “araçlı oyunlar” kodu oluşturulmuştur. Araçlı oyunlar kodu yapılandırılmış bir oyun veya oyuncağa dair ifadeleri içermektedir. A3 ve A7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: ...*Ya da ne diyeyim Buzkırma, yapboz... Ama aksiyon isterse farklı oyunlarda oluyor.*

A7: ...*Ya da legoyla oynarız.*

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerinin başında “yorgunluk” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kodda babaların oyun oynamasını yorgunluk durumunun engellediğine dair düşünceler bulunmaktadır. A5 ve A9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A5: *Yani her gün olmasa da bazen çok yorgun olabiliyorsun...*

A9: ...*Onun dışında da hareketli oyun olduğu için sürekli o hareketin içerisinde kalamıyorsun....*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreci temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt teması değerlendirmelerine göre “kişisel ihtiyaçlar” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların bireysel ihtiyaçlarının oyun oynama sürecini engellediğine dair düşünceler bulunmaktadır. A2 ve A7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: ...*Mesela ben bir dizi seyrediyorsam o sırada bir şey isterse oynayamam...*

A7: ...*Ya nasıl diyeyim bazen ben ufak tefek kendime zaman ayırıyorum.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan oyun süreçleri temasına ait oyun oynamayı engelleyen faktörler alt temasında ürettikleri diğer kodlara ilişkin alınan ifadeler şöyledir.

A5: ...*Ya da işlerle alakalı moralsiz olabiliyorum. Genelde onları yansıtmamaya çalışıyorum ama arada sırada oynamadığım zamanlar oluyor.*

A7: *Ailemle, arkadaşlarımla görüşme amaçlı dışarı çıkıyorum ya da bir yere gitmem gerekiyor, oraya gidiyorum. Ondan dolayı...*

A8: *Mesela araba sürmeye çalışalım, gel arabacılık oynayalım diyorum. Kendisi bireysel takılıyor. Normal gittiğim anaokulunda da öyle genelde hep bireysel. Diğer çocukların arasına kaynaşamıyor, sosyalleşemiyor. Bizimle de öyle. Beraber oyun oynama becerisi çok yok. Bireysel olarak kendi oynuyor.*

A9: *Vakit olarak çalışma hayatından dolayı oynayamıyorum.*

Tablo 4.11 ve Tablo 4.12 karşılaştırıldığında, her iki grup babanın da çocuklarıyla oyun oynadığı görülmüştür. Oynama sıklıklarına bakıldığında ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre daha az sıklıkta oyun oynadıkları gözlenmiştir. Babaların çocukları ile oynadıkları oyunlar incelendiğinde ise her iki grup babanın da sembolik ve araçlı oyun oynadığı, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çoğunlukla hareketli oyunlar ve akıl ve zekâ oyunları oynadığı, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların da çocukları ile hareketli oyunlar oynadığı ancak akıl ve zekâ oyunlarını oynamadığı gözlenmiştir. Babaların oyun oynamayı engelleyen faktörler incelendiğinde ise her iki grup babanın da iş yoğunluğu, yorgunluk, iş stresi, sosyal faaliyetler, kişisel ihtiyaçlar nedenlerini içeren ifadeler kullanırken atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan farklı olarak çocuğunun oyun oynamak istememesi nedenini de ifade ettiği görülmüştür.

4.2.6. Oyun Oynarken Zorlanma Temasına İlişkin Bulgular

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Çocuğunuzla oyun oynarken zorlanıyor musunuz? Zorlanıyorsanız hangi alanlarda zorlanıyorsunuz?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.13’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.13: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken zorlanma temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Zorlanma Durumları	Zorlanıyor	10 (tamamı)
	Zorlanmıyor	-
Zorlanılan Alanlar	Oyun Sürecini Yönetme	4 (T6, T8, T9, T10)
	Oyundaki Problem Davranışları Yönetme	3 (T4, T7, T9)
	Yorucu Etkinlikler	2 (T1, T2)
	Oyun Süresinin Uzaması	2 (T3, T9)
	Çocuğun Düzeyine Uygun Davranma	1 (T5)

Tablo 4.13 incelendiğinde, zorlanma durumları alt temasına ait zorlanıyor kodunda tüm katımcıların yanıtlarının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca zorlanılan alanlar alt temasına ait oyun sürecini yönetme kodunda 4, oyundaki problem davranışları yönetme kodunda 3, yorucu etkinlikler kodunda 2, oyun süresinin uzaması kodunda 2 ve

çocuğun düzeyine uygun davranma kodunda ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanma durumları alt teması değerlendirmelerinin tamamında “zorlanıyor” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kod babaların oyun oynarken zorlanma durumlarını ifade eden düşünceleri içermektedir. A1 ve A4 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: Zorlanıyorum hocam.

T9: Evet çok zorlanıyorum.

Sonuçlar incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyun sürecini yönetme” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun sırasında çocukla olan süreci yönetmeye dair ifadeleri içermektedir. T6 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T6: Zorlandığımız tek konu oğlumun oyunlarda yenilgiyi kabul etmemek huyu, o bizi çok yoruyor. Bir oyun oynuyoruz, onu kendisine defalarca anlatıyoruz. Bu arada çalıştık güzelce, pedagoğlara da gittik...

T9: Odaklanmadıkça bu süreç uzuyor o da beni zorluyor. Dediklerimi pek yapmıyor, yapmamaya çalışıyor. Daha çok başka şeylerle ilgileniyor. Aynı anda birkaç oyuncakla ilgileniyor örneğin lego yaparken bir yandan deney setini getirmek istiyor diğer yandan puzzle koyuyor. Bir yandan lego yaparken eline bir silah almış, silahla vuruyor gibi karışık durumlar gerçekleştiriyor.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyundaki problem davranışları yönetme” kodları oluşturulmuştur. Bu kod oyun esnasında çocuğun sergilediği problem davranışlara dair ifadeleri içerir. T4 ve T7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T4: Huysuz olmadığı zaman zorlamıyorum. Huysuz olduğu zaman haliyle biraz zorlanıyoruz yani, anneye kaçıyor çünkü...

T7: *Hayal dünyalarına giremediğim zaman zorlanıyorum çünkü inatçı oluyorlar, ısrarcı da oluyorlar ya da bazen kural tanımamazlık kısmına çok girmeye çalışıyorlar. Çünkü onu becerdikleri için onu becerdikleri için yani neye örnek verebilirim ki... Satrançta mesela o anda kalenin yapacağı hamleyle filin yapacağı hamle aynı değildir ama o anda onlar onu yiyebileceğini düşündüğü için ve o hamleyi yapmak istediği için gibi o inatlaştıkları zaman biraz beni geriyor işin açığı çok tahammül edemiyorum. Çünkü tekrar tekrar anlatıyorsun, kuralları olduğunu belirtiyorsun. Onları da dediğim gibi anlıyorum onlar da kolaylarına geldiği için öyle yapmak istiyorlar. Bir bu kısmı bir de o hayal dünyalarına giremediğim zaman kendimi yetersiz hissettiğim oluyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerinin başında “yorucu etkinlikler” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kod babaların fiziksel anlamda çocuklarıyla oynarken zorlandıkları durumlara dair ifadeleri içermektedir. T1 ve T2 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T1: *Parka götürme konusu beni açıkçası düşündürüyor. Çünkü yorgun olduğum zamanlarda dışarı çıkayım, parka gideyim, parkta salıncakta sallayayım. O efor beni bazen düşündürüyor. Belki bu olabilir, hareketli şeyler.*

T2: *Yaşta biraz ilerledi belki daha genç anne babalar için bu sıkıntı değildir de bazen fiziki olarak zorlanıyorum. Çocuk da şimdi illa her zaman peşinden koşmanı beklemiyor sen bir yerde olsan yönlendirsen bir atmaca yakalamaca falan oynasan onu da kabul ettiği için o yorulduğum noktayı öyle geçirip sonra devam ediyorum.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyun süresinin uzaması” kodu oluşturulmuştur. Bu kodda babaların oyun süresi uzadığında farklı sebeplerden dolayı zorlandıklarına dair ifadeleri yer almaktadır. T3 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T3: *Zaman faktörü devreye giriyor. Zamanım olmadığında çocuğum çok ısrar ettiğinde zamansal kaynaklı zorlanıyorum.*

T9: *Kendi aklımda bir zaman dilimim, oynayabileceğim sabrım var. Odaklanmadıkça bu süreç uzuyor o da beni zorluyor.*

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “çocuğun düzeyine uygun davranma” kodu oluşturulmuştur. Bu kod oyun esnasında babanın çocuğun bakış açısından oyuna bakabilmesine dair düşünceleri içerir. T5 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T5: Onun seviyesine inemiyorum. Çocuk dili ile konuşma yani mesela annesi işte bu çocuk gibi konuşup çocuk gibi davranabiliyor. Ben o konuda biraz şeyim yani.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Çocuğunuzla oyun oynarken zorlanıyor musunuz? Zorlanıyorsanız hangi alanlarda zorlanıyorsunuz?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.14’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.14: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre oyun oynarken zorlanma temasına ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Zorlanma Durumları	Zorlanıyorum	7 (A1, A2, A4, A6, A8, A9, A10)
	Zorlanmıyorum	3 (A3, A5, A7)
Zorlanılan Alanlar	Oyundaki Problem Davranışları Yönetme	3 (A1, A4, A8)
	Oyun Sürecini Yönetimi	3 (A1, A2, A10)
	Fiziksel Yetersizlik	1 (A6)
	Çocuğun Düzeyine Uygun Davranma	1 (A2)

Tablo 4.14 incelendiğinde, zorlanma durumları alt temasına ait zorlanıyor kodunda 7, zorlanmıyor kodunda 3 katılımcının yanıtlarının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca zorlanılan alanlar alt temasına ait oyundaki problem davranışları yönetme kodunda 3, oyun sürecini yönetimi kodunda 3, fiziksel yetersizlik ve çocuğun düzeyine uygun davranma kodlarında ise 1 babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanma durumları alt teması değerlendirmelerinin başında “zorlanıyorum” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kod babaların oyun oynarken zorlanma durumuna dair ifadelerini içermektedir. A8 ve A10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A8: *Evet zorlandığım zamanlar oluyor.*

A10: *Zorlanıyoruz.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanma durumları alt teması değerlendirmelerine göre “zorlanmıyor” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların oyun oynarken zorlanma durumlarına dair ifadelerine yer vermektedir. A3 ve A7 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A3: *Hayır, zorlanmıyorum.*

A7: *Zorlanmıyorum.*

Sonuçlar incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerinin başında “oyundaki problem davranışları yönetme” kodunun geldiği görülmektedir. Bu kod oyun içinde çocukların sergilediği ve babaları zorlayan davranışlara dair düşünceleri içerir. A4 ve A8 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A4: *Mesela başka bir ortamda, anneyle beni görsün direkt anneye gider, gelmez bile bana. Ama anne olmasın direkt bana gelir.*

A8: *Mesela top oynuyoruz. Topa vurmaya öğreteceğim, şut çektireceğim ama yaptıramıyorum. Alıp eliyle havaya atıyor, öyle şeyleri oluyor. Biraz bazı oyunları oynamakta zorlanıyoruz.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “oyun sürecini yönetme” kodu oluşturulmuştur. Bu kod oyunu başlatırken ve oyunu sürdürürken babaların zorlandığı kısımlara dair düşünceleri içermektedir. A2 ve A10 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: *Ben oyun başlatamıyorum bir eşyayla, onun seviyesine inemiyorum yani yaşımda geçti.*

A10: *Çünkü mesela bir oyun oynuyoruz. Bir renkle alakalı bir şey çalışacağız. Onu günlerce, haftalarca oynuyoruz. Bir gelişim kaydetmiyor bu durum bizi sıkıyor tabii... Çok uzun sürüyor bir de devamlı istediği için bir yerde artık yoruluyorsun.*

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “fiziksel yetersizlik” kodu

oluşturulmuştur. Bu kodda babalar çocuklarının sahip olduğu fiziksel yetersizliklerin oyun oynarken onları zorladığından bahsetmişlerdir. A6 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A6: Çocuğum oturamadığı için, desteksiz oturamadığı için muhakkak oyunlarımızın ya bir koltukta olması gerekiyor ya da bir yatakta oynamak zorundayız maalesef. O yüzden ayakta oyunlar oynayamıyoruz. Desteksiz oturması gerektiren oyunları çok fazla oynayamıyoruz.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma temasına ait zorlanılan alanlar alt teması değerlendirmelerine göre “çocuğun düzeyine uygun davranma” kodu oluşturulmuştur. Bu kod babaların çocuğa göre oyun oynarken zorlandıklarına dair ifadeleri bulundurmaktadır. A2 kodlu baba bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

A2: Hani biraz daha belki 20'lerinde olan bir baba olmuş olsaydım. Ben 45 yaşındayım şimdi bununla böyle falan... Biraz bana saçma da geliyor yani artık. yani o tarz çocuğun seviyesine inmek de benim zorlandığım bir şeydi.

Tablo 4.13 ve Tablo 4.14 karşılaştırıldığında, her iki grup babanın da çoğunlukla çocukları ile oyun oynarken zorlandıkları görülmüştür. Zorlanılan alanlara bakıldığında ise her iki grup babanın da oyun sürecini yönetme, oyundaki problem davranışları yönetme, hareketli aktiviteler, çocuğun düzeyine uygun davranma alanlarında zorlandığı, tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan farklı olarak oyun süresinin uzaması alanında zorlandığı bunun yanında atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan farklı olarak fiziksel yetersizlik alanında zorlandığını ifade ettiği görülmüştür.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Genel olarak eklemek istediğiniz başka şeyler var mıdır?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.15’te kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.15: Tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre eklemek istenenler kategorisine ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Oyunla İlişkili	Oyun Oynanması Gerekliliği	3 (T6, T7, T9)
	Oyun Alanlarının Kısıtlılığı	1 (T7)
	Oyunlarda Birçok Duygunun Deneyimlenmesi	1 (T8)
Çocukla İlişkili	Çocuğa Açıklama Yapmak	1 (T1)
	Çocukların Doyumsuzluğu	1 (T7)
	Çocuğun Birey Olduğunu Farketmek	1 (T1)
Yetişkinle ilişkili	Aile İlişkilerinin Önemi	1 (T7)
	Zaman Kısıtlılığı	1 (T9)
	Çocuğun Gelişimi Hakkında Bilgili Olmak	1 (T3)
	Hayat Uğraşları	1 (T9)

Tablo 4.15 incelendiğinde, oyunla ilişkili alt temasına ait oyun oynanması gerekliiği kodunu 3, oyunlarda birçok duygunun deneyimlenmesi ve oyun alanlarının kısıtlılığı kodlarında ise 1’er babanın yanıtının yer aldığı görölmektedir. Ayrıca çocukla ilişkili alt temasına ait çocuğun birey olduğunu farketmek, çocukların doyumumsuzluğu ve çocuğa açıklama yapmak kodlarında 1’er babanın yanıtının yer aldığı görölmektedir. Bunun yanında yetişkinle ilişkili alt temasına ait çocuğun gelişimi hakkında bilgili olmak, aile ilişkilerinin önemi, zaman kısıtlılığı ve hayat uğraşları kodlarında 1’er babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların eklenmek istenenler teması değerlendirmelerinin başında “oyun oynanmasının gerekliiği” kodunun geldiği görölmektedir. Bu kodda babalar çocuklar için oyunun bir gereklik olduğunu ifade eden düşüncelerinden bahsetmişlerdir. T7 ve T9 kodlu babalar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

T7: *Çocukların ilerleyen zamanlarındaki dediğim gibi biz yedi kardeşiz ben en küçüğüm ve yani ben çocukluk döneminde babam 40’lı 50’li yaşlarındaydı yani o dönemlerindeydi. Ama ona rağmen eve girerken böyle benden iki top atıp vermesi bile şu an mesela o kare aklımdadır. O yüzden daha çok oynamamız gerektiğini ben de dahil olmak üzere daha çok oynamamız gerektiğini düşünüyorum.*

T9: Yani aslında sorular genelde kapsıyor diye düşünüyorum ama çocuklarla oyun oynanması gerekiyor. Dediğim gibi özgüvenini geliştirmek için, mutlu çocuk geliştirmek için.

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan eklenmek istenenler temasında ürettikleri diğer kodlara ilişkin alınan ifadeler şöyledir.

T1: Ben açıkçası diyalog konusunda gözlemlediğime göre söyleyeyim. Çocuklara sanki kendi yaşıtımız gibi iletişim kurmak, o şekilde sorular sormak ve fikrini almak olduğunu düşünüyorum ve ben açıkçası öyle yapıyorum. O yüzden büyük büyük cevaplar alıyorum bazen kendilerinden. Bu şekilde iletişimde kalmak, hatta bir şekilde istemediğimiz veya istediğimiz bir şey yaptırmak, diyalogla bunu mümkün olduğunca aktararak, anlatarak yaparsak daha faydalı olur düşüncesindeyim.

T3: Yani bu alanda çocuklar üzerinde velilerin pedagojik olarak belli bir yetkinliğe erişmesi lazım, ben de dahil olmak üzere. Daha fazla faydalı olabilmek lazım. Onların dönemsel olarak neye ihtiyaçları var? Neyden haz alırlar, neyden rahatsız olurlar? Onların gelişim dönemlerinde veliler olarak ne yapmamız gerekir? Bunların biz velilere bir şekilde öğretilmesi lazım diye düşünüyorum.

T7: Çocukların bu özellikle doyumsuzluk kısmı çok dikkatimi çekiyor...Bu çok hızlı yaşamak istemeleri teknoloji çağından geliyor, onu anlayabiliyoruz ama bu doyumsuzluk kısmı benim çok dikkatimi çeken bir nokta. Bu tarz araştırmalar muhakkak vardır ama... Belki bu çocuk-baba ilişkileri ya da anne-baba, aile kavramı tam oturmadığından da olabilir diye düşünüyorum. Ciddi anlamda, hele ki büyük şehirlerde yoğunluklar var, insanların zihin yoğunlukları ve çocukların oyun oynayabileceği alanlar çok kısıtlı. Bu alanlarda kısıtlı olduğu için çocuklara daha fazla ya da ebeveynlere daha fazla iş düştüğünü düşünüyorum.

T8: Oyun dünyasında deneyimledikleri güzel şeyler var. Bu oyun süreci bitmeyecek, hep devam edecek. Kendim de çok sevdiğim, devam ettiğim kutu oyunları aslında yeni bir oyun oynuyoruz. Yani oyun içerisinde rollere giriyoruz, farklı karakterlerdeyiz ve oyunda pek çok şey deneyimleyebiliyorsun. Heyecan var, gerilim var. adrenalin var ve bir arada yapıyorsun bunları. Sosyallik de bunun içerisinde. Aile, oyun tam anlamıyla hayatımızın her noktasında olacak, devam edecek. Hatta bugün bile konusu geçti. Belki biraz daha oynayabileceğimiz bir sürü kutu oyun var. Onlarla hep birlikte oynayacağız.

Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara yöneltilen “Genel olarak eklemek istediğiniz başka şeyler var mıdır?” görüşme sorusu doğrultusunda Tablo 4.16’de kod ve sıklık bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 4.16: Atipik gelişim gösteren çocuğu olan babalara göre eklemek istenenler kategorisine ait kod ve sıklık bilgileri

Alt Tema	Kod	Sıklık
Oyunla İlişkili	Oyun Oynanması Gerekliliği	1 (A6)
	Oyunun Çocuğun Aile Bağına Etkisi	1 (A7)
	Daha Uzun Süre Oyun Oynanması Gerekliliği	1 (A4)
	Oyun Oynamanın Gelişime Etkisi	1 (A7)
	Ödevlerin Oyunlaştırılması	1 (A9)
Çocukla İlişkili	Çocuklara Yeterli Zaman Ayırılması Gerekliliği	1 (A6)
	Çocuğa İlgi, Zaman, Emek Verilmesi Gerekliliği	1 (A6)
	Çocukların Kendini Yeterli Görme İhtiyacı	1 (A4)
	Çocuklara Sınırsız Verilen Telefon / Tabletler	1 (A6)
Yetişkinle İlişkili	Yetişkinlerin Oyun Sevgisi	1 (A3)
	Babaların Daha Çok Çocuk Sorumluluğu Alması Gerekliliği	1 (A4)
	Ebeveynlerin Eğitim Alması Gerekliliği	1 (A10)

Tablo 4.16 incelendiğinde, oyunla ilişkili alt temasına ait daha uzun süre oyun oynanması gerekliliği, oyun oynanması gerekliliği, oyun oynamanın gelişime etkisi, oyunun çocuğun aile bağına etkisi, ödevlerin oyunlaştırılması kodlarında 1’er babanın yanıtının yer aldığı görülmüştür. Bunu yanında çocukla ilişkili alt temasına ait çocukların kendini yeterli görme ihtiyacı, çocuklara yeterli zaman ayırılması gerekliliği, çocuğa ilgi, zaman, emek verilmesi gerekliliği, çocuklara sınırsız verilen telefon / tabletler kodlarında 1’er babanın yanıtının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca yetişkinle ilişkili alt temasına ait ebeveynlerin eğitim alması gerekliliği, yetişkinlerin oyun sevgisi, babaların daha çok çocuk sorumluluğu alması gerekliliği kodlarında ise 1’er babanın yanıtının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Veriler incelendiğinde atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalardan eklenmek istenenler temasında ürettikleri kodlara ilişkin alınan ifadeler şöyledir.

A3: *Oyun oynamayı ben de seviyorum. Hoşuma gider böyle aksiyon olsun, strateji olsun, geliştikleri biçimler olsun onları ben de öneririm.*

A4: *Şimdi bu çocukların... Evet yük annede görünüyor ama baba da bazen ben kendim için söyleyeyim kafa olarak o kadar kendimi kötü hissediyorum ki nasıl kötü hissediyorum... Bir şey de itiraf etmem gerekirse. Belki bazen oyunlarım oluyor ama bu kadar uzun sürmemiştir oğlumla. Onu da itiraf edeyim oyun konusunda.*

A6: *Bence tüm babaların çocuklarla yeterince zaman geçirmesi gerekiyor. Tüm çocukların oyun oynaması gerekiyor. Çeşitli bahanelere sığınıp çocuklarıyla oyun oynamaktan kaçılmaması gerekiyor. “Al şu tableti, al şu telefonu, al şu oyuncakları. Sana en pahalı oyuncakları alıyorum, en pahalı telefonları alıyorum, tabletleri alıyorum. Benimle muhatap olma, köşende git otur.” tarzı yaklaşımın çok ciddi sonuçları, zararlı sonuçları olduğunu düşünüyorum. Bence tüm çocukların özel yada özel olmayan fark etmeksizin ciddi anlamda ilgiye, emeğe ve zamana ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum.*

A9: *Ben kendi çocuğum için dikkat tanıklığı tanısı da var yani dikkati çok çabuk dağılıyor. Ödevle alakalı, okulla alakalı bir şey olduğunu bildiği için yanaşmıyor. Dolayısıyla onun dikkatini çekmek için de bunu eğlenceli hale getiriyoruz. Onu kovalarken yaptırmaya çalışıyorum. Mesela burada kursta verdiği hareketler vardı. Kollarını yana aç, havaya kaldır diye. Bunu bile yaparken, bir kovalamaca oyunun içerisindeyken yaptırmaya çalışıyorum.*

A10: *Bizim eğitim almamız lazım ama bunun pek bir mümkünatı şu an yok.*

Tablo 4.15 ve Tablo 4.16 karşılaştırıldığında; her iki gruptaki babaların eklemek istediklerinde oyun oynanmasının gerekliliği konusu ön plana çıkmış, ancak kodlama sayıları farklılık göstermiştir. Ayrıca tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ifadelerinde çocuğun birey olduğunu fark etme, çocuğun gelişimi hakkında bilgili olma ve oyun oynarken zaman kısıtlılığı gibi konular üzerinde durulurken; atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ifadelerinde ise babaların daha fazla sorumluluk alması gerektiği, çocuklara daha fazla zaman ayrılması ve çocuklara verilen sınırsız telefon/tablet kullanımı gibi konular öne çıktığı görülmüştür.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerinin incelenmesi amacı doğrultusunda elde edilen gözlem ve görüşmelere dair bulgular, araştırmanın alt amaçlarını ve oluşturulan temaları takip ederek ilgili alanda yapılan çalışmaların sonuçlarıyla birlikte tartışılmıştır.

Tipik gelişim gösteren çocuklar ve babalarının oyun süreci gözlemleri incelendiğinde babaların yarısının oyuna başlarken motive edici sözler söylediği, büyük çoğunluğunun oyuna başlarken çocuğun fikrini aldığı, yarısının oyun sırasında sözel ve davranışsal engellemelerde bulunduğu görülmüştür. Bunun yanında büyük çoğunluğunun oyun sürecinde oyunu sürdürücü nitelikte sorular sorduğu, çocuğun yaptığı ürünü anlatmasını istediği, çocuğun yönlendirmesine izin verdiği, çocuk ile iş birliği sağladığı, süreçte sözlü iletişim kurduğu, çocuğun sözsüz mesajlarına karşılık verdiği, duygularını çocuğa yansıttığı, motive edici söz ve davranışlarda bulunduğu, çocuğa fırsat verdiği, çocuğun yaptığı ürünü bitirmesine izin verdiği ve oyun sürecini bitirmeden önce çocuğa haber verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocukları ile olumlu oyun süreci geçirmesinin nedeninin toplumda değişen babalık rolleri ile birlikte çocukları ile daha çok vakit geçirmeleri böylece de çocukları ile oyun becerilerinin pozitif etkilenmesi olabilir. Aydın Kılıç (2016) babaların çocuğun hayatına katılımını ve baba çocuk ilişkisini incelemek amacıyla Ankara, Trabzon ve Erzurum illerinde 4-6 yaş grubu çocuğu olan 870 baba ile yaptığı çalışmada babaların çocukların hayatına katıldıkları ve bu katılımın baba çocuk ilişkisini olumlu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır (195). Ayrıca bu sonucu destekler nitelikte Lindsey ve ark. (2010) anne çocuk ve baba çocuk ilişkilerini çocuklarının akran ilişkileriyle karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmalarında, babaların çocukların bakımına katıldığı, onlarla oyun oynarken olumlu duygularının yüksek olduğu ve bununla bağlantılı olarak da kaliteli çocuk ebeveyn ilişkileri içinde oldukları sonucuna varmıştır (196). Alabay ve Kantekin (2018) ise okul öncesi dönem çocuklar ve babalarının oyun süreindeki etkileşimlerini incelemeyi amaçladıkları nitel çalışmada 10 baba ve 10 çocuğun oyun süreçlerini kamera kaydına alıp analiz etmiş ve bu çalışmada bulunan sonucun tersine babaların oyun oynarken daha çok olumsuz davranış ve tutumlar sergilediği sonucuna ulaşmışlardır (170). Çalışmalar arası farklı sonuçların çıkmasının nedeninin babaların öğrenim durumlarının iki

çalışmada farklı olması olabilir. Kuruçırak (2010) yaptığı 4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada 260 baba ile çalışmış ve babaların bebek bakımına katılımlarının babalık rolüne dair algılarıyla ilişkili olduğu, babaların ilgi ve oyun aktivitelerine yüksek katılım sağladıkları bunun yanında da baba katılımı ile babaların öğrenim durumları arasında pozitif yönde yüksek ilişki olduğunu bulmuşlardır (197).

Atipik gelişim gösteren çocuklar ve babalarının oyun süreci gözlemleri incelendiğinde ise babaların çoğunluğunun oyun sürecinde çocuğa fırsat verdiği, oyun sürecinde motive edici sözler söylediği, çocuğun sözsüz mesajlarına karşılık verdiği, çocuğun oyun sürecini yönetmesine izin verdiği, oyunu sürdürücü nitelikli sorular sorduğu ve sözlü iletişimde bulundukları gözlenirse de çoğunluğunun oyuna başlarken motive edici sözler söylemediği, oyuna başlarken çocuğun fikrini almadığı, sözel ve davranışsal engellemelerde bulunduğu, çocuğun yaptığı ürünü anlatmasına izin vermediği, babaların duygularını yansıtmadığı, çocuğun yaptığı ürünü anlatmasına izin vermediği ve oyun sürecini bitirmeden önce çocuğa haber vermediği sonucu bulunmuştur. Arslan ve Diken (2020) tarafından yapılan OSB tanısı almış 30 çocuk ve babasının katıldığı, baba-çocuk etkileşiminin araştırıldığı nitel çalışmada babalarının çocuklarıyla iletişim kurarken düşük veya orta düzeyde etkileşimsel davranış sergilediği görülmüştür. Bunun yanında babaların duyarlılık-tepkisellik ve duygusal etkileşimsel ifade davranışları olumlu yönde arttığında, OSB'li çocukların etkileşimsel davranışları veya katılımı da olumlu yönde arttığı, babaların başarı odaklı yönerge veya öğretim odaklı etkileşimsel davranışları arttığında, OSB'li çocuklar daha az etkileşimsel veya katılım davranışları gösterdiği bulunan çalışma bu sonucu destekler niteliktedir (198). Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçlerinin genellikle olumsuz olmasının nedeninin çocukların yetersizlik durumlarından kaynaklandığı düşünülebilir. Çalışmaya katılan atipik gelişim gösteren çocukların tanılarına bakıldığında tanılarını çoğunlukla otizm spektrum bozukluğu olduğu görülmektedir. Otizmin doğasında var olan sosyal iletişimlerdeki yetersizlikler etkileşimi etkilediği düşünülebilir. Bu görüşü destekler nitelikte çalışmalara bakıldığında; Spiker ve ark. (2002) ve Yoder ve ark. (1998) otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve ebeveynleri ile yaptıkları çalışmalarda otizmden etkilenme düzeyleri ile ebeveyn çocuk etkileşimleri arasında negatif yönlü ilişki olduğunu buldukları çalışmalar örnek gösterilebilir (199,200). Ayrıca El-Ghoroury ve Romanczyk (1999) OSB'li 9 çocuk, kardeşleri ve ebeveynlerinin oyun etkileşimlerini incelediği nitel

çalışmada ebeveynlerin OSB'li çocuklarıyla tipik gelişim gösteren çocuklarından daha çok oyun davranışı sergilediği görülmüştür (201).

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri karşılaştırıldığında tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre oyun sürecinde daha çok motive edici davranışlar sergilediği, çocuklarının fikirlerini daha fazla dikkate aldığı ve daha fazla iş birliği sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre daha fazla sözel ve davranışsal engellerde bulunduğu, daha az sözel iletişim kurduğu ve daha az duygularını yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır. Korkusuz (2023) özel gereksinimli ve tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin çocukları ile etkileşimlerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçladığı nitel çalışmada ebeveynlerin tipik gelişim gösteren çocukları ile kurdukları etkileşimde atipik gelişim gösteren çocukları ile kurdukları etkileşime göre daha yüksek duyarlı yanıtlayıcı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (202). Ayrıca İrtiş (2016) farklı düzeylerde görme yetersizliği olan ve normal gelişim gösteren küçük yaş grubu 51 çocuk ve annenin anne çocuk etkileşimini karşılaştırmış ve tipik gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin çocukları ile etkileşimlerinde sıcak olma, duygusal ifade edici olma davranışlarını görme yetersizliği olan çocukların annelerinden daha çok sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır (203). Ayrıca Watson (1998) okul öncesi dönemde bulunan 14 OSB tanısı olan çocuk ile 14 normal gelişim gösteren çocuk ve annelerinin, serbest oyun bağlamında ebeveynlerin etkileşimsel davranışlarının çocukların iletişim becerilerine etkisini incelediği araştırmasında; OSB'li çocuğa sahip annelerin normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelere oranla yönlendirici sözel ifadeleri kullanma sıklığının daha fazla olduğunu tespit etmiştir (14). Pisula (2008) 14 otizmli çocuk ve babaları, 15 Down sendromlu çocuk ve babaları ve 16 tipik gelişim gösteren çocuk ve babalarının serbest oyun davranışlarını gözlemlediği çalışmanın sonucunda OSB'li çocukların babalarının Down sendromlu ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarından daha fazla oyun başlattığı ve çocuklarıyla daha fazla temas kurma girişiminde bulunduğu ulaşılmıştır (204). Çalışmalar bu yönleriyle bu sonucu destekler niteliktedirler. Oyun sürecindeki bu farklılaşmanın nedeni tipik gelişim gösteren çocukların tepkilerinin atipik gelişim gösteren çocuklara göre daha tahmin edilebilir olması olabilir (205).

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımları incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımlarının eğlenceli süreç, yeni bir şeyler ortaya çıkarma, gelişimi destekleyen faaliyet, kendini ifade etme ve mevcut durumu yineleme ifadelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımlamaları incelendiğinde ise çoğunlukla eğlenceli süreç, gelişimi destekleyen faaliyet, iletişim kurmak için yapılan eylem, ihtiyaç, çocukların hoşuna giden şeyler şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımlarından eğlenceli süreç, gelişimi destekleyen faaliyet ve ihtiyaç ifadelerinin ortak olduğu bulunmuştur. Hart (2010) ebeveynlerin oyuna dair görüşlerini incelediği çalışmada bu sonuca benzer olarak ebeveynlerin oyunu tanımlarken eğlence ve keyifli vakit geçirmeye yarayan bunun yanında öğrenmeyi barındıran etkinlik olarak tanımladıkları görülmüştür. Ayrıca tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların yoğun bir şekilde ifade ettiği yeni bir şeyler ortaya çıkarma ve kendini ifade etme tanımlamaların atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların hiç ifade etmediği, bunun yanında atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ifadelerinin yoğunlaştığı iletişim kurmak için yapılan eylem ve çocuğun hoşuna giden faaliyet oyun tanımlamalarının tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar tarafından yapılmadığı bulunmuştur (206). Bu farklılaşmanın nedeninin çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının farklılaşması olabilir. Cansever (2022) işitme kayıplı çocukların ebeveynleriyle oyun etkileşimlerini incelediği çalışmada ebeveynlerin işitme yetersizliği olan çocukları ile eğlenmek amacıyla değil iletişim kurma ve öğretme amacıyla oyun oynadıkları sonucuna ulaşmıştır (207). Bunun yanında Clark (1996) çalışmada anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarının çocuğun özelliklerine göre şekillendiği sonucuna ulaşmıştır (208).

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun çocuğu etkileme durumlarına dair görüşleri incelendiğinde her iki grup babanın da oyunun çocuğun gelişimini olumlu etkilediğini ifade ettiği görülmektedir. Işıkoğlu ve İvrendi (2008) anne babaların çocuklarının oyunlarına eşlik etme durumlarını inceledikleri nicel çalışmada bu çıkan sonuca benzer olarak ebeveynlerin çocuklarının oyun oynamasını destekledikleri, oyuna katıldıkları ve oyun etkileşimlerinin iletişimlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (209). Bunun yanında tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun olumlu etkilerine dair görüşleri incelendiğinde çoğunlukla bilişsel gelişimi desteklemesi, fiziksel gelişimi desteklemesi, hayal gücünü geliştirilmesi, hayatı öğretmesi,

özgüveni geliştirmesi, yeni şeyler üretme, iletişimi geliştirmesi ifadelerini kullandıkları görölmektedir. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun olumlu etkilerine dair görüşleri incelendiğinde ise görüşlerinin bilişsel gelişimi desteklemesi, sosyal duygusal gelişimi desteklemesi, yeni şeyler öğrenmesi, ebeveyn ile iletişimi arttırması ifadelerinde yoğunlaştığı sonucuna varılmıştır. Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun olumlu etkilerine dair görüşlerinden bilişsel gelişimi desteklemesi, fiziksel gelişimi desteklemesi, sosyal duygusal gelişimi desteklemesi ifadelerinin ortak olduğu bulunmuştur. Polat (2013) annelerin çocukların oyunu neden oynadığına dair yanıtlarını incelediği çalışmasında ulaşılan sonuçlara benzer olarak annelerin en çok duygusal gelişim için oynadıklarını, bedensel gelişim, rahatlama, ayrıca zaman geçirme, doğal ihtiyaç, bilişsel gelişim, sosyal gelişim ve hayata hazırlık cevaplarını verdiği görölmüştür. Oyunun olumlu etkileri konuşulurken tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların yoğunlukla ifade ettiği hayal gücünü desteklemesi ve yeni şeyler üretme olumlu etkilerini atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların hiç ifade etmediği, bunun yanında atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların yoğunlukla ifade ettiği yeni şeyler öğrenmesi olumlu etkisini tipik gelişim gösteren çocuğa sahip hiçbir babanın ifade etmediği bulunmuştur (210). Ulaşılan bu sonucun sebebinin ebeveynlerin çocuklarından beklentilerinin farklı olması olabilir. Diken (2012) özel gereksinimli çocuklar ve anneleri ile yaptığı nitel çalışmada bu çalışmanın sonuçlarına benzer olarak özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin daha başarı odaklı ve yönlendirici oldukları sonucuna ulaşmıştır (211). Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun olumsuz etkilerine dair görüşleri incelendiğinde kötü örnek oluşturabilmesi, ebeveynlerin olumsuz tepkileri ve yönlendirmeleri, tehlikeli olabilmesi, oynarken aşırıya kaçılabilmesi ifadelerinde yoğunlaştıkları görölmüştür. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun olumsuz etkilerine dair görüşlerinin oynarken aşırıya kaçılabilmesi, akran zorbalığına mazur kalabilmesi, yetersiz hissettirmesi olduğu görölmüştür. İki grubun oyunun olumsuz etkilerine dair görüşlerinden oynarken aşırıya kaçılabilmesi ifadelerinin ortak olduğu bulunmuştur. Bu sonuca benzer olarak İnan (2010) okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin karşılaştıkları problemleri incelediği çalışmasında anne babaların çocuklarıyla oynadıkları oyunların süresini ve çeşitliliğini ayarlama konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri sonucuna ulaşmıştır (212). Bu çalışmayı destekler nitelikte Razon, (1995) ise çalışan annelerle yaptığı çalışmasında annelerin sıklıkla yaşadığı duygunun suçluluk

olduğunu ve annelerin çocuklarına yeterince vakit ayıramadıkları düşüncesiyle bu duyguyu deneyimlediklerini belirlemiştir (213).

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenlere dair görüşleri incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çoğunlukla tehlikeli olmama, yaratıcı olma, hayal gücünü geliştirme, ortamda dikkat dağıtıcı öğelerin olmaması ifadelerini kullandıkları görülmektedir. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat ettiklerine bakıldığında ise hoş giden tepkiler verme, oyunu çocuğa göre sürdürme, öğretici olma, yakın davranma ifadelerini yoğunlukla kullandıkları görülmektedir. Tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat edilenlere dair görüşleri incelendiğinde hoş giden tepkiler verme, öğretici olma, sınırlandırmama ve tehlikeli olmama ifadelerinin ortak olduğu bulunmuştur. Babaların oyun oynarken çocuklarına hoş giden tepkiler vermeye dikkat etmeleri sonucuna benzer olarak Petrova (2022) annelerin oyuna yönelik görüşlerini incelediği çalışmasında annelerin çocuklarıyla oyun oynarken çocuklarının mutluluğuna önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır (214). Babaların oyun oynarken sınırlandırmamaya dikkat etmeleri sonucu incelendiğinde ise Özlem ve Mahoney (2013) yaptığı çalışmada annelerin çocukları ile oyun oynarken çocuklarını sınırlandırdığı ve müdahalelerde bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Anne ve babaların bu konuda farklılaştıkları söylenebilir (12). Bentenuto ve ark. (2020) OSB’li çocukları olan ebeveynlerin duygusal ulaşılabilirliklerini incelediği çalışmalarında ise anne ve babaların çocuklarına karşı eşit seviyede duygusal olarak ulaşılabilir olduğu sonucuna ulaşmışlardır (215).

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynama konusunda kendilerini yeterli hissettikleri alanlara dair görüşleri incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar kendilerini çoğunlukla psikomotor oyunlar, bilişsel oyunlar, kaliteli zaman geçirme alanlarında yeterli hissederken, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların kendilerini yoğunlukla psikomotor oyunlar ve bilişsel oyunlar alanlarında yeterli hissettiklerini ifade ettikleri bulunmuştur. Ayrıca tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların psikomotor oyunlar ve bilişsel oyunlar alanlarında kendilerini yeterli hissettiklerine dair görüşlerinin ortak olduğu bulunmuştur. Çıkan sonuca benzer olarak Bidakowska ve ark. (2020) tarafından baba çocuk oyunlarının çeşitlerini, sıklığını ve çocuk gelişimi üzerine etkilerini araştıran makaleleri sistematik

olarak incelemek amacıyla yapılan çalışmada babaların çocuklarıyla daha çok atlama, takla gibi fiziksel oyunlar oynadıkları sonucuna ulaşmıştır (184). Babaların kendilerini yetersiz hissettikleri alanlara dair görüşleri incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun sürdürme, oyun kurma, oyuncak kullanma ve vakit ayırma alanlarında; atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise vakit ayırma, iletişim kurma ve çocuğu ikna etme alanlarında kendilerini yetersiz hissettikleri ifadelerini yoğunlukla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki grup babaların oyun oynama konusunda vakit ayırmakta kendilerini yetersiz hissettiklerine dair ifadelerinin ortak olduğu bulunmuştur. Çıkan bu sonucun nedeni babaların uzun saatler çalışması olabilir. Dinçer (2003) tarafından 3-6 yaş çocukların babalarının çocukların bakım ve eğitimine katılma durumlarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada bu sonuca benzer olarak babaların haftada 5 gün ve ortalama günlük 8 saat çalıştıkları ve bu çalışma saatleri nedeniyle çocuklarıyla ilgilenmeye zaman bulamadıkları sonucuna ulaşmıştır (216). Ayrıca Baxter (2010) yaptığı araştırmasında, babalar için uzun süre ücretli çalışma saatleri çoğu zaman baba-çocuk arasındaki iletişim sürecini azalttığı sonucuna ulaşmıştır (217).

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocuklarıyla oyun oynama durumlarına bakıldığında tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların tamamının, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların büyük çoğunluğunun oyun oynadığını ifade ettiği görülmüştür. Bu oyunların sıklığına bakıldığında ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar çoğunlukla her gün ve hemen hemen her gün, atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ise çoğunlukla her gün oynadığını ifade etmiştir. Her iki grup babanın da çocukları ile sık oyun oynamasının nedeninin oyunun çocuğun gelişimine etkisine dair bilgi sahibi olmaları olabilir. Robinson ve ark. (2021) baba-çocuk oyun etkileşimi ve çocuk gelişimine etkilerini incelediği sistematik derleme çalışmasında 39 yayın incelemiş bu yayınların büyük çoğunluğunun baba çocuk oyun etkileşiminin çocuğun gelişimini olumlu etkilediği sonucunu bulduğunu belirtmiştir (187). Çıkan sonuca benzer olarak Tezel Şahin (2017) babaların çocukları ile geçirdikleri süreyi araştırdığı çalışmasında babaların çocukları ile günlük 1-2 saat oynadığı sonucu bulmuştur (218). Oynanan oyunlara bakıldığında ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çoğunlukla hareketli oyunlar, akıl ve zeka oyunları, sembolik oyunlar ve araçlı oyunlar ifadelerini kullandığı görülmüştür. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise çoğunlukla hareketli oyunlar, öğretici oyunlar, sosyal oyunlar, sembolik oyunlar ve araçlı oyunlar

oynadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocukları ile hareketli oyunlar, sembolik oyunlar ve araçlı oyunlar oynadıklarına dair ifadelerinin ortak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonuca benzer olarak Köksal Akyol ve ark. (2019) erken çocukluk dönemindeki çocukların oyunlarında babanın rolünü incelediği çalışmalarında babaların çocuklarıyla daha çok dijital oyunlar, eğitici oyunlar ve fiziksel oyunlar oynadıkları sonucuna ulaşmışlardır (219). Bu sonucu destekler nitelikte MacDonald ve Parke (1986) yaptıkları çalışmada, babaların annelere göre daha çok fiziksel etkinliğe dayalı oyunlar oynadığını ifade etmiştir. Bunun yanında babaların oyun oynamayı engelleyen faktörlerne bakıldığında tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalar çoğunlukla iş yoğunluğu, kişisel ihtiyaçlar ve yorgunluk nedenlerini ifade ederken atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çoğunlukla yorgunluk ve kişisel ihtiyaçlar ifadelerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (220). Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynamayı engelleyen faktörlerne dair görüşlerinden yorgunluk ve kişisel ihtiyaçlar ifadelerinin ortak olduğu sonucu bulunmuştur. Türkoğlu ve ark. (2013) erken çocukluk dönemi çocuğu olan babalar ile yaptığı nitel çalışmada babaların hafta içi iş yoğunlukları, bilişsel ve fiziksel yorgunlukları sebebiyle çocuklarının hayatlarına katılımlarının azaldığı sonucuna ulaşmışlardır (221). Ayrıca McBride (1990) tarafından yapılan çalışmada da çocukların babalarına olan erişilebilirliklerinin dış kısıtlamalardan etkilendiği ve bu kısıtlamaların başında da çalışma saatleri geldiği tespit edilmiştir (222). Ulaşılan sonuç ile bu çalışmalarda çıkan sonuçlar benzerlik göstermektedir.

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlanma durumları incelendiğinde tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların tamamı zorlanırken atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çoğunluğunun oyun oynarken zorlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Babaların zorlandıkları alanlar incelendiğinde ise tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çoğunlukla oyun sürecini yönetme, oyundaki problem davranışları yönetme, hareketli aktiviteler ve oyun sürecinin uzaması ifadelerini kullandığı atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ise çoğunlukla oyun sürecini yönetme ve oyundaki problem davranışları yönetme ifadelerini kullandığı bulunmuştur. Tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ortak zorlandıkları alanlara bakıldığında ise oyun sürecini yönetme ve oyundaki problem davranışları yönetme ifadelerini ortak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonuca benzer olarak Kutluana (2022) tarafından yapılan çalışmada babaların

zorlandıkları konuların çocuğun olumsuz huy ve davranışları, çocuğa yeterli zaman ayıramama, babaların kendi tutum ve davranışlarından kaynaklanan sorunlar, çocuğa beceri kazandırmama, çocuğun ilgi alanlarını keşfedememe olduğu bulunmuştur (223). Roggman ve ark. (2002) tarafından yapılan çalışmada ise babaların çocuklarıyla hareketli oyunları daha çok oynadıkları ancak bunun yanında babaların oyunları didaktik oyunlardan hayali oyunlara kadar çeşitlilik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (224).

Tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların eklemek istediklerine dair görüşlerine bakıldığında her grup babanın da ortak olarak oyun oynanması gerekliliği, çocuğun gelişimi ve ihtiyaçları ifadelerini kullandıkları sonucu bulunmuştur. Çalışmaya katılan babaların çocuklarıyla az oyun oynadıklarını düşündükleri için bu şekilde ekleme yaptıkları düşünülebilir. Ünlü Çetin (2015) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının baba katılımına yönelik algılarını incelemek amacıyla yapılan çalışmada çocukların büyük bir kısmının babalarının katılımını orta düzeyde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (225). Buna ek olarak Gee ve ark. (2007) ABD’de yapmış olduğu bir araştırmada siyahi babaların çocuğun bakımına katılımının annelere göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır (226).

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun başlatma oyun sürdürme ve oyun bitirme davranışlarının genel olarak olumlu olduğu, bu durumun toplumda değişen baba rolü sonucunda babaların çocukları ile daha fazla oyun oynadığından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun başlatma, oyun sürdürme ve oyun bitirme davranışlarının genel olarak olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmış, bu duruma atipik gelişim gösteren çocuklarda gözlenen dil ve sosyal yetersizliklerin neden olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun süreçleri karşılaştırıldığında tipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babalara göre oyun sürecinde daha motive edici ve iş birliğine açık olduğu sonucu bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda daha detaylı bilgi edinmek için atipik gelişim gösteren çocuklar yetersizlik gruplarına ayrılarak, babaları ile oyun süreçleri derinlemesine incelenebilir. Ayrıca atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocuklarıyla oyun süreçlerine daha etkili bir şekilde katılmalarını sağlayacak eğitim programları düzenlenebilir.

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunun etkilerine dair ifadeleri incelendiğinde iki grupta yer alan babaların da oyununun çocuğun gelişimini olumlu etkilediğini düşündüğü ve oyunun olumlu etkilerini ifade ederken fiziksel, bilişsel, sosyal duygusal gelişimi desteklediğine dair görüşlerinin ortak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oyunun olumsuz etkisine dair görüşler incelendiğinde ise oynarken aşırıya kaçılması ifadelerinin ortak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun tanımlamalarına ilişkin ifadeleri incelendiğinde tipik gelişim gösteren ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyunu tanımlarken eğlenceli süreç, gelişimi destekleyen faaliyet ve ihtiyaç ifadelerinin ortak olduğu ve oyunu tanımlarken farklı ifadeler de kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılaşmanın çocukların gelişimsel özelliklerinde ortaya çıkan farklılaşmadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda çocuk gelişimi alanında uzman kişiler

tarafından babalara çocukların gelişim özelliklerine dair evde çocuklarıyla yapabilecekleri uygulamaları da içeren eğitim programları düzenlenmesi önerilebilir.

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken dikkat ettiklerine dair ifadeleri incelendiğinde iki grupta yer alan babaların da ortak olarak oyun oynarken hoş giden tepkiler vermeye, öğretici olmaya, sınırlandırmamaya ve tehlikeli olmamasına dikkat ettikleri sonucu bulunmuştur. Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynama konusundaki yeterliliklerine dair ifadeleri incelendiğinde iki grupta yer alan babaların ortak olarak kendilerini psikomotor oyunlar ve bilişsel oyunlar alanlarında yeterli hissettikleri ve vakit ayırmakta ise yetersiz hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara bakılarak babalara çocuklarıyla geçirecekleri zamanı arttırmaları önerilebilir. Bu kapsamda babalara baba-çocuk etkileşiminin çocuğun gelişimine katkılarına dair seminerler düzenlenebilir. Şehir meydanlarındaki reklam panolarına baba-çocuk oyununun önemine dair afişler asılabilir.

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynama durumlarına ilişkin ifadeleri incelendiğinde tüm babaların çocukları ile hemen hemen her gün oyun oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Oynanan oyunlara bakıldığında ise iki grupta yer alan babaların da ortak olarak sembolik oyun ve araçlı oyun oynadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Babaların oyun oynanamama nedenleri incelendiğinde ise iki grup babanın da ortak ifadelerinin yorgunluk ve kişisel ihtiyaçlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda babaların çocuğun hayatındaki rolünü güçlendirici çalışmalar yapılması önerilebilir. Bu kapsamda gerekli düzenlemeler yapılarak belirli aralıklarla çocukların babalarının iş yerinde vakit geçirebileceği etkinlikler düzenlenebilir.

Tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların oyun oynarken zorlandıkları ve oyun sürecini yönetme, oyundaki problem davranışları yönetme, hareketli aktiviteler, çocuğun düzeyine uygun davranma konularının ortak zorlandıkları alanlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda oyun süreçlerinin iyileştirilmesi için uzmanlar tarafından yürütülen baba-çocuk oyun atölyeleri düzenlenebilir.

Çalışmanın sonucunda tipik ve atipik gelişim gösteren çocuğa sahip babaların ortak olarak çocukların oyun oynaması gerektiği, çocuk gelişimi ve ihtiyaçlarına yönelik eklemeler yaptıkları görülmüştür.

Bu çalışmada serbest oyun bağlamında baba-ocuk gözlemi yapılmıştır. Gelecek çalışmalarda farklı ortam ve oyun bağlamlarında gözlemler yapılabilir. Ayrıca bu çalışmaya katılan atipik gelişim gösteren çocuklar yetersizlik türlerine göre ayrılarak incelenmemiştir. Gelecek çalışmalara çocukların yetersizlik türlerine göre ayrı ayrı incelenmesi önerilebilir. Bu çalışmada araştırmaya katılan babaların öğrenim düzeyleri farklılık göstermektedir. İleride yapılacak çalışmalarda her iki grubun öğrenim durumunun aynı olması önerilebilir. Bunun yanında gelecek çalışmalara oyun sırasında nitelikli geri bildirim ve motivasyon üzerine detaylı çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Diken, Ö., Topbaş, S., Diken, H. İ. (2009). Ebeveyn davranışlarını değerlendirme ölçeği (EDDÖ) ile çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği (ÇDDÖ)'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (2), 41-60.
2. Mahoney, G. (2009). Relationship Focused Intervention (RFI): enhancing the role of parents in children's developmental intervention. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 1(1), 79-94
3. Ogelman, G. H., Aytaç, P., Erol, A., Erdentuğ, G. F., Yolaç, A.Ö., Özbilenler, G. M. (2019). Anne-baba ve çocuk görüş doğrultusunda oyun. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 5(2), 65-87.
4. Pancsofar, N., Vernon-Feagans, L., The Family Life Project Investigators (2010). Fathers' early contributions to children's language development in families from low-income rural communities. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 450-463. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.02.001>
5. Köksal Akyol, A., Taştepe, T., Aydos, S., Yavuz, E. C. (2017). Erken çocukluk dönemindeki çocukların oyunlarında babanın rolü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 445-458.
6. Flippin, M., Crais, E. (2011). The need for more effective father involvement in early autism intervention. A sistematic review and recommedation. *Journal of Early Intervention*, 33(1), 24-50.
7. Küçüker, S., Ceber Bakkaloğlu, H., Sucuoğlu, B. (2001). Erken eğitim programına katılan gelişimsel geriliği olan çocuklar ve anne-babalarının etkileşim davranışlarındaki değişimin incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 3(1), 61-71.
8. Ehrensaft, D. (1987). Parenting together men and women sharing the care of their children. *University of Illinois Press*.
9. Kuzucu, Y. (1999). *Babalarıyla çatışma düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
10. Mahoney, G., Perales, F. (2005). Relationship-focused intervention with children with pervasive developmental disorders and other disabilities: a comparative study. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 26 (2), 77-85
11. Ceber, H. (1998). *Normal ve zihinsel engelli bebeklerde anne-bebek etkileşiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Tez No. 723375) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
12. Diken, Ö., Mahoney, G. (2013). Interactions between Turkish mothers and preschool children with autism. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 51(3), 190-200. <https://doi.org/10.1352/1934-9556-51.3.190>
13. Pino, O. (2000). The effect of context on mother's interaction style with down's syndrome and typically developing children. *Research in Developmental Disabilities*, 21(2000), 329-346. [https://doi.org/10.1016/S0891-4222\(00\)00046-9](https://doi.org/10.1016/S0891-4222(00)00046-9)
14. Freeman, S., Kasari, C. (2013). Parent-child interactions in autism: *Characteristics of play*. *Autism*, 17(2), 147-161. <https://doi.org/10.1177/1362361312469269>
15. İrtiş, A., Özdemir, S. (2019). Görme yetersizliği olan ve olmayan çocuklarda anne-çocuk etkileşiminin karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 44(200), 409-428.
16. Watson, R. L. (1998). Following the child's lead: Mothers' interactions with children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 28(1), 51-59.
17. Diken, Ö. (2009). Ebeveyn davranışlarını değerlendirme ölçeği (EDDÖ) ile çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği (ÇDDÖ)'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları [Yayımlanmamış doktora tezi], Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
18. Siller, M., Sigman, M. (2002). The behaviors of parents of children with autism predict the subsequent development of their children's communication. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 32(2), 77-89.
19. Cooksey, E. C., Fondell, M. M. (1996). Spending time with his kids: Effects of family structure on fathers' and children's lives. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 693-707.

20. Fagan, J., & Iglesias, A. (1999). Father involvement program effects on fathers, fathers' figures, and their head start children: A quasiexperimental study. *Early Childhood Research Quarterly*, 14(2), 243- 269. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(99\)00008-3](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(99)00008-3)
21. Maviş, İ. (Ed). (2004). *Türk Anne-Babaların Çocuklarıyla Etkileşim Profili*. Ankara: Kök Yayıncılık, 155-164.
22. Şen, M. (2010). Erken çocukluk eğitiminde oyun ve önemi. İçinde: Diken, İ.H. (Ed). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
23. MEB. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi-Çocuğun Gelişimi*. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
24. Bakkaloğlu, H., Yılmaz, B., Könez, N. ve Yalçın, G., (2018). Türkiye’de okul öncesi kaynaştırma konusunda yapılan araştırmalar bize neler söylüyor?. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 119-150.
25. Aksoy, A., Dere-Çiftçi, H. (2019). *Erken Çocukluk Döneminde Oyun*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
26. Piaget J. (1999). *Explanation of play*. (2nd ed.) *Play, Dreams, And Imitation in Childhood*. London: Routledge
27. Vygotsky, L. S. (1966). Play and its role in the mental development of the child. *Problem Psychol*. 12(6), 62–76. <https://doi.org/10.2753/RPO1061-040505036>
28. Erikson E. (1977). *Toys And Reasons: Stages In the Ritualization of Experience*. New York: Norton & Company.
29. Irina, V., Jan, H. (2006). Computer play, young children and the development of higher order thinking: Exploring the possibilities. Hasan HM, Whymark G, Findlay J, (Ed.), *Transformational tools for the 21 st century*. Eveleigh, NSW: Knowledge Creation Press.
30. Flintoff, J. (2002). *Children Get Smart with Their Computer Games: Shooting Baddies May Help The Development Of Academic Skills*. *Financial Times*.
31. Caillois R. (2001). *Man, Play and Games*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
32. Campagnaro, M., Padova, U. (2016). The function of play in Bruno Munari’s children ’s books. A historical overview. *Theory and Research in Education*, 11(3), 93–105.
33. White, R. (2012). *The power of play: A research summary on play and learning*. Minnesota: Minnesota Children’s Museum.
34. Russ S. (1998). Play, creativity, and adaptive functioning: Implications for play interventions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27(4), 469–80. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2704_11
35. Tillmanns, M. D. (2019). Aporia questions using picture books. *J APA*, 2(1), 27.
36. Hughes, B. (2002). *A Playworker’s Taxonomy Of Play Types*. London: Play Link.
37. Isenberg, J. P., Jalongo, M.R.R. (2000). *Creative Expression and Play In Early Childhood*. New Jersey: Prentice Hall.
38. Bayrak, Ş. (2019). 48-72 aylık çocukların etkileşimli akran oyun davranışları ile ahlaki yargı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tez No. 599482) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
39. Onur, B., Güney N. (2004). *Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*. Ankara: Kök Yayıncılık.
40. Poyraz, H. (2011). *Okul Öncesinde Oyun ve Oyun Örnekleri* (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
41. Camgöz, A. (2010). Ankara örnekleminde penn etkileşimli akran oyunu ölçeğinin 60–72 aylık düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların ebeveyn ve öğretmenlerine uyarlanması (Tez No. 279591) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
42. Aral, N., Gürsoy, F., Köksal, A. (2010). *Okul Öncesi Eğitimde Oyun*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları
43. Ginsburg K. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *American Academy Pediatrics* 129(1), 182–93. <https://doi.org/10.1542/peds.2006-2697>
44. Hirose, T., Koda, N., Minami, T. (2012). Correspondence between children’s indoor and outdoor play in Japanese preschool daily life. *Early Child Development Care*, 182(12), 1611–22.
45. Dodge, D., Colker, L., Heroman, C. (2017). *The Creative Curriculum for Preschool-Touring Guide*. Washington DC: Teaching Strategies.
46. Aral, N., Kandır, A., Yaşar, M. C. (2000). *Okul Öncesi Eğitim ve Anasınıfı Programları*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

47. Özer, A., Gürkan, A. C., Ramazanoğlu, O. (2006). Oyunun çocuk gelişimi üzerine etkileri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 54- 57.
48. Arı, R. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal Ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
49. Tuncor, F. (2000). *Eğitici Çocuk Oyunları*. İstanbul: Esin Yayınları.
50. Tamer, K. (1987). *Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi, Anadolu Üniversitesi AÖF Eğitim Ön Lisans Programı*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
51. Kuru, O. Köksalan, B. (2012). 9 yaş çocuklarının psikomotor gelişimlerinde oyunun etkisi. *Cumhuriyet International Journal of Education*. 1(2), 37-51.
52. Mangır, M., ve Aktaş, Y. (1993). Çocuğun gelişiminde oyunun önemi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 26, 14-18.
53. Topaloğlu, G., Aslan Gördesli, M. (2012). *Anne-Baba, Veli Aile Eğitimi ve Rehberliği: 0-18 Yaş 99 Grubu Gelişim Rehberi*. İçinde Cürebal, F., Çetin Özben, G. (Ed.), *Oyun ve Oyuncak Seçimi*. İstanbul: T.C MEB, Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Yayını.
54. Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N., ve Kök, M. (2007). Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 324-342.
55. Dönmez Baykoç, N., (1992). *Oyun Kitabı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
56. Kızılloluk, H. (2001). Okulöncesi dönemde grup oyunlarının çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24-81.
57. Hazer, M. (1996). *Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitimi*. Ankara: 1996.
58. Woolf, A.M. (2013). Social and emotional aspects of learning: Teaching and learning or playing and becoming. pastoral care in education. *An International Journal of Personal, Social and Emotional Development*, 31(1), 28-42.
59. İkizler, H.C. (1993) *Sporda Başarının Psikolojisi. Genişletilmiş 2. Baskı*, Alfa Basım Yayımları İstanbul: Dağıtım.
60. Uskan, S.B., Bozkuş, T. (2019). Eğitimde oyunun yeri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 123-131.
61. Türkoğlu, B., Uslu, M. (2016). Oyun temelli bilişsel gelişim programının 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişimine etkisi, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(6), 50-68.
62. Kıldan, A. O. (2001). *Oyunun çocukların gelişim özelliklerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
63. Tuğrul, B. (2010). *Okul Öncesinde Özel Öğretim Yöntemleri*. İçinde R. Zembat (Ed.), *Oyun Temelli Öğrenme*. (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
64. Özhan, M. (1997). *Çocuk Oyunları Kültürü*. Ankara: Feryal Matbaacılık.
65. Cürebal, F., Çetin Özben, G. (2012). *Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi ve Rehberliği 0-18 Yaş Grubu Gelişimi Rehberi*. İstanbul: Adel Kalemcilik.
66. Egemen, A., Yılmaz, Ö., Akil, İ. (2004). Oyun, oyuncak ve çocuk. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 5(2), 39-42.
67. Seyrek, H., Sun, M. (2005). *Okul Öncesi Eğitiminde Oyun*. İzmir: Müzik Eserleri Yayınları.
68. Akandere, M. (2006). *Eğitici Okul Oyunları. Geliştirilmiş 2. Baskı*. Ankara: Nobel Yayıncılık
69. Onur Sezer G, Sadioğlu Ö. (2012). The Comparison of toy preferences of teacher candidates in first and fourth grades of preschool education. *International Journal of Early Childhood Education Research* (1) 62-75.
70. Smilansky S. (1968). *The Effects of Sociodramatic Play on Disadvantaged Preschool Children*. New York: Wiley.
71. Topbaş, E. (2014). *Montessori yöntemiyle çocuk eğitimi*. Ankara: Panama.
72. Kılıçoğlu, M. (2006). *Anasınıfı, Hazırlık ve İlköğretim Birinci Sınıflarda Okuyan Görme Engelli Öğrencilerin Oyunlarının Değerlendirilmesi: Karşılaştırılmalı bir Araştırma*. (Tez No. 189280) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkez <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
73. Özen, A. (2018). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Oyun*. Ankara: Pegem
74. Hazar, M. (2011). *Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim*. Ankara: Tutubay Yayıncılık.
75. Pehlivan, H. (2016). Oyunun gelişim ve öğrenmedeki rolü. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3280-92.
76. Stagnitti, K. (2004). Understanding play: The implications for play assessment. *Australian Occupational Therapy Journal*, 51 (1):3-12.
77. Aslan, C., Özdemir, S., Demiryürek, P., Çotuk, H. (2015). Görme yetersizliğinden etkilenen ve normal gelişim gösteren çocukların oyun çeşitlilik ve karmaşıklık düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 7 (2): 212-37.

78. Metin, N., Şahin, Ş., Şanlı, E. (1999). Okul öncesi düzeyde ve dört -dokuz yaş grubundaki zihinsel engelli çocukların tercih ettikleri oyun köşeleri ve oynadıkları oyun tiplerinin incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3):14-24.
79. Hellendoorn J. (1994). *Imaginative Play Training for Severely Retarded Children*. In: Heelendoorn J, Kooji R. V. D, Sutton-Smith B. (Eds.). *Play and Intervention*. Albany: State University of New York Press.
80. Vig S. (2007). *Young Children's Object Play: A Window on Development of Children's Play*. In: Gitlin-Weiner K, Sandgrund A. (Eds.). *Play Diagnosis and Assessment*. New York: Wiley.
81. Lantz J.F, Nelson J. M, Loftin R.L. (2004). Guiding children with autism in play: Applying the integrated play group model in school settings. *TEAGHING Exceptional Children*. 37(2): 8-14.
82. Kocakaya, M. (2000). Engelli çocuğa sahip ailelerin psiko-sosyal durumu ve tepkileri. *Malabadi Diyarbakır Eczacı Odası Bülteni*, 17-20.
83. Brewer J. A. (2001). *Introduction to Early Childhood Education*. Boston: Allyn ve Bacon
84. MEB. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi-Özel Eğitimde Oyun Etkinlikleri*. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
85. Darıca, N., Abidoğlu, Ü., Gümüşşücü, Ş. (2002). *Otizm ve Otistik Çocuklar*. (3. Basım). Ankara: Özgür Yayın.
86. Aydın, A. (2019). *Vaka Örnekleriyle Çocukluktan Ergenliğe Otizmde 2. Adım*. Ankara: Nobel Yayınları.
87. Aydan, A. (2008). *Sembolik oyun testi'nin türkçe'ye uyarlanması ve okul öncesi dönemdeki normal, otizmli ve zihin engelli çocukların sembolik oyun davranışlarının karşılaştırılması* (Tez No. 226386) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
88. Boleracki, M., Farkas, F., Meszely, A., Szikszai, Z., Sık Lanyı, C. (2015). Developing an animal counting game in second life for a young adult with down syndrome. *Stud Health Technol Inform*, 217, 71-7.
89. Quirnbach, L. M., Lincoln, A. J., Feinberg-Gizzo, M., Ingersoll, B. R., Andrews, S. M., (2009). Social Stories: Mechanism of Effectiveness in Increasing Game Play Skills in Children Diagnosed with Autism Spectrum Disorder Using a Pretest-Posttest repeated Measure Randomized Control Group Design. *Journal of Autism Developmental Disorder*, 39, 299-32.
90. Alak, G. (2014). Otizmli çocuklarda sembolik oyunun dil gelişimi ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(2), 45-59. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000198
91. Stahmer, A. C. (1999). Using pivotal response training to facilitate appropriate play in children with autistic spectrum disorders. *Child Language Teaching and Theraphy*, 15(1), 29-40. <https://doi.org/10.1177/026565909901500104>
92. Skellenger, A.C., Hill, E.W. (1994). Effects of a shared teacher-child play intervention on the play skills of three young children who are blind. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 88 (5), 433-445.
93. Lieberman, L., Macvıcar, J. (2003). Play and recreational habits of youths who are deaf-blind. *Joumanl of Visual İmpairment & Blindness*, 97 (12), 755-68.
94. Milteer, R., Ginsburg, K., Mulligan, D. (2012). The importance of play in promoting healthy child development ant maintaining strong parentchild bond: Focus on chinldren in poverty. *Pediatric*, 129(1), 204-13.
95. Lewis, Vekekia., Norgate, Sarah., Collis, Glyn., Reynolds, R. (2000). The consequences of visual impairment for children's symbolic and functional play. *British Journal of Developmental Psychology*, 18, 449- 464.
96. Filaccio, M.D. (2008). *Child-centered play therapy for children with low vision: A multiple case study*. [Unpublished doctor of education dissertation]. University of Northern Colorado.
97. Celeste, M. (2006). Play behaviors and social interactions of a child who is blind: In theory and practice. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 100(2), 75-90.
98. Pogrund, R.L., Fazzi, D.I., Lampert, J.S. (Eds). (1996). *Erken Çocukluk Dönemindeki Görme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
99. Akfırat, F. Ö. (2004). *Yaratıcı Dramanın İşitme Engellilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi*. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(01). https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000077
100. Gregory, S., Mogford, K. (1982). *The developmental of symbolic play young deaf children*. [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. University of Nottingham

101. Higginbotham, D. J., Baker, B. M. (1979). *Social participation and cognitive play differences in hearing-impaired and normal hearing preschoolers* [Master's thesis, University of Louisville].
102. Messenheimer-Young, T., Kretschmer, R. R. (1994). "Can I play?" A hearing-impaired preschooler's requests to access maintained social interaction. *The Volta Review*, 96, 5-18.
103. Khodashenas, M. (2011). Universal outdoor game designing for physically disabled children. *Design Principles and Practices*, 5.
104. Scardovelli, T. A., Frère, A. F. (2015). The design and evaluation of a peripheral device for use with a computer game intended for children with motor disabilities. *Computer Methods and Programs in Biomedicine*, 118(1), 44-58.
105. Van den Heuvel, R. J., Lexis, M. A., De Witte, L. P. (2017). Can the IROMEC robot support play in children with severe physical disabilities? A pilot study. *International Journal of Rehabilitation Research*, 40(1), 53-59.
106. Leonard, L. (1980). The speech of language-disabled children. *Bulletin of the Orton Society*, 30, 141-152.
107. Johnston, J., & Ellis Weismer, S. (1983). Mental rotation abilities in language-disordered children. *Journal of Speech and Hearing Research*, 26, 397-403.
108. Bates, E., Benigni, L., Bretherton, I., Camaioni, L., Volterra, V. (1979). The emergence of symbols: Cognition and communication in infancy. *New York: Academic Press*.
109. Casby, M. W. (1997). Symbolic play of children with language impairment: A critical review. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 40(3), 468-479.
110. Shepherd, J., Brolier, C. B., Dandrow, R. L. (1994). Play skills of preschool children with speech and language delays. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*, 14(2), 1-20.
111. Pridham, K.A., Lutz, K.F., Anderson, L.S., Riesch, S.K., Becker, P.T. (2007). Furthering the understanding of parent-child relationships: A nursing scholarship review series. Part 3: Interaction and the parent-child relationship-assessment and intervention studies. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 15(1), 33-61.
112. Paavola, L. (2006). *Maternal sensitive responsiveness, characteristics and relations to child early communicative and linguistic development* [Yüksek lisans tezi]. University of Oulu
113. Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., Webster, A. (2002). *Introductory Sociology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
114. Mahoney, G., Boyce, G., Fewell, R., Spiker D., Wheeden, C. A. (1998). The relationship of parent-child interaction to the effectiveness of early intervention services for at-risk children and children with disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 18(1), 5-17.
115. Ceber-Bakkaloğlu, H., Sucuoğlu, B. (2000). Normal ve zihinsel engelli bebeklerde anne-bebek etkileşiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (4), 47-58.
116. Taşkın, N. (2011). *Çocukların gelişiminde katkıları unutulmalar: Babalar. Eğitime Bakış*, 7(20), 43-47.
117. Lamb, E. M., Catherine, T.L.S. (1997). The role of the father: An introduction. E. M. Lamb içinde, *The role of the father in child development* (s. 1-31). New York: John Wiley.
118. Seyrek, H., Sun, M. (1991). *Çocuk Oyunları, Okul Öncesi Eğitimde Oyun Dersi*. İzmir: Mey Yayınları.
119. Koçyiğit, S., Başara Baydilek, N. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun algılarının incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-26.
120. Adıgüzel, Ö. (2012). *Eğitimde Yaratıcı Drama* (2. Baskı). Ankara: Naturel Yayınevi.
121. Çelen, N. (2004). *Ana-Babaların Çocuğun "Oyun Hakkı" na İlişkin Tutumları*. İçinde B. Onur ve N. Güney (Ed.) *Türkiye'de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları
122. Güleç, H., Genç, S. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki okul aile iş birliği hakkında öğretmenler ve ailelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(155), 158-172.
123. Evans, C. (1996). *Düşük sosyo-ekonomik örneklemlerli Türk babaların rollerine yönelik tutumları ve katılımları*. (Tez No. 64488) [Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
124. Cox, M. J., Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review Psychology*, 48, 243-267.
125. Güngörmüş, Ö.O. (2006). *Baba ve Çocuk*. Morpa: İstanbul.
126. Uzun, H. (2016). *Baba eğitim programının baba-çocuk ilişkisine ve anaokuluna devam eden çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi* (Tez No. 434757) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

127. Lewis, C., Lamb, M. E. (2003). Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European Journal of Psychology of Education*, 18(2), 211-228.
128. Ladd, George W. 2000. The fourth R: Relationships as risks and resources following children's transition to school. *American Educational Research Association Division E Newsletter*. 19 (1), 9-11.
129. Atalay Yalçın, F. (2010). *Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana baba davranışları arasındaki ilişki* (Tez No. 253635) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
130. Erkan, N. S., Durmuşoğlu, M. C., (2006). *Anne eğitimi programının annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi*. Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Geleceği Sempozyumu. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama
131. Poyraz, M. (2007). *Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 206901) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
132. Uzun, H., Baran, G. (2015). Çocuk ebeveyn ilişki ölçeğinin okul öncesi dönemde çocuğu olan babalar için geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 30-40.
133. Pekkarakaş, E. (2010). *3-6 Yaş çocuklarının babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 265517) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
134. Gustafson, B. (2011). *Sector Analysis Linking Fathers Father Involvement in Early Childhood Education Programs*. Minnesota: Fathers & Families Network.
135. Easterbrooks, Megan A., Raskin, M., McBrien, S. F. (2014). Father involvement and toddlers' behavior regulation: evidence from a high social risk sample. *Fathering*, 12 (1), 71-93.
136. Özkan, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisi* (Tez No. 366300) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
137. Nkwake, A. (2009). *Maternal employment and fatherhood: what influences paternal involvement in child-carework in uganda? gender & development*. Uganda: Routledge:255-267
138. Crouter, A. C., Perry-Jenkins, M., Huston, T. L., McHale, S. M. (1987). Processes underlying father involvement in dual-earner and single-earner families. *Developmental Psychology*, 23 (3), 431-440.
139. Lindsey, E. W., Mize, J., Pettit, G. S. (1997). Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: implications for children's gender role development. *Sex Roles*, 37, 9-10: 643-661.
140. Lamb, M. E., Pleck, J. H., Levine, J. A. (1985). The role of the father in child development: The effects of increased paternal involvement. In *Advances in clinical child psychology*, 229-266.
141. Belsky, J., Volling, B. L. (1987). *Mothering, fathering, and marital interaction in the family triad during infancy: Exploring family system's processes*. İçinde P. W. Berman & F. A. Pedersen (Eds.), *Men's transitions to parenthood: Longitudinal studies of early family experience*. Lawrence Erlbaum Associates; 37-63
142. Türkoğlu, D. Akduman, G. G. (2015). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ile eş destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 761-772.
143. Pruett, M., Arthur, L. A., Ebling, R. (2007). Hand that rocks the cradle: maternal gatekeeping after divorce. *Pace Law Review*, 27 (4), 709-739.
144. Hassal R., Rose J., McDonald J. (2005). Parenting stress in mothers and children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(6): 405-418.
145. Bilal, E., Dağ, İ. (2005). Eğitilebilir zihinsel engelli olan ve olmayan çocukların annelerinde stresi stresle başa çıkma ve kontrol odağının karşılaştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(2): 56-68.
146. Akkök, F. (2003). *Farklı Özelliğe Sahip Olan Çocuk Aileleri Ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık
147. Karahan, A. Y., İslam, S. (2013). Fiziksel engelli çocuk ve yaşlı hastalara bakım verme yükü üzerine bir karşılaştırma çalışması. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-7.

148. Yıldırım, S. H. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 1-7.
149. Gray, D.E. (2003). Gender and coping: the parents of children with high functioning autism. *Social Science and Medicine*, 56, 631-642.
150. Fabiano, G.A., Caserta, A. (2018). Future directions in father inclusion, engagement, retention and positive outcomes in child and adolescent research, *Journal of Clinical Child&Adolescent Psychology*, 47(5), 847-862.
151. Potter, C. (2016). "It's the most important thing-I mean, the schooling": Father involvement in the education of children with autism. *European Journal of Special Needs Education*, 31(4), 489-505
152. Potter, C.S. (2017). Father involvement in the care, play and education of children with autism. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 42(4), 375-384.
153. Karisa, A., McKenzie, J. De Villiers, T. (2021). "Their status will be affected by that child": How masculinity influences father involvement in the education of learners with intellectual disabilities. *Child Care Health Development*, 47, 517-524.
154. Curtiss, S.L., McBride, B.A., Uchima, K., Laxman, D.J., Santos, R.M., Weglarz-Ward, J. Kern, J. (2021). Understanding provider attitudes regarding father involvement in early intervention, *Topics in Early Childhood Special Education*, 41(2), 147-159.
155. Ersoy, Ö., Çürük, N. (2009). Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde sosyal desteğin önemi, *Aile ve Toplum*, 5(17), 104-110.
156. Canarlan, H., Ahmetoğlu, E. (2015). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 13-31.
157. Sezer, T., Yılmaz, E., Koçyiğit, S. (2016). 5-6 yaş grubu çocukların oyun becerileri ile aile-çocuk iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 185-204.
158. Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106-120.
159. Deniz, M. E. (2017). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Pegem Akademi.
160. Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 79-91.
161. Hoffman, J., (2011). *Father factors: What social science research tells us about fathers and how to work with them*, Canadian Electronic Library.Canada. Retrieved <https://coilink.org/20.500.12592/wmh1w9> Erişim 02.09.2024 COI: 20.500.12592/wmh1w9.
162. Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
163. Volling, B. L., McElwain, N. L., Notaro, P. C. and Herrera, C. (2002). Parents' emotional availability and infant emotional competence: predictors of parent-infant attachment and emerging self-regulations. *Journal of Family Psychology*, 16, 447-465.
164. McCain, M. N. (2007). Early years study 2: Putting Science into action., *Canadian Electronic Library. Canada*. Erişim 30.11.2023, <https://policycommons.net/artifacts/1219281/early-years-study-2/1772359/> on 24 Nov 2023. CID: 20.500.12592/7dns9r
165. PaqueJe, D. (2004). Theorizing the Father-Child Relationship: Mechanisms and Developmental Outcomes. *Human Development*, 47(4), 193-219.
166. Kurban, Y. G. (2019). *Okul Öncesi Dönemde Oyunun Gelişimi ve Oyunun Gelişimini Etkileyen Faktörler*. İçinde H. Gülay Ogelman (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Oyun*. Ankara: Eğiten Kitap
167. Ceylan, Ş. (2009). *Vineland sosyal- duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi*. (Tez No.227858) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
168. İnci, M. A., Deniz, Ü. (2015). Baba tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(02).
169. Oğuz, H., Sönmez, N. (2018). Otizmli çocuğa sahip ailelerde anne-çocuk ve baba-çocuk etkileşiminin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(1), 55-77.
170. Alabay, E., Kantekin, Y. (2018). *Baba Çocuk Oyun Süreci: "Baba, Ama Ben Bir Şey Yapmıyorum Ki!"* İçinde Uluslararası IV. Çocuk gelişimi kongresi tam metin kitabı. Hedef Yayınları

171. İnceoğlu, S. Ö., Arnas, Y. A. (2020). Kuşaklararası bağlamda babalık ve baba-çocuk ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20 (48), 687-714.
172. Karaca, N. H., Kaya, Ü. Ü., Can, M. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyoekonomik düzeylerine göre baba-çocuk ilişkisi ve akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 6 (4), 33-41.
173. Gözübüyük, A., Özbey, S. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının motivasyon düzeyleri ile baba-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 23-37.
174. Sezgin, E. (2022). Baba-çocuk ilişkisinin 5-6 yaş grubu çocukların psikolojik dayanıklılıkları ve ebeveynlikte bilinçli farkındalıkları arasında ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 17 (2).
175. Moluz, E. (2022). *Okul öncesi eğitimde baba katılımı: baba-çocuk ortaklığına yönelik deneyimlerin durum çalışması ile betimlenmesi* (Tez No. 723654) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
176. Arabacı, N., Özyürek, A., Kahraman, Ö. G. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ve baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 656-675.
177. As Çiftçi, İ. (2022). *Oyun davranışı ve baba tutumları arasındaki ilişkinin bazı demografik değişkenler üzerinden incelenmesi* (Tez No. 748823) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
178. Millikovsky-Ayalon, M., Atzaba-Poria, N., Meiri, G. (2015). The role of the father in child sleep disturbance: child, parent, and parent-child relationship. *Infant Mental Health Journal*, 36(1), 114-127.
179. Sethna, V., Perry, E., Domoney, J., Iles, J., Psychogiou, L., Rowbotham, N. E., Ramchandani, P. G. (2017). Father-child interactions at 3 months and 24 months: Contributions to children's cognitive development at 24 months. *Infant Mental Health Journal*, 38(3), 378-390.
180. Cano, T., Perales, F., Baxter, J. (2019). A matter of time: Father involvement and child cognitive outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 81(1), 164-184.
181. Jessee, V., Adamsons, K. (2018). Father involvement and father-child relationship quality: An intergenerational perspective. *Parenting*, 18(1), 28-44.
182. Bureau, J. F., Deneault, A. A., Yurkowski, K. (2020). Preschool father-child attachment and its relation to self-reported child socioemotional adaptation in middle childhood. *Attachment & Human Development*, 22(1), 90-104.
183. Maselko, J., Hagaman, A. K., Bates, L. M., Bhalotra, S., Biroli, P., Gallis, J. A. Rahman, A. (2019). Father involvement in the first year of life: Associations with maternal mental health and child development outcomes in rural Pakistan. *Social Science & Medicine*, 237, 112421.
184. Amodia-Bidakowska, A., Lavery, C., Ramchandani, P. G. (2020). Father-child play: A systematic review of its frequency, characteristics and potential impact on children's development. *Developmental Review*, 57, 100924.
185. Deneault, A. A., Bakermans-Kranenburg, M. J., Groh, A. M., Fearon, P. R., Madigan, S. (2021). Child-father attachment in early childhood and behavior problems: A meta-analysis. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 20(180), 43-66.
186. Liu, Y., Dittman, C. K., Guo, M., Morawska, A., Haslam, D. (2021). Influence of father involvement, fathering practices and father-child relationships on children in mainland China. *Journal of Child and Family Studies*, 30(8), 1858-1870.
187. Robinson, E. L., StGeorge, J., Freeman, E. E. (2021). A systematic review of father-child play interactions and the impacts on child development. *Children*, 8(5), 389.
188. Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
189. Creswell, J. W. (2009). *Research Design, Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches (Third Edition)*. California: SAGE Publications.
190. Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., Hyun, H. H. (2012). *How To Design And Evaluate Research In Education*. New York: McGraw-Hill.
191. Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
192. Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications In Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

193. LeCompte, M. D., ve Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52(1), 31-60.
194. Creswell, J. W. (2014). *A concise introduction to mixed methods research*. Thousand Oaks. CA:Sage publications.
195. Aydın Kılıç, Z. (2016). *Ankara Trabzon Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba çocuk ilişkisinin incelenmesi*. (Tez No.419359) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
196. Lindsey, E. W., Cremeens, P. R., Caldera, Y. M. (2010). Mother-child and father-child mutuality in two contexts: Consequences for young children's peer relationships. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 19(2), 142-160.
197. Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki* (Tez No. 266751) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
198. Arslan, S., Diken, Ö. (2020). Examination of interactional behaviours between Turkish fathers and their children with autism spectrum disorder. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 12(1), 1-19.
199. Spiker, D., Boyce, G. C., Boyce, L. K. (2002). Parent-child interactions when young children have disabilities. *International Review of Research in Mental Retardation*, 25(2), 35-70.
200. Yoder, P., Warren, S. F. (1998). Maternal responsivity predicts the prelinguistic communication intervention that facilitates generalized intentional communication. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 41(3), 1207-1219.
201. El-Ghoroury, N. H., Romanczyk, R. G. (1999). Play interactions of family members towards children with autism. *Journal of autism and Developmental Disorders*, 29, 249-258.
202. Korkusuz, D. (2023). *Özel gereksinimli ve tipik gelişen çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile etkileşimlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Tez No.785288) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
203. İrtiş, A. (2016). *Ağır görme yetersizliği olan, az gören ve normal gelişim gösteren küçük yaş grubu çocuklarla anne -çocuk etkileşiminin karşılaştırılması*. (Tez No. 450163) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
204. Pisula, E. (2008). Interactions of fathers and their children with autism1. *Polish Psychological Bulletin*.
205. Ceyhun, A.T., Özdemir, S., Töret, G., Özkubat, U. (2015). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuk ve ebeveynlerinin, ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin normal gelişim gösteren çocuk ve ebeveynleri ile karşılaştırılması. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 7(2), 183-211.
206. Hart, J.K. (2010). *Parent perceptions and knowledge of play and child play level* [Yüksek lisans tezi, University of Nebraska].
207. Cansever, B. (2022). *İşitme kayıplı çocuğu olan anne-babaların çocuklarıyla gerçekleştirdikleri oyunlar hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 757463) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
208. Clark, L. (1996). *SOS! Ana Babalara Yardım* (Çev: G. Yazgan) (2. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi
209. Işıkoğlu, N., İvrendi, A. (2008). Anne ve babaların oyuna katılımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 47-57.
210. Polat, H. (2013). Anadolu'da bir çocuk geleneği sözde oyuncu. *Ekev Akademi Dergisi*. 17(51), 329-326.
211. Diken, I. H. (2012). An exploration of interactional behaviors of Turkish mothers and their children with special needs: Implications for early intervention practices. *Education, and Science*, 37(163), 297-309.
212. İnan, H. Z. (2010). Anaokulu çağı çocukları olan anne-babaların karşılaştıkları problemler. *Milli Eğitim Dergisi*, 40 (188), 218-229.
213. Razon, N. (1995). *Çalışan Anne ve Çocuğu. Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
214. Petrova, A. (2022). *Erken çocukluk döneminde çocuğu olan Özbek ve Türk annelerin oyuna yönelik görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 723113) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

215. Bentenuto, A., Perzoli, S., De Falco, S., Venuti, P. (2020). The emotional availability in mother-child and father-child interactions in families with children with Autism Spectrum Disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 75, 101569.
216. Dinçer, Ç. (2003). *Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimine ve bakımına katılım durumlarının incelenmesi*. Kuşadası, TÜRKİYE: OMEP 2003 World Council and Conference.
217. Baxter, J. (2010). An exploration of the timing and nature of parental time with 4-5 year olds using Australian children's time use data. *Melbourne: Australian Institute of Family Studies*.
218. Tezel Şahin, F., Akıncı Coşgun, A., Aydın Kılıç, Z. N. (2017). Babaların çocuklarıyla vakit geçirme durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1).
219. Taştepe, T., Köksal Akyol, A., YAVUZ, E.C., Aydos, S. (2024). Erken çocukluk dönemindeki çocukların oyunlarında babanın rolü. *The Journal of Social Sciences*, 12(12), 445-458. <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.3532>
220. MacDonald, K., Parke, R. D. (1986). Parent-child physical play: The effects of sex and age of children and parents. *Sex Roles*, 15(7), 367-378.
221. Türkoğlu, B., Çeliköz, N., Uslu, M. (2013). 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 54-71.
222. McBride, B. A. (1990). The effects of a parent education/play group program on father involvement in child rearing. *Family Relations*, 250-256.
223. Kutluana, Ö. (2022). *4-6 yaş okulöncesi dönemde çocuğu bulunan babaların yaşam boyu öğrenme motivasyonunun babalık rolü algısına etkisi ve babaların eğitime katılma durumlarının değerlendirilmesi* (Tez No. 736437) [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
224. Roggman, L.A., Fitzgerald, H.E., Bradley, R.H., Raikes, H. (2002). Overview of methodological, measurement, and design issues in studying fathers: An interdisciplinary perspective. In C.S. TamisLeMonda & N. Cabrera (Eds.). *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* 1– 30.
225. Ünlü Çetin, Ş. (2015). *Father involvement in early years: comparing children's perceptions of father involvement with those of their fathers' and mothers* (Tez No. 399827) [Doktora tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
226. Gee, C. B., McNERNEY, C. M., Reiter, M. J., Leaman, S. C. (2007). Adolescent and young adult mothers' relationship quality during the transition to parenthood: Associations with father involvement in fragile families. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 213-224.

EKLER

EK-1.Bilgilendirilmiş Onam Formu ve Baba - Çocuk Demografik Bilgi Formu

Gönüllü Onam Formu

Sayın Katılımcı;

Adım Derya MERCAN, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Erhan ALABAY'ın danışmanlığında yüksek lisans yapmaktayım. Tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının baba-çocuk oyun süreçlerinin incelenmesi amacıyla bu tez çalışmasını yürütmekteyim. Bu amaç doğrultusunda Baba-Çocuk Demografik Bilgi Formu'nu doldurmanız, çocuğunuzla yapılandırılmamış oyun oynamanız ve görüşmeye katılmanız beklenmektedir. Bu işlemler ortalama 30 dakikanızı alacaktır. Çalışmaya katılmanız bu alandaki bilgi gereksinimine katkıda bulunacak, tipik ve atipik gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukların baba-çocuk oyun süreçleri incelenmesine olanak tanıyacaktır. Toplanan veriler yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Araştırmaya katılma konusunda gönüllü olmanız esastır ve istediğiniz zaman herhangi bir cezaya veya yaptırıma maruz kalmaksızın, araştırmadan çekilebilme hakkınız bulunmaktadır. Çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Gönüllü Onam Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama yukarıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum.

Katılımcının

Ad- Soyad:

İmza:

İletişim Bilgisi:

Ek 2: Baba-Çocuk Demografik Bilgi Formu

1. Yaşınız:
2. Öğrenim Durumunuz:
3. Mesleğiniz:
4. Kaç Çocuğunuz Var:
5. Çocuk Cinsiyeti:
6. Çocuk Doğum Tarihi:

EK-2. Gözlem Formu

Gözlem Formu Soruları	
Oyun	Oyun sürecine başlarken motive edici söz veya davranışlarda bulunuldu mu?
Sürecini	Oyun sürecine başlarken çocuğun fikri alındı mı?
Başlatma	Çocuğun fikri alındı ise bu fikir doğrultusunda oyun başlatıldı mı?
Oyun Süreci	Oyun sürecinde baba-çocuk arasında engellere rastlandı mı?
	Engellere rastlandı ise hangi tür engel ile karşılaşıldı? (Sözel, Davranışsal, Sözel+Davranışsal)
	Oyun sürecinde oyunu sürdürücü nitelikte sorular soruldu mu?
	Oyun sürecinde sorular soruldu ise çocuğun cevap vermesi beklendi mi?
	Oyun sürecinde çocuğun yaptığı ürünü anlatması istenildi mi?
	Oyun sürecinde çocuğun süreci yönlendirmesine izin verildi mi?
	Oyun sürecinde aktif katılım sağlayan kimdi? (Çocuk, Baba, Baba+Çocuk)
	Oyun sürecinde baba ile çocuk arasında iş birliği sağlandı mı?
	Oyun sürecinde baba-çocuk arasında en az 25 saniyede bir sözlü iletişim kuruldu mu?
	Oyun sürecinde çocuğun sözsüz mesajlarına karşılık verildi mi?
	Oyun sürecinde baba duygularını çocuğa yansıttı mı?
	Oyun sürecinde motive edici söz veya davranışlarda bulunuldu mu? (Sözel, Davranışsal, Sözel+Davranışsal)
	Oyun sürecinde çocuğun gerçekleştirebileceği durumlarda çocuğa fırsat verildi mi?
	Oyun
Sürecini	Oyun sürecinin biteceğini çocuğa bitmeden önce haber verdi mi?
Bitirme	

EK-3. Baba Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları;

- Sizce oyun nedir, bize tarif eder misiniz?
- Sizce çocuklarla oyun oynamak çocukların gelişimini nasıl etkiler? Olumlu etkilediğini düşünüyorsanız sebeplerini, olumsuz etkilediğini düşünüyorsanız sebeplerini bize anlatır mısınız?
- Çocuğunuzla oyun oynarken nelere dikkat edersiniz?
- Çocuğunuzla oyun oynama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?
Yeterli görüyorsanız hangi alanlarda yeterli, yetersiz görüyorsanız hangi alanlarda yetersiz gördüğünüzü bize anlatır mısınız?
- Evde çocuğunuzla birlikte oyun oynuyor musunuz? Ne sıklıkla oyun oynuyorsunuz? Oynuyorsanız nasıl oyunlar oynuyorsunuz? Eğer oynamıyorsanız neden oynamıyorsunuz?
- Çocuğunuzla oyun oynarken zorlanıyor musunuz? Zorlanıyorsanız hangi alanlarda zorlanıyorsunuz?
- Genel olarak eklemek istediğiniz başka şeyler var mıdır?

EK-4.Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.09.2022-12108

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
HAMİDİYE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Tarihi : 16.09.2022
Toplantı Sayısı : 2022/21
Karar Sayısı : 21/7

Kurulumuza değerlendirilmek üzere sunulan, Doç. Dr. Erhan ALABAY'ın sorumlu, Derya MERCAN'ın yardımcı araştırmacı olduğu 22/440 kayıt numaralı *"Tipik ve Atipik Gelişim Gösteren Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Baba-Çocuk Oyun Süreçlerinin İncelenmesi"* başlıklı proje önerisi kurulumuzun 16.09.2022 tarihli toplantısında değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur.

Aslı Gibidir
Doç. Dr. Yasemin AYDIN KARTAL
Başkan

Doç. Dr. Muzaffer AKDOĞAN
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Derya BÜYÜKKAYHAN
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Abubekir ELTAS
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Recep KEŞLİ
Etik Kurul Üyesi

Doç. Dr. Eray Metin GÜLER
Etik Kurul Üyesi

Doç. Dr. Ebru SAĞLAM
Etik Kurul Üyesi

Doç. Dr. Selda RIZALAR
Etik Kurul Üyesi

Doç. Dr. Bahar Başak KIZILTAN
ELİAÇIK

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe ÖZYAZICI
Etik Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Şükran ÖZDATLI
KURTULUŞ

Dr. Öğr. Üyesi Gamze TEMİZ
Etik Kurul Üyesi

Etik Kurul Üyesi

19.09.2022 Memur

Ali CEYLAN